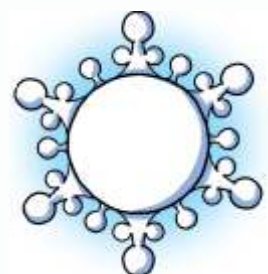

Příroda našeho regionu v ročních obdobích

● Metodika

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Název: Příroda našeho regionu v ročních obdobích

Autor: Růžena Vinciková, Bc. Helena Turková Kubátová

Ilustrace: Pokud není uvedeno jinak, veškeré ilustrace zveřejněné v tomto díle jsou autorským dílem Zdeňky Študlarové

Fotodokumentace: Pokud není uvedeno jinak, veškerá fotodokumentace zveřejněná v tomto díle je autorským dílem Lucie Jiráňové

Text a hudba k písni Jaro, léto, podzim, zima: Jaroslava Horáčková

Celý vzdělávací program je ve formátu PDF/A (lze vybrat text a dále s ním pracovat).

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

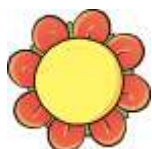
Obsah:

3.1 Metodický blok č. 1 Podzim s vílou Šumavěnkou - 4 hodiny	4
---	----------

3.2 Metodický blok č. 2 Zima s vílou Šumavěnkou – 4 hodiny	25
---	-----------

3.3 Metodický blok č. 3 Jaro s vílou Šumavěnkou – 4 hodiny	43
---	-----------

3.4 Metodický blok č. 4 Léto s vílou Šumavěnkou – 4 hodin	69
--	-----------

3.1 Metodický blok č. 1 Podzim s vílou Šumavěnkou

Vzdělávací program Příroda našeho regionu v ročních obdobích s vílou Šumavěnkou plynule navazuje na jejich školní vzdělávací program předškolní třídy a rozvíjí stávající zkušenosti a poznatky dětí. Jedná se o přirozený a nenásilný způsob poznávání prostředí a jeho okolí, kde vyrůstají a které je jejich domovem. Program je velice pestrý – rozmanitý a vyvážený a jsou zde propojovány všechny vzdělávací oblasti. Děti nabízí vzdělávací obsah v přirozených souvislostech, vazbách a vztazích. Obsah jednotlivých bloků vychází ze života dítěte, je pro ně smysluplný, zajímavý a užitečný. Jejich realizace poskytuje dítěti širokou škálu různých aktivit, her, nových poznatků a nabízí hlubší prožitek.

Při vstupním rozhovoru s dětmi byl zřejmý rozdíl v jejich vztahu k přírodě, který si přináší z rodiny. Z jejich vyprávění bylo patrné, že v mnoha případech dítě tráví v přírodě čím dál méně času, a tak ubývá přímého kontaktu s přírodou.

Vliv jejich paní učitelky, která se environmentální výchově věnuje s velkou péčí a nadšením, je velmi významný. Děti se na pobyt v přírodě těší. Jsou zvyklé na činnosti a aktivity spojené s novými poznatky a tvořením. Znalosti některých dětí byly velice dobré, ale také rozdílné. Mnohdy je překvapující, co některé děti v tomto věku znají.

Anotace metodického bloku

Děti vnímají podzimní čas všemi smysly, pozorují, co se děje se stromy v podzimním čase, dozvídají se, proč na podzim opadávají listy, poznávají plody podzimu, ví, na čem rostou, k jakému stromu či keři patří. Formou her se dozvídají, co některá zvířata na podzim dělají, jak se připravují na zimu. Hrou znázorňují strategii přežití veverky v zimním období. Poznávají zvířata v ZOO koutku Feferské rybníčky. Pracují s přírodninami, poznávají, že podzim je nejúžasnější malíř. Svou náladu vkládají do výtvarné kompozice v podzimních barvách.

Hledají odpověď, proč někteří ptáci na podzim odlétají a jiní zůstávají, proč se slaví posvícení a jak je slavili naši předci. Vnímají důležitost všeho živého v přírodě a jeho ochrany.

Cílem je seznámit děti se znaky podzimní přírody, co se na podzim děje s opadavými stromy a keři. Nalézt rozdíl mezi stromem a keřem. Osahat různé vzorky stromů a jejich kůru. Poznávat podzimní plody zrakem, hmatem, čichem. Hledat, k jakému keři, stromu patří. Hrou se dozvědět a přiblížit skupinu živočichů, kteří se připravují na zimu tím, že si tvoří zásobárny. Vzbudit zájem o ZOO koutek a seznámit se se zvířaty, která zde žijí. Chovat se v něm tiše a ohleduplně. Společně hledat odpovědi, proč ptáci odlétají do teplých krajín a příroda se chystá k odpočinku. Využít přírodnin na výrobu ochranné úrody, rozlišit, co je ovoce a zelenina a pojmenovat je. Pochopit, proč se slaví posvícení a pečou se v našem regionu mětyňky. Vyprovokovat fantazii a představivost při tvorbě s živými přírodninami.

V tomto bloku jsou rozvíjeny klíčové kompetence ve všech jeho částech. Děti samostatně vyjadřují své myšlenky, sdělení, otázky i odpovědi, rozumí slyšenému, slovně reagují a vedou smyslný dialog. Vyjadřují se a sdělují své prožitky, pocity a nálady. Rozšiřují svou slovní zásobu o další pojmy z oblasti přírodovědy. Při manipulaci s přírodninami si zpřesňují početní představy, užívají číselných a matematických pojmů. Při práci s předměty a nástroji rozvíjejí základní schopnost v oblasti vědy a technologií. Soustředěně pozorují, zkoumají, objevují pomocí lupy a zrcátka, všímají si změn v přírodě, chtějí porozumět jevům a dějům v přírodě kolem sebe, poznávají své okolí. Soustřeďují se na činnost prožitkem, pamatují si texty říkanek, nářeků a písní. Cení si své práce a oceňují výkony a práci druhých. Dětským způsobem projevují citlivost a ohleduplnost k druhým a k přírodě, rozpoznávají nevhodné chování při pobytu v přírodě, při společných činnostech se domlouvají a spolupracují. Přijímají úkoly spojené s aktivitami, dodržují dohodnutá pravidla. Chápou, že se můžou o tom, co udělají, rozhodovat svobodně, ale že za svá rozhodnutí také zodpovídají, zajímají se o druhé, o to, co se kolem i v přírodě děje. Děti ví, že není jedno, v jakém prostředí žijí, uvědomují si, že se svým chováním podílí a že ho můžou ovlivnit. Chovají se odpovědně při práci s nářadím.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

3.1.1 Téma č. 1 Podzimní setkání s vílou Šumavěnkou v ZOO koutku Feferské rybníčky a na zahradě MŠ – 2 hodiny

Vnímáme podzimní čas, Co se děje se stromy na podzim, Proč na podzim opadávat listí, Plody podzimu – na čem rostou, na stromě nebo na keři? Co dělají zvířata na podzim? Zvířata, která můžeme vidět v ZOO koutku Feferské rybníčky

Forma a bližší popis realizace

Cílem je smyslově vnímat okolí, vzbudit radost a zájem o les, o pozorování změn v přírodě, které přináší podzimní čas. Formou her a prožitkových aktivit se seznamují se stromy, keři a jejich podzimními plody.

Metody

Děti pracují samostatně, ve dvojicích, skupinách nebo společně.

Při jednotlivých činnostech je využíváno prožitkového a kooperativního učení, učení hrou ovládat další dovednosti. Významnou roli sehrává spontánní sociální učení, založené na principu přirozené nápodoby.

Pomůcky

Texty říkanek, hádanek a písní, jeden obrázek víly Šumavěnkou, motivační text o veverce, bílé plátno, plody podzimu – kaštiny, žaludy, jeřabiny, lískové oříšky, vlašské ořechy, bukvice, šípky, trnky, javorové nažky. Větvičky stromů, keřů, šišky, ořechy na hru, ohryzek z jablka, lupa, zvonek.

Použitá literatura

AMANN, Michaela a kol. Pojďme na to od lesa. Příručka ekologické výchovy a lesní pedagogiky. Vimperk: Správa Národního parku a CHKO Šumava, 2003.

BUREŠOVÁ, Květoslava. Nápady pro mrňata a škrvňata: (2 tucty nápadů k poznávání přírody v každém ročním období). Brno: Ekocentrum, 1993.

BUREŠ, Jiří, ed. Ekologická výchova v mateřských a základních školách. Pardubice: Ekocentrum Paleta, 2002.

3.1.1.1 Hodina č. 1

Víla Šumavěnka se představuje. První setkání s vílou Šumavěnkou je v jejich třídě. Víla se jim představí.

Milé děti,

víla Šumavěnka bude průvodkyní všech našich setkání po celý rok. Jejím domovem je příroda naší Šumavy a Pošumaví, kde žijeme. Šumavěnka patří ke každému lesu, potůčku, studánce či řece, parku, zahradě, louce. Chrání veškerou přírodu. Má ráda všechna roční období, sluníčko i déšť, teplo i zimu. Zpívá, tančí, maluje, pohybuje se i tvoří. Pojďme s ní do přírody pozorovat, co se kolem děje, společně si hrát, radovat se a poznávat. Víla děti seznámí se stručným obsahem jejich setkávání. Celý program je postavený na prožitcích dětí, které jim poskytuje příroda. Rozmanitost přírody dětem nabízí velké množství podnětů.

Říkanka, kterou se děti postupně naučí:

Já jsem víla Šumavěnka, jako proutek hezky tenká.

Jaro, léto, podzim, zima, v přírodě jsem všude doma.

Že se stále něco děje, není práce čaroděje.

Radost, úsměv na tváři, moje album v herbáři

každý úkol potěší, s Šumavěnkou vyřeším.

Zahrada náš domov je, každý si tu pohraje.

Louka, pole, potok, les, učebnicí bude dnes.

Milé děti,

vypravíme se do ZOO koutku u Feferských rybníčků (Příloha č. 4.20).

Jsou mezi lesy, téměř za městem, blízko hlavní silnice směrem na Volary. Co nás dnes čeká? Budeme pozorovat

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

změny, které nastávají v přicházejícím ročním období. Dozvíme se, proč podzim na strakaté kobyle jezdí. Co to znamená. Vílu oblékneme do podzimních šatů. Prohlédneme si stromy a dozvíme se, co se s nimi nyní děje. Proč opadává listí. Jaký rozdíl je mezi stromy a keři. Jaké plody poskytují a které plody k nim patří. Zjistíme, co dělají zvířátka na podzim. Například veverka, slunéčko sedmítečné, mravenci, ježek. Zahrajeme si na veverku.

Vnímáme podzimní čas

Děti jsou dopraveny do ZOO koutku autobusem. Po přivítání vílou se seznamují s okolím. Učitelka připraví na zem bílá plátna a na ně položí přírodniny: plody podzimu, větvičky stromů a keřů.

Učitel/učitelka pokládá dětem otázky týkající se charakteristiky podzimu. Využívá různých hádanek. Vysvětluje rčení – podzim na strakaté kobyle jezdí. Vnímají změny v přírodě a charakterizují podzimní čas. Děti sdělují své zkušenosti s oblékáním v podzimním období, společně oblékají vílu do podzimních barev.

Děti utvoří kruh. Víla se ptá:

Kdopak ví, kde jsme?

Kdo z vás už tady někdy byl?

Po létě nastává nové roční období. Jaké?

Napoví nám hádanka:

Letí pták – čaruje.

Jak vítr zaduje, peří si maluje,

ve stromech tancuje. Co to je? (Podzim)

Říkávalo se, že podzim na strakaté kobyle jezdí. Strakatou kobyloou se myslí spousta barev, která se v podzimním období v přírodě objevuje.

Už je podzim a víla Šumavěnka má na sobě stále letní šaty.

Je to tak správně?

Může je ještě nosit?

Jak se oblékáme na podzim?

Děti sdělují své zkušenosti.

Děti nanosí hromadu listů. Přikládají malé kousíčky na její šaty a vílu oblékají do podzimních barev (obrázek víly je polepený oboustrannou lepenkou).
Použijeme pracovní list (Příloha č. 4.1).

Kompetence

komunikativní: Dítě vyjmenuje roční období, popíše změny v přírodě, vysvětlí použité rčení.

k řešení problémů: Dítě uzpůsobí oblečení podle počasí, vyluští hádanku.

Co se děje se stromy na podzim

Děti stojí v kruhu a zavřou oči, zhluboka se nadechnou a vydechnou.

Učitel/učitelka pokládá dětem otázky:

Co cítíme?

Podle čeho poznáme podzim?

Podívejme se do koruny stromů. Co mají na větvích?

Jak se říká stromům, které mají listy? (Listnaté.)

Co dělají listy na podzim? (Opadávají.)

Odkud, jakým směrem listy padá? A kam? (Seshora, ze stromu, na zem, dolů.)

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Děti vzhlíží do koruny stromu. Říkají si, kdo všechno tam má svůj domov. Děti hladí strom, poznávají odlišnost struktury různých stromů. Poznávají, že kůra buku má šedou barvu a je hladká. Zahrají si hru, při níž je učitelka stromem a děti listím. Poznávají, co se děje se stromem na podzim, jak a proč listí opadáva.

Kompetence

k učení: Dítě poznává barvu a hladkou strukturu stromu, všímá si, že listí opadáva.

Hra: Strom a listí.

Učitel/učitelka se stává stromem a děti se ho něžně dotýkají, stávají se listím.

Při hře vypráví – vysvětluje, proč listí na podzim opadáva. Jakmile se ochladí, ubývá síla sluníčka. Krátí se den, listí se dostává méně živin. Ubývá jim síla, začnou se zabarvovat do žluté, červené, hnědé barvy a postupně opadávají.

Přichází podzim, sluníčka ubývá, je chladněji, krátí se dny a listům ubývá síla. Fouká vítr, listy pomalu opadávají, kolem stromu poletují. Děti – (listí) se postupně snáší k zemi, sedají si na bobek.

Další možnosti pozorování:

Kde se náš strom nachází? Samostatně, mezi dalšími stromy nebo v lese. Kterého druhu jsou stromy v okolí? Jak jsou velké? Jaké barvy jsou na listech, co jim jejich tvar připomíná? Lze vyzkoušet frotáž listu či kůry stromu.

Proč na podzim opadáva listí

Děti dostávají od víly úkol najít si svůj list. Učitel/učitelka pokládá dětem otázky:

Jaký je list?

Co to je rub a líc listu?

Cítíme tu žilnatinu, díky které přichází k listu voda a živiny?

Co je příjemnější? Líc nebo rub?

Jak jejich list padá?

Děti sdělují své pocity.

V kruhu zjišťují vlastnosti listu, vyhazují jej do výšky, pozorují, jak padá. Padání listu napodobují svým tělem. Hladí jej, zjišťují líc a rub listu, přikládají jej na tvář, z rubu vidí a cítí žilnatinu. Dozvídají se, proč listí opadáva, učitelka navazuje na zkušenosti a znalosti dětí.

Kompetence

k řešení problémů: Dítě napodobuje padání listu, hladí list, zjišťuje, co je rub a líc listu.

Aktivita

Děti vyhazují list do výšky a padání listu napodobují. Víla zvonkem přeruší činnost a pokládá otázku: Kdo si zapamatoval, proč na podzim opadáva listí? Vysvětluje: Jako v těle člověka koluje krev, tak ve stromě koluje míza, která strom vyživuje. Na podzim míza pomalu stéká z listů do větviček, z větviček do větví. Z větví do kmene a z kmene do kořenů. Někdy se stane, že než opade listí ze stromu, dříve upadne jejich plod. Například u dubu. Jak se jeho plod nazývá? Kdy opadáva listí z dubu? Odpověď lze najít např. v pohádce Jana Wericha „Až opadá listí z dubu“, viz Fimfárum: WERICH, Jan. Fimfárum. 8., rozš. vyd., v Albatrosu 3., rozš. vyd. Ilustroval Jiří TRNKA. Praha: Albatros, 1997. Klub mladých čtenářů (Albatros). ISBN 80-00-00555-7.

Popěvek: Ach, žalude, žalude, jak jsi těžký na dubě,
pod tebou se celičkém dub k zemi ohýbe. (Lidová z Budějovicka)

Plody podzimu – na čem rostou, na stromě nebo na keři?

Pod cestou na bílých plátnech jsou učitelkou připraveny větve stromů a keřů i s jejich plody. Víla se ptá na rozdíl mezi stromem a keřem. Rozhlédnou se kolem a zjišťují, že jedny mají kmen a druhé ho nemají. Zkouší je rozeznat. Učitelka dětem vysvětlí, proč se říká stromům a keřům dřeviny. Poté bere do ruky větévku s plodem a děti je

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

nazývají. Buď nejdříve strom – keř a k němu plod, nebo obráceně.

Víla bere do ruky větévky s plody. Děti započatou větu dopovídají – dokončí:

Trnka roste na trnkovém keři (nebo obráceně: Na trnkovém keři roste trnka).

Šípek roste na šípkovém keři.

Nažka z javoru roste na stromě. Strom se nazývá javor.

Jeřabina roste na stromě, který se nazývá jeřáb.

Lískový oříšek roste na lískovém keři.

Hložinka roste na hlohovém keři.

Ořech roste na stromě ořešáku.

Žalud roste na stromě dubu.

Bukvice roste na stromě buku.

Kaštan roste na stromě jírovci maďalu.

K následnému procvičení získaných znalostí je možné v učebnách využít interaktivní pracovní listy:

- Příloha č. 4.5 Plody 2

- Příloha č. 4.6 Plody 3

<http://listy.msprachatice.cz>

Po seznámení s názvy či jejich zopakování děti hrají hru s plody.

Aktivita

Děti utvoří kruh nebo řadu. Učitelka dá každému dítěti do připravené dlaně plod a dítě dlaň uzavře. Na zazvonění či jiný pokyn dlaň otevrou, plod si dobře prohlédnou a hledají kamaráda se stejným plodem. Utvoří dvojice. Jejich úkolem je najít větvičku stromu či keře na bílém plátně a správně ji přiřadit. Dbáme, aby větev na plátně byla i s plodem. Společně si pak s vílou zopakují, jak se strom či keř a jeho plod nazývají.

Kompetence

k řešení problémů: Dítě zjišťuje, co je strom a co je keř, najde stejný plod a přiřadí ke správné větvi.

komunikativní: Dítě pojmenuje některé podzimní plody.

Další možnosti pozorování:

Z kterých částí se plody skládají, jakou mají barvu a tvar? Který plod je největší, nejmenší, měkký, tvrdý atd.

Didaktické hry a aktivity

Hra: Kimovka s plody

Vystavíme plody po 2 kusech (například: kaštany, žaludy, šípky, ořechy, jeřabiny, lískové oříšky, bukvice, klokočí atd.), přikryjeme je ubrouskem. Víla jeden plod odebere. Děti hádají, který chybí.

Hra: Hledaná

Vystavíme různé plody, např. kaštanu, šípku, trnky, žaludu, bukvice, ...

Děti ve dvojicích mají za úkol přinést stejný plod a přiložit do stejné skupinky. Plody vystavíme asi 10 až 20 m od stanoviště. Plod si děti zapamatují a přinesou stejný.

Hra: Na Popelky

Víla dětem připraví čtyři až šest hromádek, kde jsou namíchané podzimní plody – žaludy, kaštany, šípky, jeřabiny, bukvice, ořechy, hložinky. Popelky plody třídí po vzoru Popelky. Víla kontroluje nejen správnost, ale i zapamatování jejich názvů.

Říkanka (lidová):

Ostružiny, šípky, trnky, jeřabiny, bezinky.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MSMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Načešu jich plné hrnky, navrch přidám brusinky.
Říkanku lze využít k práci s rytmem při hře na tělo. Tleskání, dupání, plácání.

3.1.1.2 Hodina č. 2

Co dělají zvířata na podzim?

Učitelka si povídá s dětmi o tom, co dělají zvířata na podzim, zda jim podzimní plody také chutnají a kdo si dělá zásoby na zimu. Dětem přečte text – pohádkový příběh Podzim a veverka.

Podzim

„Listí žloutne, padá. Veverka je ráda.
A co když přijde mráz? A co když přijde hlad?“

Veverka

„Celý měsíc myslím na to, že je listí jako zlato.
Když jsem byla malinká, učila mě maminka:
Na zimu do spíže si ulož.
Až ti ztloustne kožíšek, zatepli si pelíšek.
Do spíže si hezky ulož žaludy a bukvice. Ty chutnají nejvíce.
A usuš si houby v lese. Ty ti nikdo neodnese.
Lískové oříšky ti zlepší náladu, smrková semínka ochrání od hladu.
Všechny tyhle laskominy nevejdou se domů. Pečlivě je uschovej do dutiny stromů.
Co ti zbude, zahrabej poblíž svého hnízda. Budeš to mít blizoučko, až vítr zahvívá.
Pak si můžeš v zimě hrát a dobroty užídat.
Výhony a pupeny fyzickou ti spraví, pěkně si je okusuj, posílíš si zdraví.
Až zásoby sníš, kam máš jít, to víš.
Lidé dobrá srdce mají, v krmítku se každý nají.
Křížaly, hrušky, jablíčka, ty se vejdu do bříška.“

Podzim

„Veverka si všechno zařídila, na sníh a mráz se dobře připravila.
Až zima konec odcinká, z veverky bude maminka.“

Po přečtení víla pokládá dětem otázky:

Až bude veverka maminkou, co poradí svým dětem? (Odpověď je obsažena v pohádkovém příběhu Veverka.)
Pod jakým keřem veverka hledá oříšky? (Pod lískovým keřem.)

Příběh můžeme nechat děti znovu převyprávět a nechat je posoudit, co je na příběhu pravdivé a co ne.

Kompetence

k učení: Dítě se soustředí na sledování a zachycení hlavních myšlenek příběhu.
komunikativní: Dítě posoudí slyšené, dokáže samostatně a smysluplně odpovědět na otázky.

Děti si zahrají jednu z následujících her:

Hra: Na veverku

Vyučující je veverka, která hlídá své oříšky. Má zavázané oči a je v dřepu nebo podřepu nad hromádkou tvořenou 20 ořechy (šišky, kameny atd.) Ostatní jsou v roli myšek a stojí „v myším domečku“ vzdáleném 10 – 15 m. Na znamení zvonečku vyběhají a snaží se veverce sebrat oříšky. Veverka se nesmí hýbat z místa, ale pohyby rukama a tělem se snaží oříšky uhlídat. Jestliže se některé z myší dotkne, myš je vyřazena ze hry. Každá myš smí

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

sebrat vždy pouze jeden oříšek. Když ho získá, běží s ním do domečku, tam ho položí a může se vydat pro další lup. Hraje se buď na to, kolik kdo sebere oříšků nebo do vybrání všech zásob v hnízdě veverky.

Reflexe

Při další hře upřesňujeme pravidla. Myšky jsou při loupení oříšku zticha, aby je veverka neslyšela. Ke hnízdu veverky přistupují postupně, aby se neprozradily. Děti se učí domlouvát na postupu, jak nejrychleji oříšky získat a nebýt vyřazený ze hry. Děti jsou spokojené, že veverku dělá učitelka. Po nějakém čase může být veverkou některé z dětí.

Hra: Veverčí hnízda – zásobárny

Víla rozdělí děti na tři stejné skupiny. Každá skupina je ve svém hnízdě ohraničeném provázek, lanem. V hnízdě mají ořechy – smrkové šišky. Každá skupina si je spočítá – 20 ks. Po zazvonění veverky začínají shánět další ořechy na zimu. Kde je sehnat? Nejjednodušší je to v sousedních hnízdech. Děti si jdou pro ořech. Pravidla: z cizích hnízd si mohou vzít pouze jeden ořech, dají si jej do svého a pak mohou jít znovu. Hru ukončí učitelka např. zvoněním. Děti se vrací ke svému hnízdu a spočítají ořechy. Ve kterém hnízdě je jich nejvíce, nejméně?

Reflexe

Při těchto hrách jsou děti velice spokojené. Zpočátku vyzkoušíme, zda děti pravidlům hry porozuměly. Je dobré, když s nimi ze začátku hrají dospělí.

Některé hry a aktivity jsou vhodné pro méně početnou skupinu dětí. Propojení formálního a neformálního vzdělávání umožňuje přítomnost více pedagogů či dospělých osob. Pak lze pracovat s více skupinami.

Kompetence

k učení: Dítě spočítá ořechy v hnízdě.

sociální a personální: Dítě dodržuje pravidla hry, spolupracuje ve skupině, v případě potřeby se umí ztišit.

Ve výuce lze ještě využít např. říkanku Veverka čiperka viz odkaz: <https://www.promaminky.cz/rikadla-a-basnicky/rocni-obdobi-5/veverka-ciperka-7944>

Víla pokládá dětem otázky:

Jak přezimují slunéčka sedmítečná? Můžeme je na podzim ještě zahlédnout? Hrou se dozví, jak přezimují slunéčka sedmítečná.

Slunéčka se shluknou např. pod kůru stromu či do jiného úkrytu, naskládají se na sebe a takto přezimují.

Popis aktivity

Vyučující je stromem, děti jsou slunéčka. Děti poletují kolem. Začíná se ochlazovat, slunce ubývá, slunéčka cítí, že se blíží zima. Všechny děti – slunéčka postupně ke stromu přilétají a snaží se ke stromu přitisknout a naskládat se na sebe a chvíli vydržet v tichosti ve strnulé poloze tak, jako to dělají slunéčka. Slunéčka takto přezimují a čekají na jaro. Můžeme zvolit i opačný postup – kdy přibývá teplo a slunéčka postupně z úkrytu odlétají.

Kompetence

činnostní a občanské: Dítě je ohleduplné k druhým.

k učení: Dítě naslouchá příběhu.

k řešení problémů: Dítě napodobuje pohybem slunéčko.

sociální a personální: Dítě vydrží být v tichosti.

Reflexe

Pokud se tato aktivita nepodaří napoprvé, zopakujeme ji ještě jednou. Slunéčko ke stromu přilétá, až když ho víla osloví jménem.

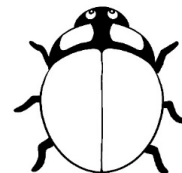

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Další možnosti pozorování:

V teplém podzimním dni můžeme slunéčka pozorovat pod lupou. Děti se dozvídají další zajímavosti ze života sluníček sedmitečných. Lze navázat pracovním listem. Děti sluníčku domalují tykadla, nohy a tečky a celé je vymalují, popřípadě dokreslí prostředí, kde mohou sluníčko potkat a vidět.

Nápověda pro učitele:

Sluníčko sedmitečné je brouk velký asi od 5 do 11 mm. Má červeně zbarvené krovky se sedmi černými tečkami. Samička na jaře naklade vajíčka na spodní strany listů nebo štěrbin. Po týdnu se vylíhnou larvy, které se po týdnu zakuklí. Uvádí se, že jedna larva zkonzumuje během svého vývoje přes 600 mšic. Vykrmené larvy se zakuklí a po několika týdnech se vylíhnou nová sluníčka, která mají jasně červenou barvu. Mladá sluníčka žijí převážně samostatně. Při svém ohrožení vylučují žlutou tekutinu, která je jedovatá.

Na zimu se shlukují a přezimují pod kameny, ve dřevě, pod kůrou stromu. Teprve druhým rokem se rozmnoží a ještě v létě jejich život končí.

Jak přezimují mravenci. **Víla pokládá dětem otázky:**

Čím se mravenec živí?

Jak mravenec vypadá?

Nosí kolem krku puntíkový šátek jako Ferda mravenec?

Děti společně s vílou pozorují život v mraveništi. Vyučující dětem pokládá otázky a navazuje na jejich znalosti a vědomosti. Pozorují, jaký materiál nejčastěji přenášejí mravenci. Na mraveniště položí kousek jablka a po čase sledují, co se s ním stane.

Mravenec lesní je velice užitečný a zákonem chráněný. Mraveniště se nesmí přenášet ani jinak poškozovat. Čím více mravenišť v lese, tím je les zdravější. Mravenci žijí ve velkých společenstvech. Každý z nich má svou práci – roli. Královna klade vajíčka, dělnice budují mraveniště, shánějí potravu, krmí potomstvo. Další jej brání. Jsou všežraví, čistí les. Velká část mraveniště je pod zemí. Vajíčka, larvy a kukly jsou uloženy v různých částech mraveniště a mravenci je přemisťují podle teploty v komůrkách. V zimě jsou v nejhlubších komůrkách.

Kompetence

k učení: Dítě pozoruje mraveniště, naslouchá zajímavostem o něm.

komunikativní: Dítě sděluje své dosavadní zkušenosti.

S dětmi si lze zazpívat jednu ze známých písniček, např. Polámal se mraveneček, viz Ferda Mravenec: SEKORA, Ondřej. Ferda Mravenec. 10.vyd. (3.samost.vyd.). Praha: Albatros, 1992. ISBN 80-00-00258-2. Nebo Mravenčí ukolébavka, viz odkaz: https://cs.wikisource.org/wiki/Pol%C3%A1mal_se_mravene%C4%8Dek

Další informace k tématu lze nalézt např. v knize Ferda Mravenec od Ondřeje Sekory, viz odkaz: <https://www.databazeknih.cz/knihy/knizky-kouzelného-zrcadla-ferda-mravenec-33976>

Dalším chráněným obyvatelem okrajů lesa je ježek. **Víla pokládá dětem otázky:**

Jak se ježek připravuje na zimu? Můžeme ho potkat na naší zahradě? Co k zimnímu spánku potřebuje? Na podzim se hodně nasytí a chystá si pelíšek k přespání. Vybírá si místo, kde je „nepořádek“. Hromady listů, kletí, vyhledává i nory nebo vyhrabané prohlubně. Má rád měkoučký pelíšek, nosí do něj listy, mechy, trávy a různé větvičky.

Nosí na bodlinách jablka? S tímto jevem se můžeme setkat pouze v ilustracích, říkankách. Ve skutečnosti tomu tak není.

K čemu má na těle bodliny? Aby se ubránil nepřítelům.

Umíte se schovat do klubíčka jako ježek?

Umíte vnímat vůně jako ježek? Co vám vůně připomíná? Děti si nabroubí lesní hrabanku do dlaní a přivoní. Sdělují

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

své prožitky a dojmy.

Čím se ježek živí? Ježek je chráněný, má dobrý čich, vynikající sluch, a proto dobře vyhledává brouky, housenky, pavouky, škvory, larvy a hlemýžďe. Také vnímá různé vůně.

Aktivita

Děti vyrobí ježka. Každé si najde svého ježka (borovou šišku). Jako bodliny používají jehličí borovice. Děti zapíchají bodliny do šišky, připojí oči, čumáček z kamínků či dalších podzimních plodů nebo materiálů, které najdou.

Všechny ježky děti položí do připraveného pelíšku. Přikryjí je spadaným listím a klacíky.

Kompetence

k učení: Dítě získává poznatky o přirozeném prostředí ježků, rozvíjí jemnou motoriku.

k řešení problémů: Dítě tvoří ježka z borové šišky a jehličí.

sociální a personální: Dítě projevuje citlivost – empatii.

komunikativní: Dítě zpívá ukolébavku.

Jako ukolébavky lze použít např.:

Varianta I. (lidová)

Halí, belí, koně v zelí a hříbátka v petrželi. A koťátka na smetaně, běž, Aničko, běž tam na ně.

Halí, belí, kočka v zelí a pes v koši, on ji straší, kočička se polekala, ven okénkem utíkala.

Halí, dítě, kolíbu tě, až mi usneš, odejdu tě. Do zahrádky na karlátky, do doliny, na maliny.

Varianta II.

Spi, ježečku, spi, zavři očka svý. A ty, Tondo, pozor dej, na bubínek nebřinkej, spi, ježečku, spi, zavři očka svý.

Spi, ježečku, spi, zavři očka svý. A ty, malá Janičko, buď potichu maličko, spi, ježečku, spi, zavři očka svý.

Spi, ježečku, spi, zavři očka svý. A ty, pejsku, neštěkej, ježečka nám nelekej, spi, ježečku, spi, zavři očka svý.

Spi, ježečku, spi, zavři očka svý. Nedaleko voda hučí, ve studánce už jen mlčí, spi, ježečku, spi, zavři očka svý.

Spi, ježečku, spi, zavři očka svý. Nezpívejte, dětičky, probudíte ježečky, spi, ježečku, spi, zavři očka svý.

K následnému procvičení získaných znalostí je možné v učebnách využít interaktivní pracovní list:

- Příloha č. 4.7 Čím se živí ježek

<http://listy.msprachatice.cz>

Zvířata, která můžeme vidět v ZOO koutku Feferské rybníčky

Víla pokládá otázky:

Jaká zvířata jsou tady v ZOO koutku? Divoká prasata, daňci, mufloni.

Kdo se o ně stará? Lesník.

Průvodce Feferských rybníků děti provede celým areálem, včetně výukového pracoviště. Děti si zde prohlíží druhy stromů a jejich vzorky dřev, vypchaná zvířata. Seznamují se s dalšími přírodními zajímavostmi okolí našeho města. Nejvíce se zajímají o živá zvířata.

Děti, které přinesly pro zvířata krmivo, tj. žaludy, kaštiny a suché pečivo, poskytnou je do zásobárny před plotem oplocenky.

Kompetence

k učení: Dítě pozoruje živá zvířata, naslouchá vyprávění správce ZOO koutku.

komunikativní: Dítě zpívá píseň na rozloučenou.

Rozloučení víly s dětmi, poděkování správci ZOO koutku:

Zpěv písničky: Jaro, léto, podzim, zima, to je celý rok (Příloha č. 4.21)

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MSMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Píseň: Jaro, léto, podzim, zima, to je celý rok (Jaroslava Horáčková)

Ref.:

Jaro, léto, podzim, zima, to je celý rok.

Stejně letos jako loni, tak i napřesrok.

Po jaru je vždycky léto, podzim po létu.

A nežli se nadějeme, zima už je tu.

1. Když je jaro v plné kráse, když má zelenou.

Na trávníku kluci hrají s míčem kopanou.

Ref. Po jaru je vždycky léto ...

2. Když se hlásí horké léto, rostou jahody.

Sejdeme se jednou spolu někde u vody.

Ref. Po jaru je vždycky léto ...

3. Na podzim, když padá listí z lip a javorů,

páni draci koukají se lidem do dvorů.

Ref. Po jaru je vždycky léto ...

4. A když je tu bílá zima, už jsme na konci.

Chcete-li tak nashledanou někde na kopci.

Ref. Po jaru je vždycky léto ...

Další didaktické hry a aktivity

Náměty do výtvarné výchovy:

Malování hlínou – na školní zahradě si děti dají do kelímku zahradní zeminu. Ve třídě přidají pár kapek vody a klacíkem rozmíchají do husté kašičky. Kašičkou natírají čtvrtku – malují prostředí, které mají rády a které viděly v ZOO koutku. Po zaschnutí tuší či fixou nebo pastelem namalují divoká prasata se selaty. Lze použít i jinou techniku, např. koláž.

Mraveniště – na velký arch papíru učitelka předkreslí velké mraveniště. Děti tvoří otisky prstů v mraveništi i okolo něj. Pastelkami dokreslují mravenci další části těla. Při velkém počtu dětí ve třídě pracují děti ve dvou či třech skupinách.

Náměty do hudební výchovy:

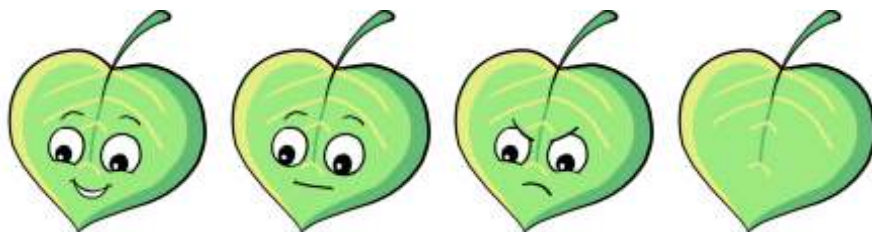
Píseň Jaro, léto, podzim, zima děti doprovází na ozvučné nástroje z přírodnin i plodů. Kaštiny, kamínky, klacíky, šišky, makovice atd.

Píseň Jaro, léto, podzim, zima ztvárnit pohybem – hrou na tělo či propojit s tancem (krok poskočný, zátočky, otočky o 360°, taneční běh, taneční chůze v P, v L v rytmu písničky, tleskání, podupávání).

Zpětná vazba

Po programu dáme dětem možnost se vyjádřit k prožitému dopoledni.

Dokreslí list tak, aby ostatní věděli, jak se cítí.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

3.1.2 Téma č. 2 Podzimní setkání na zahradě mateřské školy, na louce pod mateřskou školou a v Hájíčku – 2 hodiny

Forma a bližší popis realizace

Cílem je učit se nacházet krásu v proměnách podzimní přírody a v obyčejných věcech. Nacházet v kontaktu s přírodou a přírodninami potěšení, vnímat podzimní proměny všemi smysly. Objevovat neobvyklými způsoby pohledů na krajinu a prostředí, které děti znají. Formou her a prožitkových aktivit objevovat širokou škálu podzimních barev a učit se kreativně používat přírodní materiál.

Metody

Děti pracují samostatně, ve dvojicích, hromadně.

Při jednotlivých činnostech je využíváno prožitkového a kooperativního učení, učení hrou ovládat další dovednosti. Hrou a prožitkovými aktivitami se učí zodpovědnosti a samostatnosti, ve skupinách se učí spolupracovat a schopnosti domluvit se.

Pomůcky

Řídky, hádanky, texty písní, jablka, skořice, čtvrtky – pracovní list víla Šumavěnka, oboustranná lepenka, lepidlo, bílé plátno na obrazy, látku na hmatové pytlíky, plody podzimu, těsto na mětyňky, špejle, dřevěné špalíčky či aranžérská hmota, vlna na vlásky, semínka buku, slézu, divizny, nářadí – motýčky a lopatky, kropáčky. Každému dítěti je založeno album (portfolio), do kterého si zakládá své výstupy – pracovní listy, zážitky v podobě obrázků, které po prožité hodině namalují, fotografie, herbář a další výrobky, které lze do alba zařadit.

Použitá literatura

BUREŠOVÁ, Květoslava. Nápady pro mrňata a škrvňata: (2 tucty nápadů k poznávání přírody v každém ročním období). Brno: Ekocentrum, 1993.

MARKOVÁ, Zdenka. Hry a nápady pro školáčky: podzim. Praha: Grada, 2002. Výchova a vzdělávání. ISBN 80-247-0543-5.

3.1.2.1 Hodina č. 1

Chuť podzimu, Oblékáme vílu do podzimních šatů, Vnímáme vůně padajícího a spadaneho listí, Podzim je nejúžasnější malíř, Poznáváme plody podzimu hmatem – hmatové pytlíky

Chuť podzimu

Učitelka si s dětmi povídá o chutích podzimu. Využívá jejich vlastních zkušeností. Děti doplňuje, připomíná jejich pestrost a význam pro jejich zdravý růst a vývoj. Učitelka připraví pro děti jednoduchý ovocný čaj, který děti při svačině ochutnávají a hádají, ze kterého ovoce je čaj připraven. Jmenují další druhy ovoce, ze kterého lze čaj připravit (rostoucí u nás). Podle našich prababiček se i v dnešní době dělá tzv. pečený čaj, který obsahuje všechny druhy ovoce. Ptá se, kde nejbližší ovocné stromy rostou.

Kompetence

komunikativní: Dítě sděluje vlastní zkušenosti, jmenuje další druhy ovoce.

k učení: Dítě zkoumá chuť a vůni čaje, přemýšlí, z čeho je čaj připraven.

Další aktivita

Děti jmenují některé ze stromů rostoucí na jejich školní zahradě. Stromy na školní zahradě využijeme ve hře Čáp ztratil čepičku, která nám pomůže rozpoznat stromy ovocné, ostatní listnaté a stromy jehličnaté. Další variantou hry je dělení na keře a stromy nebo jehličnaté a listnaté.

Oblékáme vílu do podzimních šatů

Učitelka si s dětmi povídá o oblékání v podzimním období.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Děti dostanou pracovní list v podobě víly. Jejich úkolem je vílu obléci do podzimních šatů. Děti využívají široké škály barevných odstínů podzimního listí, které nabízí příroda. Ve třídě si vílu domalují. (Příloha č. 4.1, 4.3 Víla v podzimních šatech)

Kompetence

komunikativní: Dítě sděluje své dosavadní poznatky a zkušenosti.

k učení: Dítě rozvíjí jemno-motorické dovednosti.

k řešení problémů: Dítě pracuje s přírodním materiálem.

Vnímáme vůně padajícího a spadaneho listí

Učitelka vybere prostor, kde je hodně spadaneho listí. Děti se listím prochází a vnímají jeho vůni. Listí se dotýkají, pokládají se do něho jako do postýlky, navzájem se listím přikrývají. Vnímají vůni, zvuky – šustění suchého listí, radost z volného pohybu. Co dětem hromady listí připomínají – asociace.

Při dalším pobytu v přírodě si mohou zahrát hru Na sochy.

Kompetence

k učení: Dítě vnímá vůni a dotýká se spadaneho listí.

sociální a personální: Dítě projevuje radost z volného pohybu, sděluje své asociace.

Hra: Na sochy

Děti se prochází v listí. Na zazvonění zvonku a na slovo ŠTRONZO přestanou mluvit, zastaví se a zaujmou postavení sochy. Na další zazvonění se uvolní a opět se prochází, nadzvedávají nohama listí a vnímají jeho vůni. Hra se opakuje, dokud děti baví a hrají si s radostí.

Reflexe

Hra je pro některé děti náročná na soustředění a zklidnění. Chceme-li tuto hru dále rozvinout, můžeme dětem dávat další pokyny. Svým tělem znázorní například strom, houbu, srnku, ježka, dům, rostoucí květinu, ptáčka atd. Je důležité vytýčit takový prostor, aby děti na sebe viděly a mohly se tak vzájemně inspirovat.

Poté děti přechází na prostornou louku. Na louce se zastaví, udělají řadu a obrátí se zády k výhledu na město. Roznoží, udělají hluboký předklon. Dívají se na město úplně jiným podzimním pohledem, než znají.

Podzim je nejúžasnější malíř

Učitelka se s dětmi vypraví k vybranému stromu. Cestou se dívají do krajiny nezvyklým způsobem. Postaví se ke krajině zády, roznoží a do krajiny se dívají z předklonu jako okénkem. Sdělují své dojmy.

Každé dítě dostane zrcátko. Přiloží si jej pod bradu a dívá se na krajinu se stromem pomocí zrcadla. Rovněž pozorují pomocí zrcátka korunu stromu. Sledují také strom od kořene až po jeho korunu.

Každý strom má svoji podzimní barvu. U stromu společně zjišťují jeho název, jmenují odstíny barev jeho listí, které vidí.

Pomocí lupy se dívají na jeho plody – javorové nažky. Každý si nasbírá do ruky trs a třese s nimi jako s kastaněty při zpěvu písně Jaro, léto, podzim, zima, to je celý rok. Nažky využívají jako doprovodný hudební nástroj. Po písničce využijí nasbíraných dvounažek k výtvarné technice land-art na bílé ubrousky. Pracují ve dvojicích. (Příloha č. 4.19 a 4.21)

Kompetence

sociální a personální: Dítě získává nové zkušenosti, sděluje své dojmy, uplatňuje originální nápady.

k učení: Dítě pracuje s neobvyklými pomůckami, rozvíjí jemnou motoriku, výtvarné dovednosti a fantazii.

komunikativní: Dítě popisuje netradiční prožitky, zpívá a doprovází se „kastaněty“ z javorových nažek.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Aktivita

Land-art z javorových nažek

Děti utvoří dvojice, rozprostrou si plátno. Pokládají javorové nažky a tvoří obraz (domečky, slunce, stromy, květy, postavy, zvířátka). Využívají nasbírané javorové nažky, které nejdříve posloužily jako doprovodný hudební nástroj, a nasbírané spadlé listy. Společně si je pak prohlédnou jako v galerii – obrazárně. Poté si každý vybere jeden nejkrásnější list a dvounažku k vylisování, zbytek nažek navrátí přírodě.

Nápověda pro učitele:

Každý strom má svoji podzimní barvu. Jeřáb je vždy červený, javor klen žlutý, mlč i červený, buk zlatožlutý. Některé listy jsou jednoduché, jiné složené z více lístků (např. jírovec).

Semena s křídélky s chmýřím rozšiřuje vítr (např. lípa, javor, pampeliška). Jiné rostliny semena při doteku vymrštují (netýkavka). Jindy vypadávají semena na zem z proděravělé tobolky (mák z makovice). Všechna tato zařízení mají pomoci semenáčkům najít nové místo k životu.

Informace o bříze:

Bříza je jednodomá. Má jehnědy samčí s květenstvím a samičí. Zralé samičí jehnědy se rozpadají a uvolňují plody, přibližně 2 mm nažky.

Reflexe

Pozorování pomocí zrcadel děti zaujalo. Zvláště pohled do koruny stromů je překvapil. Na tuto aktivitu lze navázat ve třídě společným vymýšlením příběhu či pohádky o pozorovaném stromu.

Poznáváme plody podzimu hmatem – hmatové pytlíky

Učitelka přinese dětem textilní pytlíky. Jsou naplněné podzimními plody, například žaludy, kaštiny, ořechy, jeřabinami, bukvicemi atd. Vždy dva jsou se stejnými plody. Hmatové pytlíky se stávají hmatovým pexesem. Děti hledají hmatem vždy dva pytlíky se stejnými plody a řadí je do dvojic. Pracují ve dvojicích.

Kompetence

k řešení problémů: Dítě spočítá, kolik plodů je ve hmatovém pytlíku, zjišťuje hmatem, o jaký plod se jedná, hmatem najde pytlík se stejnými plody.

Reflexe

Přesto, že poznávání plodů hmatem je pro děti obtížné, rády se k této aktivitě vrací. Je dobré je ponechat dětem k dispozici v rámci spontánních her.

Doplňkové aktivity

Podzimní plody vytváří neobvyklé zvuky, které můžeme využít jako „Orfovy nástroje“ při zpěvu písni. Připomene další zvuky podzimu: vítr, déšť, ...

Děti sedí v kruhu a zavřou oči. Víla pouští zvuky plodů podzimu. Upustí na zem, na podlahu ořech, šípek, kaštan, žalud, jablíčko, bukvice, klokočí atd. Děti hádají, který plod by to mohl být. (Použijeme plody ze hry Kimovka.) Který zvuk patří ještě k podzimu? Dětem napoví hádanky.

Kdo to sviští na strništi, kdo to hvízdá jako svišti?

Kdo to funí přes louky, bere lidem klobouky?

Kdo chodí kolem chalupy a dělá jamky?

Vzácný bývá v poušti, u nás je ho dost. Z oblohy se spouští dětem pro radost.

Kdopak klepe na okno, ale dovnitř nevejde?

(vítr)

(déšť)

(déšť)

(vítr, kapky, déšť)

Tuto část lze ještě zakončit říkankou, kterou děti mohou doprovodit tleskáním a pleskáním na tělo.

Další variantou je využití zvuků kaštanů nebo ořechů.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Říkanka:

Prší, prší, jen to zvoní, les se v dešti ztrácí, ztichl cvrček pod jabloní, v polích mlčí ptáci.

3.1.2.2 Hodina č. 2

Oslava sklizně se nazývá POSVÍCENÍ, Výroba ochránkyne úrody – podzimní Andělka, Odlet ptáků – proč někteří ptáci na podzim odlétají a někteří zůstávají?, Příroda se ukládá k odpočinku

Oslava sklizně se nazývá POSVÍCENÍ

Víla:

Na zahradě máme jabloně, kde se urodilo velké množství červených jablek.

Co se s jablky dělá? Děti sdělují své zkušenosti z domova.

Jablka trháme nebo češeme? Jak se nazývalo jablko, které na jabloni zůstalo poslední?

Které další ovoce na podzim češeme? Děti jmenují další druhy ovoce, které znají.

Učitelka dodává:

Naši předci vždy nechávali na jabloni pár posledních jablek. Ponechávali je pro ptactvo. Poslednímu jablku říkali „zapomnělka“. Věřilo se, že ten, kdo ho sní, vše zapomene a nebude mu pak sloužit paměť. Zahraj si hru.

Hra: Na honěnou

Postavíme se vedle sebe do řady a víla rozpočítává.

Rozpočítadlo: Pod jabloní

Stojí jabloň za stodolou, až uzrajou, dobrý budou. Kolik mně jich, má panenka, dáš? Ten, na koho slovo padne, řekne např. pět. Rozpočítač počítá do pěti a pátý hráč honí. V další hře rozpočítává ten, kdo je chycen.

Učitelka si s dětmi povídá o podzimní sklizni. Které ovoce se na podzim češe, jakou zeleninu máme na zahrádkách, které plodiny sklízí zemědělci z polí? Dozvídají se, jak to bylo za dob našich předků. Oslava sklizně se hojně slavila. Nazývá se posvícení. Důkazem je lidová píseň To je zlaté posvícení, kterou se děti mohou naučit zpívat. Lidová píseň je doplněna o další sloky, které se zpívají v našem regionu. (Příloha č. 4.24)

To je zlatý posvícení

To je zlatý posvícení,
to je zlatá neděle,
máme maso a zas maso,
k tomu kousek pečeně.

To je zlaté posvícení,
dnes je zlatá neděle,
všecka kola zastavily,
ve mlejně se nemele.

Zejtra zlaté posvícení,
zejtra zlaté pondělí,
starý báby ať jsou doma,
ať tancujou v posteli.

To je zlaté posvícení,
to je zlaté pondělí,
máme maso a zas maso
jako včera v neděli.

To jsou dobrý zlatý časy,

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

tyhle zlatý obžínky,
máme pivo, máme maso,
k tomu kousek mětyňky.

Už máme uděláno,
už máme hotovo,
pár vajíček na rendlíček,
kousek másla do toho.

Regionální zvyk pečení posvícenských mětynek znají všechny děti. Děti si mětyňku utvoří z kynutého těsta.

Mětyňku si děti vytvoří i na pískovišti. Ozdobí ji podzimními plody, které mají rádi ptáci a další zvířata (šípky, žaludy, bukvice, kaštiny, ořechy, jeřabiny, hložinky atd.)

Další variantou je výroba mětyňky ze čtvrtky. Papírové mětyňky děti zdobí podzimními plody, které přilepují lepidlem nebo je vymalují pastelkami.

Hra: Ořechová čára

Na zem položíme lano nebo švihadlo jako startovní čáru. Děti si stoupnou do řady na startovní čáru. Každý má v ruce ořech. Asi dva metry za ní je položena čára další. Úkolem dětí je hodit ořech tak, aby byl co nejbližší čáře. Děti hází ořechem postupně, jeden po druhém. Kdo se trefí nejbližší?

Doplňkové hry a aktivity

Poznávání ovoce:

Poznají děti hmatem, jaké ovoce je v košíku schované pod šátkem?

Poznávání vůně (chuti):

Děti zavrou oči. (Můžeme použít slepecké brýle, tj. textilní pásku na oči.)

Poznají děti ovoce podle vůně a chuti?

Hra: Kompot

Všechny druhy ovoce rostoucí na našich ovocných stromech si s dětmi zopakujeme hrou Kompot.

Děti sedí v kruhu, každé dostane kartičku s jedním ze čtyř druhů ovoce, např. jablko, hrušku, švestku, meruňku. Jedno dítě je uprostřed a říká: Maminka vařila marmeládu a dala do ní MERUŇKY. Všechny děti, které mají v ruce obrázek meruňky, si vymění místo. Pokud se podaří prostřednímu rychle se posadit na jedno z volných míst, pokračuje ten, kdo zbude uvnitř kruhu. Na slovo kompote si místo vymění všechny děti.

Reflexe

Při první hře můžeme nejprve zařadit jen tři druhy ovoce a hru hraje i učitelka. Zpočátku je dobré vyzkoušet, zda hře děti porozuměly. Též se stává, že některé děti chtějí ve středu kruhu zůstat úmyslně. V tomto případě do hry zasáhneme a děti vyměníme.

Nápověda pro učitele:

V našem regionu se slaví tzv. císařské Havelské posvícení. Kromě posvícenských koláčů se tu dodnes pečou tzv. mětyňky. Jsou z lineckého těsta a zdobí se cukrovými ozdobami. V dřívější době to však byla kynutá placka, někdy plněná mákem či ořechovou, mrkvovou náplní. Byla také zdobená, ale ne cukrem. Ten býval vzácný a používal se zprvu jako lék.

O posvícení se nejen hodně jedlo a pilo, ale také tancovalo. O posvícenské neděli muzika vyhrávala v každé hospodě. Děvčata se s chlapci točila v kole, vždyť ten chlapec, který s děvčetem tančil nejvíce, byl pak odměněn plackou z dobrého kynutého těsta, které se říkalo mětyňka, metynka, netynka. Teprve později, když se dělávala z „lepšího těsta“, kdy se těsto hnětlo – hnětýnka. V některých místech následující den, tj. v pondělí, posílaly tanečnice po malých děvčátkách svým mládencům – tanečníkům právě tyto mětyňky, které byly zdobené

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

srdíčky, ptáčky či kytičkami z těsta. Proto se také říkávalo: Kolik má mětynka zoubeků, tolik bylo tanečků.

Reflexe

Tvoření mětynek je u dětí velmi oblíbená činnost a peče se téměř ve všech rodinách. Dnes se neobdarovávají mládenci, ale lidé, kteří jsou dětem blízcí. Babičky, dědečkové, paní učitelky, přátelé a kamarádi. Tato aktivita byla zařazena na přání dětí, recept je k dispozici v příloze. Mětynku si každé dítě utvořilo samo.

Mětynka z kynutého těsta

Kompetence

komunikativní: Dítě sděluje své zkušenosti a poznatky o sklizni. Vysvětlí, proč se slaví posvícení.

k řešení problémů: Dítě utvoří mětynku z těsta, válí, tvaruje, stříhá. Utvoří mětynku na pískovišti, používá přírodniny ke zdobení.

k učení: Rozvíjí jemnou motoriku.

K následnému procvičení získaných znalostí je možné v učebnách využít interaktivní pracovní list:

- Příloha č. 4.4 Plody

<http://listy.msprachatice.cz>

Ochránkyně úrody – podzimní Andělka

Víla s učitelkou dětem vysvětlí, co pro naše předky znamenala úroda. Připomene plodiny, které se sklízí na podzim. Co je ovoce a co je zelenina. Naši předci žili převážně z toho, co si sami vypěstovali. O vše se pečlivě starali a také věřili v ochránce úrody. Učitelka dětem připraví podstavce ze špalíčku dřeva či aranžovací hmoty, do které zapíchne špejli. Na zahradě děti sbírají javorové listy a přinášejí si je na své místo, kde budou tvořit.

Aktivita

Děti napichují na špejli barevné listy stromů lícem nahoru. Začínají velkými listy a končí nejmenšími. Na konec napíchnou hlavu s vlasy, kterou si utvořily v předešlých dnech ve třídě.

Domalují obličej fixou na textil a přilepí křídla. Práci oslaví písní a tancem Šla Nanynka do zelí. (Příloha 4.25)

Kompetence

k učení: Dítě pojmenuje základní druhy ovoce a zeleniny.

k řešení problémů: Dítě rozpozná známé druhy ovoce a zeleniny hmatem, popř. i čichem, tvoří z listů postavu, napichuje listy roztříděné podle velikosti, rozlišuje líc a rub listu.

Reflexe

Na výrobu Andělky je potřeba větší množství listů. Některé děti ztrácejí trpělivost při jeho sběru. Proto je důležité takové děti povzbuzovat, aby svou práci dokončily.

Odlet ptáků – proč někteří ptáci na podzim odlétají a někteří zůstávají?

Učitelka si prostřednictvím víly s dětmi povídá o ptactvu a navazuje na jejich znalosti a zkušenosti. Využívá lidovou slovesnost – hádanky a říkanky. Průběžně zařazuje některou z uvedených her: Na kosy a vrabce, Čáp ztratil čepičku, Na vlaštovky, Průlet vlaštovek, Káně letí. Formou her se dozvídají, kteří ptáci odlétají a kteří

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

zůstávají.

K následnému procvičení získaných znalostí je možné v učebnách využít interaktivní pracovní list:

- Příloha č. 4. 10 Ptactvo 2

<http://listy.msprachatice.cz>

Hádanka:

Šipka hbitá jen se kmitá.

Lítá, lítá, mouchy chytá.

Křídly stříhá, jen se míhá,

div, že dráty nepřestříhá. (vlaštovka)

Hra: Vlaštovky na odletu, zastavte se a odpočiňte si

Víla rozmístí v prostoru louky plody podzimu: hromádku šípků, bukvic, žaludů, kaštanů, hložinek, javorových nažek, trnek atd. Děti – vlaštovky poletují mezi hromádkami a na zazvonění naslouchají víle: Vlaštovky, shromážděte se u šípků. Kolik je šípků na hromádce? Vlaštovky se postupně zastaví u všech připravených plodů. Víle oznámí počet a hra pokračuje. (Při velkém počtu rozdělíme děti na dvě skupiny, které se pak střídají. Plody můžeme zaměnit za stromy.)

Další možné didaktické hry a aktivity

Hra: Průlet vlaštovek

Děti se postaví vedle sebe do kruhu a víla vybere jednu vlaštovku. Ta bude přelétávat od jednoho k druhému. Koho se dotkne, ten vysloví název podzimního plodu (nebo název stromu). Koho se vlaštovka dotkne a dotyčné dítě neodpoví, stává se vlaštovkou a hra se opakuje. V opačném případě zůstává vlaštovka stále v kruhu.

Hra: Na kosa a vrabce

Děti – vrabci mají svá místa (hnízda). Kos létá „zahradou“. Vrabci vylétají z hnízda za potravou. Na zavolání víly „POZOR, kos letí“ se vrabci vracejí do svého hnízda a kos se snaží vletět do některého z hnízd. Vrabec, který má obsazené hnízdo, se stává kosem. Hra se opakuje.

Hra: Čáp ztratil čepičku (u některého stromu v okolí)

Děti naslouchají víle, která říká: „Čáp ztratil čepičku a ztratil ji u lípy. Pomozte ji čápovi najít.“ Všechny děti běží k lípě. Víla děti pochválí, hra pokračuje: „Čáp ztratil čepičku u javoru (buku, jedle, smrku, modřínu).“

Hra: Káně letí

Nejdříve učitelka seznámí děti s obrázkem káně a poví o něm základní informace. Mezi jeho potravu patří i myši.

Děti – myši pobíhají ve vymezeném prostoru. Učitelka důrazným signálem dětem oznamuje, že letí dravec – káně. Děti zaujmou obrannou pozici, sbalí se do klubíčka a schovají hlavy do dlaní a zavrou oči. Učitelka přikryje jednu myšku dekou, látkou. Dětem – myškám oznámí, že už je káně pryč. Koho nám káně odneslo, která myška chybí?

Nápověda pro učitele:

Kterí ptáci nás na zimu opouštějí? Jak se nazývají?

TAŽNÍ: Kukačka, vlaštovka, jiřička, čáp, husa velká, špaček, skřivan, rorýs, slavík, drozd, rehek atd.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MSMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Kompetence

komunikativní: Dítě sděluje své dosavadní poznatky a zkušenosti, vysvětlí, proč někteří ptáci do teplých krajín odlétají.

k řešení problémů: Dítě jmenuje některé druhy ptáků, kteří odlétají do teplých krajín.

činnostní a občanské: Dítě naslouchá pravidlům her a dodržuje je.

Příroda se ukládá k odpočinku

Učitelka si dětmi povídá o stromech, co pro nás a krajinu znamenají, využívá jejich zkušeností. Vysvětluje důležitost ochrany a výsadby nových stromů. Společně si založí velký poklad. Do starého hrnce se zeminou dají semínka buku a zakopou do země. O tom, jak semínka odpočívala, se děti dozví na jaře. Další semínka děti ukládají k plotu. Každé dítě si samo utvoří jamku, uloží semena rostlin, zakryje zeminou.

Děti si vezmou lopatky a podél plotu udělají do země jamky. Každý dostane semínka slézu, která do jamek položí, a zahrne je zemí. Učitelka dětem vysvětlí, že pro některá semínka je důležité, aby byla v zemi přes zimní období.

Kompetence

komunikativní: Dítě sděluje své dosavadní poznatky a zkušenosti, vysvětlí, proč příroda v zimě odpočívá.

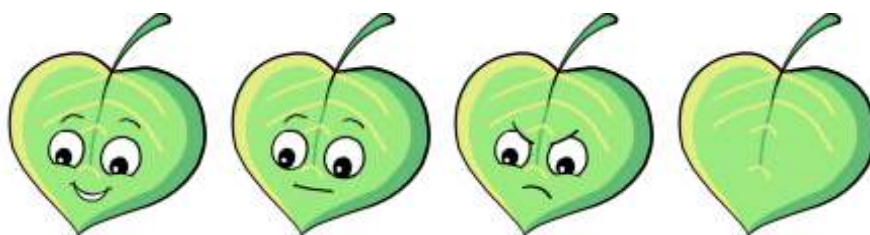
k řešení problémů: Dítě ukládá semínka do starého hrnce, zakopává hrnec se zemí a semínky do země jako poklad, tvoří jamku a sází semínka slézu do země, přikrývá zeminou, zalévá semínka, která zasázelo.

Učitelka se s vílou Šumavěnkou rozloučí společným zpěvem písně Jaro, léto, podzim, zima, to je celý rok. (Příloha č. 4.21)

Zpětná vazba

Po programu dáme dětem možnost se vyjádřit k prožitému dopoledni.

Dokreslí list tak, aby ostatní věděli, jak se cítí.

Fotokoláže z průběhu hodin (Příloha č. 4.30 a 4.31)

Pracovní listy

Pracovní listy shrnují obsah poznaného učiva v daném ročním období. Listy dětem nakopírujeme ve velikosti A4. Učitelka dětem čte jednotlivá zadání, děti pracují pod jejím vedením. S dětmi si vypráví o společných prožitcích z pobytu v přírodě.

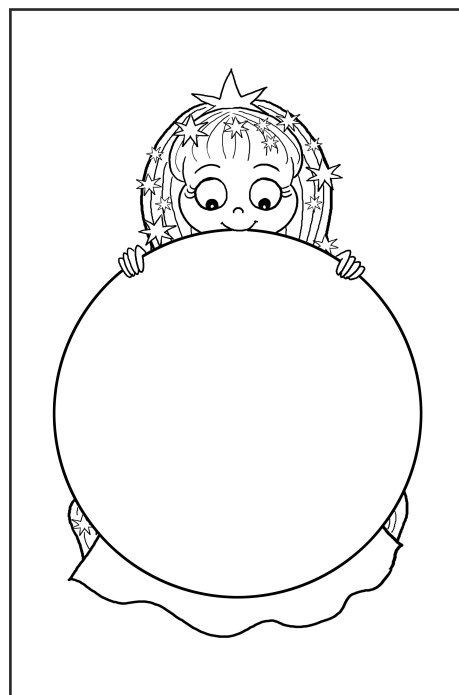
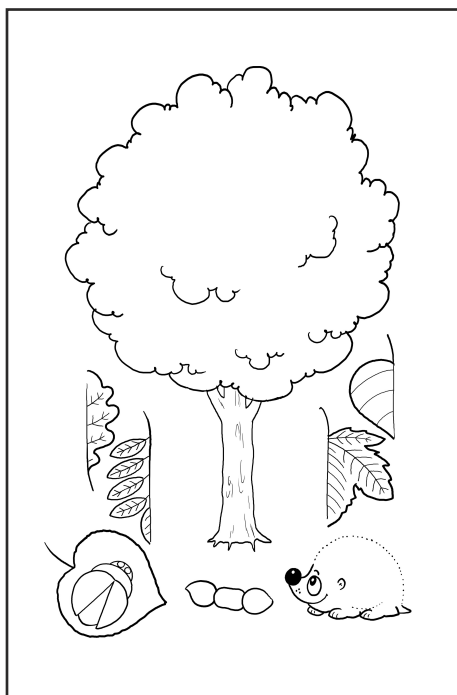
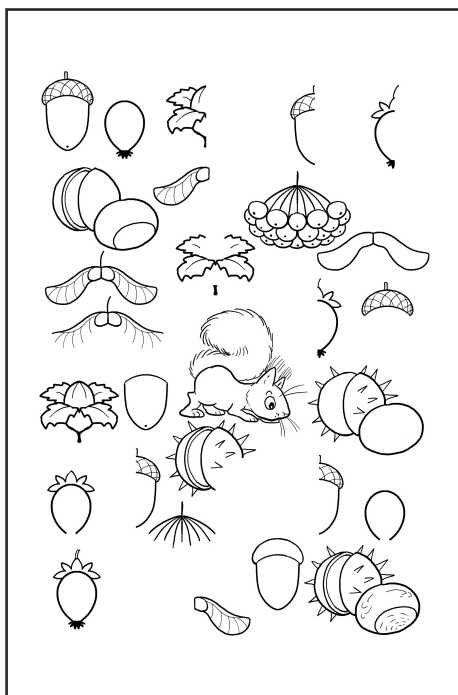
Reflexe

S pracovním listem je dobré pracovat průběžně. Jsou pro učitele námětem, otázky si lze upravovat a přizpůsobovat dle prožitých aktivit v přírodě, vyspělosti a zájmu dětí. V nápadech a realizaci se meze nekladou. V závěru školního roku lze všech dvanáct pracovních listů slepit v jedno leporelo. Další variantou je vložení do průsvitných obalů a vložit je do jejich herbáře či portfolia. Je na učiteli, jaký druh zpětné vazby zvolí. Zkušenosti se založením alb, do kterých si děti ukládají veškeré práce, jsou velice dobré. Děti se k nim rády vrací, často v nich listují. Vzpomínají na společné prožitky, vybavují si získané poznatky a zkušenosti. Vytváří si pozitivní vztah k přírodě a k vlastní práci.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Příloha č. 4.45, 4.46 a 4.47

S pracovními listy pracujeme pod vedením pedagoga.

Část první

1. Dokresli plodům chybějící části nebo chybějící strany.
2. Který plod si vybere veverka do svých zásob?
3. Spočítej na obrázku plody podle druhu.
4. Plody pojmenuj a poté vymaluj.

Část druhá

1. Dokresli sluníčko sedmítečné a ježka.
2. Dokresli mravenci chybějící části. Kolik má nohou? Ve které části těla má mravenec čich a hmat?
2. Dokresli listům chybějící strany.
3. Pověz, kterému stromu listy patří.
4. Domaluj k ježkovi, čím se živí.
5. Ovocnému stromu namaluj jeden druh ovoce, které se česá na podzim.

Část třetí

1. Víla Šumavěnka drží velkou mětynku. Dokresli jí ozdoby – srdíčka, kytičky, lístky, holubičky, mašličky. Dodržuj pravidla zdobení.
2. Šumavěnku vymaluj.

Náměty do výtvarné výchovy:

výroba větrníku a jeho vymalování
otisky rozkrojené hrušky, jablka
kresba – otisky zralými plody bezinek na papír, plátno

Náměty do hudební výchovy:

Zpěv písně Pod naším okýnkem. Děti stojí v kruhu, začnou zpívat a zároveň se rozcházet po prostoru. Na konec sloky písně se opět v kruhu sejdou.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Doporučená literatura pro děti

DOSKOČILOVÁ, Hana. Zvířátka z lesa. Praha: Albatros, 1974.

SKOŘEPOVÁ, Eva a Michal SKOŘEPA. Chytré pohádky z lesní mýtiny: zvířátka ve světě ekonomie. Ilustroval Eva DEL RISCO KOUPOVÁ. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4373-8.

SOURALOVÁ, Veronika. Příběhy z trávy: velké dobrodružství v říši hmyzu. Brno: CPress, 2019. ISBN 978-80-264-2512-0.

WOHLLEBEN, Peter. Slyšíš, jak mluví stromy?: co všechno můžeš objevit v lese. Přeložil Magdalena HAVLOVÁ. Brno: Kazda, 2017. ISBN 978-80-906819-4-1.

WOHLLEBEN, Peter. Víš, kde bydlí zvířata?: poznáváme život na loukách a v lesích. Přeložil Magdalena HAVLOVÁ. Brno: Kazda, 2019. ISBN 978-80-88316-42-8.

ERNSTEN, Svenja. Kdopak to tu běžel?: vzrušující cesta po stopách zvířat. Ilustroval Christine HENKEL, přeložil Barbora ŠPUNDOVÁ. Brno: Kazda, 2019. ISBN 978-80-88316-39-8.

Náměty na doplnění výuky na téma PODZIM:

Hledání poznatků o zvířatech v knihách a encyklopediích

Hra s plyšovými lesními zvířátky – „Co mu dáš na talíř k obědu?“

Výstavka hub, tvorba výtrusových otisků

Oslava Dne posledních květů – tvorba přírodních paletek

Den padajícího listí, poslouchání padajícího listí, frotáže stromů, třídění plodů, listové domino, kouřové otisky listů

Hádky, říkanky o podzimní přírodě

Určování směru větru; hledání míst, kde silně fouká a kde ne, pomůže nám větrník, uspořádání drakiády

Na podzimních vycházkách děti sbírají podzimní plody a přírodniny, které shromažďují ve třídě v krabici a poté je využívají ke spontánním hrám

Řazení plodů do řady – vodorovně, pod sebe – svisle

Pokusy s šiškami smrku a borovic – pozorování v lese, ve třídě, prohlížení semen pod lupou, jak semínka létají

Skládání plodů do určitých tvarů dle zadání učitele – sluníčko, dům, kopec, hora apod.

Vytváření obrazů dle jejich fantazie

Navlékání korálků z jeřabin

Podzimní zvyky a tradice v regionu:

Poutě svatováclavské, mariánské, babí léto

Sklizeň ovoce a zeleniny – pasáči pekli brambory – podzimní pastva

Podzimní počasí, pranostiky, čas dušiček

Posvícení, martinské a kateřinské období – pečení koláčů, mětynek, martinských rohlíků

Pohádky na podzim: O zlatovlásce, Sedmero krkavců, Tři prasátka

Lidové písničky na téma PODZIM o přírodě:

Šla Nanyňka do zelí, Cib, cib, cibulěnka, Horo, horo bramborová, Sluníčko zachází za hory, Jedna dvě, Honza jde, Šla má milá na houby, Já do lesa nepoedu, Běží liška k Táboru, Pekla vdolky, To je zlaté posvícení, Čížečku, čížečku, Měla babka čtyři jabka, Pod naším okýnkem, Když jsem chodil do školy, Adámku náš, Koulelo se, koulelo červené jablíčko, Pod dubem, za dubem, Foukej, foukej, větříčku, Ovčáci, čtveráci, Záhon petržele, záhon zelí

Doporučená literatura pro děti

SOURALOVÁ, Veronika. Příběhy z trávy: velké dobrodružství v říši hmyzu. Brno: CPress, 2019. ISBN 978-80-264-2512-0.

Doporučená literatura pro učitele

KUKAL, Petr a Jan VINDUŠKA. Hovory a hrátky se zvyky a svátky. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-696-4.

MARKOVÁ, Zdenka. Hry a nápady pro školáčky: podzim. Praha: Grada, 2002. Výchova a vzdělávání. ISBN 80-247-0543-5.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

TRNKA, Jiří a Klára TRNKOVÁ. Trnkův špalíček. 2. vyd. Praha: Studio trnka, 2011. Jiří Trnka. ISBN 978-80-87209-92-9.

SCHAUEROVÁ, Alena a Magdalena MAŇÁKOVÁ. Regionální folklor do škol: manuál pro učitele. Ve Strážnici: Národní ústav lidové kultury, 2015. Tady jsme doma (Národní ústav lidové kultury). ISBN 978-80-88107-01-9.

SCHAUEROVÁ, Alena a Magdalena MAŇÁKOVÁ. Regionální folklor do škol: manuál pro učitele. Ve Strážnici: Národní ústav lidové kultury, 2019. Tady jsme doma (Národní ústav lidové kultury). ISBN 978-80-88107-32-3.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

3.2 Metodický blok č. 2 Zima s vílou Šumavěnkou

Vzdělávací program Příroda našeho regionu v ročních obdobích plynule navazuje na jejich školní vzdělávací program předškolní třídy a rozvíjí stávající zkušenosti a poznatky dětí. Jedná se o přirozený a nenásilný způsob poznávání prostředí a jeho okolí, kde vyrůstají a které je jejich domovem. Program je velice pestrý – rozmanitý a vyvážený a jsou zde propojovány všechny vzdělávací oblasti. Děti nabízí vzdělávací obsah v přirozených souvislostech, vazbách a vztazích. Obsah jednotlivých bloků vychází ze života dítěte, je pro ně smysluplný, zajímavý a užitečný. Jejich realizace poskytuje dítěti širokou škálu různých aktivit, her, nových poznatků a nabízí hlubší prožitek.

Při vstupním rozhovoru s dětmi byl zřejmý rozdíl v jejich vztahu k přírodě, který si přináší z rodiny. Z jejich vyprávění bylo patrné, že v mnoha případech dítě tráví v přírodě čím dál méně času, a tak ubývá přímého kontaktu s přírodou. Zvláště v zimním období je pobyt dětí v přírodě méně častý, to neplatí pro pobyt v mateřské škole. Děti jsou na pobyt v zimní přírodě zvyklé a aktivity spojené se zimními radovánkami jsou velmi oblíbené.

Anotace metodického bloku

Děti vnímají změny v zimní přírodě, pozorují vložky pod lupou, dozvídají se, proč je sníh bílý, naučí se novou písničku. Hrou si zopakují, která zvířata spí či nespí v zimě. Proměňují stromy ve sněhové víly a stromové skřítky. Pracují s přírodním materiálem – ovčí vlnou, do které oblékají vílu Šumavěnkou. Utvrzují si pojmy větší/menší, před sebou/za sebou, uvnitř/vně, nízko/vysoko, řada/zástup. Malují stopami ve sněhu, staví sněhové stavby. Pro ptáctvo dávají do krmítka vhodné krmivo. Navštěvují Centrum ekologické výchovy Dřípatka. V příběhu sněhové vločky prožívají koloběh vody v přírodě. Poznávají stopy zvířat, kteří ptáci v zimě přilétají na krmítko, dozvídají se, co do krmítka nepatří. Rozvíjí slovní zásobu.

Cílem je seznámit se sněhem a pozorovat jej. Zjišťovat vlastnosti sněhu a jeho význam pro krajinu a zahradu. Pochopit koloběh vody v zimní přírodě. Přiblížit život ptáků v zimě, nalézt důkazy, že živočišné opouští svůj životní prostor a zanechávají za sebou různá pobytová znamení. Naslouchat pohádkovému příběhu, stavět a tvarovat sníh, pracovat s lupou, tvořit sněhový obraz, používat asociace a přirovnání, vyprovokovat fantazii, dokázat se ztišit, relaxovat, procvičovat pozornost, soustředění a hrubou i jemnou motoriku. Pracovat s přírodním materiálem v jeho přirozeném prostředí, i když není sníh.

V tomto bloku jsou rozvíjeny klíčové kompetence ve všech jeho částech.

Děti samostatně vyjadřují své myšlenky, sdělení, otázky i odpovědi, rozumí slyšenému, slovně reagují a vedou smyslný dialog. Dokážou se vyjadřovat a sdělovat své prožitky, pocity a nálady. Rozšiřují svou slovní zásobu o další pojmy z oblasti přírodovědy. Děti řeší problémy, na které stačí, a snaží se dané situace řešit samostatně, umí požádat o pomoc a o radu. Při manipulaci s přírodninami si zpřesňují početní představy, užívají číselných a matematických pojmů, vnímají elementární matematické souvislosti. Při práci s předměty a nástroji rozvíjí základní schopnost v oblasti vědy a technologií. Soustředěně pozorují, zkoumají, objevují pomocí lupy a zrcátka, uplatňují získanou zkušenost v praktických situacích a v dalším učení, kladou otázky a hledají odpovědi, všímají si změn v přírodě, chtějí porozumět jevům a dějům v přírodě kolem sebe, poznávají své okolí, radují se z toho, co samy dokázaly a zvládly. Soustředují se na činnost prožitkem, pamatují si texty říkanek, nářeků a písní. Cení si své práce a oceňují výkony a práci druhých. Samostatně se rozhodují, umí si vytvořit svůj názor a vyjádřit jej. Dětským způsobem projevují citlivost a ohleduplnost k druhým a k přírodě, rozpoznávají nevhodné chování při pobytu v přírodě, vnímají nespravedlnost, agresivitu a lhostejnost, dokážou se ve skupině prosadit, ale i podřídit, při společných činnostech se domlouvají a spolupracují. Přijímají úkoly spojené s aktivitami, dodržují dohodnutá pravidla. Děti si jednotlivé činnosti plánují, organizují, řídí a vyhodnocují. Chápou, že se mohou o tom, co udělají, rozhodovat svobodně, zajímají se o druhé, o to, co se kolem i v přírodě děje. Chovají se odpovědně při práci s neobvyklými pomůckami.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

3.2.1 Téma č. 1 Sněhovánky a radovánky s vílou Šumavěnkou na zahradě MŠ a v Hájíčku – 2 hodiny

Forma a bližší popis realizace

Cílem je učit se a pozorovat změny v zimní přírodě a pobývat v ní. Rozvíjet představivost a fantazii, hledat stopy ve sněhu a také společně je vytvářet, malovat stopami obraz. Objevovat, že sníh je různý a je zdrojem vláhy. Formou prožitkových aktivit se radovat ze sněhové nadílky, naučit se ho používat ke stavění a tvarování. Vybádat, že led je lehčí než voda a že plave na povrchu.

Metody

Rozhovor, společná práce s kresbou země a slunce ve sněhu, s barvami, s textem písně. Práce ve dvojicích s lupou. Zážitekové aktivity se sněhem. Pohybové aktivity, hry, vlastní pozorování. Motivace písní, na jejímž základě si děti vybavují asociace na barvy naší planety Země.

Pomůcky

Lopatky na sníh, potravinářské barvy, pracovní listy s vílou Šumavěnkou, oboustranná lepenka, ovčí rouno různých barev, text písně Zelené, zelené, lupy, přírodniny, semínka do krmítka.

Použitá literatura

BUREŠOVÁ, Květoslava. Nápady pro mrňata a škvřata: (2 tucty nápadů k poznávání přírody v každém ročním období). Brno: Ekocentrum, 1993.

MARKOVÁ, Zdenka. Hry a nápady pro školáčky: zima. Praha: Grada, 2003. Výchova a vzdělávání. ISBN 80-247-0554-0.

3.2.1.1 Hodina č. 1

Oblékáme vílu do zimních šatů, Ledové království, Stopy ve sněhu, Naše zeměkoule v zimě, Vločky pod lupou

Přivítání se s vílou Šumavěnkou říkankou. (Příloha č. 4.15)

Milé děti,

dnes nás čeká společný zimní den. Víle je veliká zima, proto ji obléknete do zimních šatů. Co ji zahřeje, z čeho by zimní oblečení mělo být? Budeme společně pozorovat rampouchy, stopy ve sněhu. Budete malovat vašimi stopami naši ZEMI. Naučíme se písničku, která nám pomůže zasněženou zeměkouli obarvit. Vyzkoušíte si zapouštění barev do sněhu. Společně namalujeme slunce, bez kterého by na zemi nebylo života. Prohlédnete si sněhové vločky pod lupou, hrou se dozvíte, jak a která zvířátka v zimě spí a která nespí. Vyzkoušíte si, jestli půjdou ze sněhu dělat koule a další sněhové stavby, budeme objevovat, kde nám mráz „vyrobil“ led. Budeme pamatovat na ptáky, nasypeme jim zrníčka a semínka do krmítka. Vyrobíme si stromové skřítky a víly, oživíme je v našem háječku.

Oblékáme vílu do zimních šatů

Ve třídě MŠ

Víla Šumavěnka se přivítá s dětmi ve třídě říkankou.

Učitelka si s dětmi povídá o oblékání v zimním ročním období.

Seznamují se s přírodním materiálem – ovčí vlnou. Nejdříve mají možnost rouno z vlny si pohladit a zjistit, jaké má vlastnosti. Ovčí vlna pěkně hřeje, říkají, co se z ní dělá. Sdělují, které části oblečení by z ovčí vlny mohly být. Svetry, šály, čepice, rukavice, ponožky. Každé dítě dostává na kartonu svou vílu opatřenou oboustrannou lepenkou. Vílu oblékají do zimního oblečení z barvené ovčí vlny. Na tabuli mají namalovaný postup:

1. rukavice (obě mají stejnou barvu)
2. boty (obě mají stejnou barvu)
3. čepici

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

4. zbývající části dle jejich výběru

Děti si prohlíží na výstavce všechny oblečené víly z barvené ovčí vlny. Každá víla je jiná.
(Příloha č. 4.1 a 4.3 Víla v zimních šatech)

Kompetence

komunikativní: Dítě sděluje, co si obléká v zimě.

k učení: Dítě omakem zjišťuje vlastnosti ovčí vlny.

činnostní a občanské: Dítě dodržuje pracovní postup.

Ledové království

V zimních měsících může teplota klesat pod bod mrazu. Děti se seznámí s venkovním teploměrem. Příznivá teplota pro padání sněhu je na nule.

Děti se venku dozvídají, že v zimě se mohou setkávat s podobou vody v pevném skupenství, např. led, ledovec, rampouch, vločka, kroupa.

V mrazu vydechujeme vodní páru, která se ve studeném vzduchu mění na droboulinké kapičky. Zmrzlé povrchy jsou pokryté tenkou vrstvou ledových krystalků. Děti je mohou pozorovat pomocí lupy, například na větvičkách stromů a keřů nebo stéblech trávy.

Rampouchy se tvoří z kapiček tajícího sněhu. Pokud na střeše rampouchy nejsou, využijeme v této aktivitě obrázek.

Kompetence

k učení: Dítě pozoruje rampouchy, sleduje venkovní teploměr.

k řešení problémů: Dítě pracuje s lupou.

Další didaktické hry a pokusy:

Led plave

S dětmi můžeme provést pokus s ledem, který jim dokáže, že led je lehčí než voda. Ochlazením se zvětšuje objem vody a led zaujímá větší prostor. Má-li větší objem, má menší hmotnost, proto ve vodě plave.

Pokus lze rozvinout i o další předměty, které necháme ve vodě zmrznout. Například drobnou minci, plastový nebo dřevěný knoflík, sušený šípek. Který předmět půjde ke dnu nejdříve, který zůstane na hladině a bude plavat?

Zmrzlé kaluže

Učitelka s dětmi před mateřskou školou objevuje zmrzlé kaluže. Děti je zkouší prošlápnout a led prolomit. Silné mrazy způsobují ledový krunýř na vodních plochách. Není-li led dost silný, praská. Proto chodíme bruslit či se klouzat pouze s dospělým, až když je led dostatečně silný.

Stopy ve sněhu

Děti se rozhlíží po zasněžené zahradě. Pozorují stopy ptáků, objevují stopy lidí. Nejvíce stop objevují kolem krmítka. Za plotem kromě stop lidí objevují stopy člověčích přátel, psa a kočky.

Pokud na zahradě stopy zvířat neobjevíme, učitel může stopu zvířete do sněhu vytvořit.

Děti hádají, kterému zvířeti patří. Do sněhu tvoří stopy zvířat i děti.

Zkoušejí malovat vlastními stopami. Společnou kresbou je slunce s paprsky.

K následnému procvičení získaných znalostí je možné v učebnách využít interaktivní pracovní listy

- Příloha č. 4.11 Stopy

<http://listy.msprachatice.cz>

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MSMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Aktivita

Malování stopami

K zemi patří slunce, které svítí i v zimě. Namalují jej stopami. Děti se vezmou za ruce a jdou po stopě učitelky. Utvoří velký kruh a děti stojí po jeho obvodu. Udělají čelem vzad, stojí zády ke kruhu. Každé dítě svými stopami namaluje slunci paprsek, vrátí se zpět na jeho obvod. Společnými silami klackem domalují oči, tváře a ústa. Zpívají písničku Hřej, sluníčko, hřej. Děti pozorují sluneční paprsky, které se od sněhu odrážejí. Taktéž je učitelka upozorňuje na pohyb slunce po obloze.

(Příloha č. 4.26)

Kompetence

k řešení problémů: Dítě otiskuje do sněhu své stopy, kreslí stopami slunci paprsek.

k učení: Dítě pozoruje ptačí stopy pod krmítkem.

Naše zeměkoule v zimě

V další části školní zahrady učitelka předem připraví svými stopami veliký kruh – zeměkouli. Děti se vezmou za ruce a jdou ve stopách učitelky. Stoupnou si po obvodu připravené „zeměkoule“. Učitelka si s dětmi povídá, co všechno je kulaté.

Víla: Jakou barvu má naše zeměkoule? Děti popisují, bílou, je pokrytá sněhem. Použijí přirovnání „bílá jako sníh“. Co všechno je bílé? (Zoubky, list papíru, oblak apod.)

Písnička: Bílé, bílé smějí se mé zoubky, bílé, bílé nožky mám.

Ref. :/Proto mám ráda všechno, co je bílé, bílá, bílá, to je barva má./:

Učitelka: Naše země je plná barev. Posype část zeměkoule žlutou potravinářskou barvou. Co všechno je žluté? Žlutá jako kanárek. (Sluníčko, pampeliška, vlásy Vašíka apod.)

Písnička: Žluté, žluté sluníčko nám září, žluté, žluté, žluté vlásy mám.

Ref. :/Proto mám ráda všechno, co je žluté, žlutá, žlutá, to je barva má./:

Učitelka posype další část zeměkoule červenou barvou. Je červená jako pivoňka. Co všechno je červené? (Jablíčko, srdíčko, rajče aj.)

Písnička: Červené, červené srdíčko mi ťuká, červený, červený je rozkvetlý mák.

Ref. :/Proto mám ráda všechno, co je červené, červená, červená, to je barva má./:

Učitelka posype další část barvou modrou. Modré jako čisté nebe. Co všechno je modré? (Voda, pomněnky, Matoušovy rukavice apod.)

Písnička: Modré, modré nad námi je nebe, modré, modré pomněnky jsou.

Ref. :/Proto mám ráda všechno, co je modré, modrá, modrá, to je barva má./:

Učitelka posype další část barvou zelenou. Je zelená jako rosníčka. Co všechno je zelené? (Les, žába, kalhoty paní učitelky, hruška aj.)

Písnička: Zelené, zelené sukýnky (kalhoty) mi sluší, zelené, zelené stromy v lese jsou.

Ref. :/Proto mám ráda všechno, co je zelené, zelená, zelená, to je barva má./:

Učitelka posype další část hnědou barvou. Je hnědá jako půda. Co všechno je hnědé? (Lukášova čepice, Lucčiny rukavice, země – hlína apod.)

Písnička: Hnědá, hnědá je ta země naše, hnědou, hnědou čepici já mám.

Ref. :/Proto mám ráda všechno, co je hnědé, hnědá, hnědá, to je barva má./:

(Příloha č. 4.23)

Které barvy by ještě ZEMĚ mohla mít? Společně vymýšlí další sloku písně s barvami, které nebyly použité.

Kompetence

k řešení problémů: Dítě tvoří asociace na barvy, rozvíjí představivost a fantazii.

k učení: Dítě naslouchá textu písně.

komunikativní: Dítě zpívá.

Další didaktické hry a aktivity

Galerie sněhových obrazů

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Učitelka každému dítěti načrtne ve sněhu rámeček. Do rámečku děti malují svůj obrázek potravinářskými barvami, např. sněhové vločky. Na školní zahradě vzniká malá sněhová obrazárna.

Ledové ozdoby

Učitelka přinese zbylé podzimní plody. Děti je naskládají do tvořítek – báboviček na písek. Zalijí je vodou, vloží kousek provázku či lýka stočeného jako poutko. Nechají přes noc zmrznout a druhý den vyklopí. Vzniklé ledové ozdoby pověsí na větve stromu.

Čarování s ledem

Učitelka nechá zmrznout vodu v hlubší misce. Led vyklopí v zahradě do sněhu a posype větším množstvím kuchyňské soli. Po chvilce působení jej děti pokapou potravinářskými barvami rozpuštěnými ve vodě. Led se začne rozpouštět a vytvoří neobvyklý obraz.

Reflexe

K obarvení sněhu bylo použito potravinářské barvivo v prášku. Z důvodu ochrany oblečení dětí pracuje s barvami učitelka. Pro děti je vhodné použít potravinářské barvivo gelové nebo potravinářské barvivo rozpuštěné ve vodě v rozstříkací nádobce. Pozorovat barevnou zeměkouli po určitém čase bylo velmi zajímavé. Barvy ve sněhu se postupně rozpíjely a tvořily neobyčejné obrazce. Zeměkoule se stále barevně proměňovala. Nejkrásnějších obrazů dosáhla v odpoledních hodinách, kdy děti odcházely ze školky.

Vločky pod lupou

Děti zkoumají padající sníh. Nejprve nechávají vločky dopadnout na jejich oděv a pak je pozorují pod lupou. Každé dítě provádí vlastní pozorování.

Zjišťují jejich tvar. Sdělují, že vypadají jako malinké krystalky nebo hvězdičky. Nechávají vločky dopadat na holou dlaň a pociťují, že jsou studené a teplem tají. Zjišťují, že sníh je kyprý, hebký, něžný a bílý a teplem se mění ve vodu. Každá vločka je jiná. Nejlépe je to vidět na černém papíru. Na rozdíl od rampouchu nám nevzniká z kapiček vody, ale z vody, která je vysoko v mracích. Když jsou vločky hodně velké, říkává se, že padají sedláci. Je to více vloček slepených pohromadě.

Děti zkouší sníh v dlaních stlačovat a spojovat ve sněhovou kouli. Když je velký mráz, tvoří se tzv. prachový sníh. Vločky nejdou spojovat. Naopak, když je teplota kolem nuly, sníh dobře lepí a sněhuláci se staví nejlépe. Děti mohou vymýšlet další vlastnosti sněhu, jaký sníh může ještě být.

Sníh je pro naši zemi velmi důležitý. Je zdrojem vláhy pro rostliny, ochraňuje před silnými mrazy. Dětem učitelka vysvětlí, že i když je sníh bílý, není čistý, není k jídlu. Děti vysvětlují, proč se nemůže jíst. Učitelka jejich zkušenosti doplňuje. Nejlépe jsou nečistoty vidět v roztajeném sněhu. Nejvíce nečistot je v ovzduší z komínů a aut.

Doplňkové informace:

Rozlišujeme např. sníh lepivý, mokrý, kyprý, prachový, zmrzlý, tvrdý, roztátý, rosolovitý, praskající, nový, hluboký, trpytivý, něžný, hebký, načechraný, vířivý.

Kompetence

k učení: Dítě pozoruje vločky pod lupou.

komunikativní: Dítě popisuje vločku, popisuje vlastnosti sněhu.

k řešení problémů: Dítě spojuje vločky ve sněhovou kouli.

3.2.1.2 Hodina č. 2

Zimní postýlka, Pomáháme ptákům v zimě, Sněhové víly a stromoví skřítki, Sněhovánky, radovánky

Zimní postýlka

Učitelka dětem pokládá otázky a povídá si s nimi o zvířatech a jejich životě v zimním období. Děti uvádějí příklady

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

zvířat, která v zimě spí. Prostřednictvím pohybové hry sdělují, která zvířata se ukládají ke spánku a která mohou potkat v zimní přírodě. Hrou si děti upevňují poznatky o nich.

Hra:

Každé dítě si najde prostor. Učitelka vysvětluje pravidla. Pokud jmenované zvíře nespí, bude se každý z vás procházet kolem své osy. Pokud bude jmenované zvíře, které v zimě spí, sednete si na bobek a složíte si ruce pod ucho a zavřete oči. Učitelka jmenuje různá zvířata (zajíc, ježek, srnka, prase divoké, krtek, jelen, myš, bažant, netopýr apod.), děti odpovídají pohybem. Ve třídě lze tuto aktivitu zopakovat v pracovním listě.

K následnému procvičení získaných znalostí je možné v učebnách využít interaktivní pracovní listy:

- Příloha č. 4.8 Zimní spánek

<http://listy.msprachatice.cz>

Kompetence

činnostní a občanské: Dítě naslouchá pravidlům hry.

komunikativní: Dítě odpovídá na otázku pohybem, sděluje pohybem názvy zvířat, která v zimě spí (nespí).

Pomáháme ptákům v zimě

Krajina je pokrytá sněhem a děti kontrolují, zda v krmítku na jejich školní zahradě mají ptáci ještě semínka. Poznávají předem připravená semínka a zjišťují jejich názvy. Zopakují si, co do krmítka nepatří. Do krmítka nasypou semínka, která mají ptáci nejraději.

Zpívají píseň Bude zima, bude mráz.

Co můžeme do krmítka dát: semínka slunečnic, proso, mák, strouhanku, ovesné vločky, semena řepky, tykví, okurek, hrušní, jabloní, drcené oříšky a ořechy, „odpad“ z vlašských ořechů, krupky, zlomkovou rýži, zrnka pšenice, ječmene, drcenou kukuřici, pšeničné otruby, plody a bobule – jeřabin, bezu, hlohu, rakytníku, břechťanu, svídy, bodláku aj.

Co do krmítka nepatří: brambory, zbytky čerstvého chleba, chlebová strouhanka, zbytky kořeněných jídel, uzenin, solených tuků, upravovaného masa, těstoviny, přepálený lůž.

Kompetence

komunikativní: Dítě jmenuje názvy některých semínek, která se dávají do krmítka, zpívá.

sociální a personální: Dítě naslouchá zkušenostem ostatních.

Další didaktické hry a aktivity

Na Popelku aneb co do krmítka patří, co do krmítka nepatří

Děti jsou ptáčkové. Místo v zahradě určíme krmítkem. Prostor (teritorium) ke hře vymežíme. Učitelka svolává ptáčky ke krmítku. „Sypu ptáčkům do krmítka proso.“ Úkolem ptáčků dětí je rozhodnout se, zda souhlasí s tím, co jim bylo předloženo do krmítka, či nikoliv. Mohou také ostatní poučit, proč tomu tak je. Ptáčkové, kteří souhlasí s obsahem, se sletí ke krmítku. Ptáčkové, kteří nesouhlasí, poletují opodál.

„Sypu ptáčkům do krmítka brambory zbylé od oběda.“ Ptáčkové od krmítka odlétají, protože nesouhlasí. Poté následuje popovídání či vyhodnocení.

Sněhové víly a stromoví skřítki

Na vycházce do Hájičku děti pozorují stromy.

Učitelka si s dětmi povídá o tom, co dělají stromy v zimě. Děti utvoří dvojice a vybírají si strom, který pomocí sněhu a nalezených přírodnin promění ve skřítku nebo vílu. K němu si společně nanosí sníh. Sníh lepí na jeho kmen a vytváří hlavu, popřípadě další části těla. Z přírodnin udělají oči, nos, pusku, popřípadě vlasy, čepici atd. Děti stromy v Hájičku takto oživují, vznikají společenství rodin, kamarádů. Nechávací je, ať si mohou třeba povídat. Děti cestou zpět vypráví – probouzí fantazii. O čem si oživené stromy – jejich víly a skřítki povídají? (Příloha

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Kompetence

k řešení problémů: Dítě tvoří ze sněhu a přírodnin skřítku.

sociální a personální: Dítě pracuje ve dvojici.

k učení: Dítě rozvíjí svou fantazii a představivost.

Sněhovánky, radovánky

Děti se ze sněhové nadílky radují, staví různé stavby ze sněhu. Děti staví sněhuláky, křesílka, krb a další stavby dle jejich fantazie. Do sněhového krbu učitelka položí a zapálí čajovou svíčku. Děti pozorují, co se děje se sněhem. Na pískovišti se vaří a peče, např. sněhové dorty. Sněhové dorty zdobí nalezenými kamínky, klacíky. V závěru si děti zahrají hru Na Eskymáky.

Hra: Na Eskymáky

Pro tuto zábavnou hru je třeba připravit starý spací pytel či deku. Děti – „Eskymáci“ jsou dobře oblečení. Určíme „psí spřežení“. Dvě děti uchopí konec spacího pytle (deky či pevného igelitu). Eskymák si sedne na deku či pytel (saně) a psí spřežení jede co největší rychlostí určenou trasu. Eskymák se během jízdy musí pevně držet okrajů, aby ze „saní“ nevypadl.

Kompetence

k řešení problémů: Dítě tvoří sněhové stavby, používá dětské nářadí.

sociální a personální: Dítě spolupracuje ve skupině, pociťuje radost ze hry a tvoření.

V případě, že nenapadne sníh nebo je sněhu velice málo, má učitelka připraveny další varianty her a aktivit, které lze s dětmi v přírodě realizovat.

Víla se rozloučí s dětmi písničkou **Jaro, léto, podzim, zima, to je celý rok.** (Příloha 4.21)

Další možné varianty činností (Hry pro zimní období, kdy není sníh)

Hra motivovaná pranostikou „Svatá Apolenka čítá dříví na polénka.“

Děti rozdělíme do dvou družstev. Na konci mety bude předmět, do kterého budou děti ťukat klacíkem nebo kamínkem. Na startu dostanou pokyn – zaťukej 3x, vrací se zpět, předává pomyslnou štafetu dalšímu, další dítě dostává úkol – zaťukej 5x. Všichni se vystřídají.

Hra: Hodiny z přírodnin

Na cestu dětem připravíme číslice. Každé dvojici je přiděleno jedno číslo. Mají za úkol k číslici donést daný počet – 1 ulitu, 2 větvičky, 3 kamínky, 4 šišky, 5 klacíků atd. Z doneseného přírodního materiálu vytvoří obraz.

Hra: Přírodní pexeso

Dvojice nosí přírodniny na své bílé plátno – dle pokynů učitele. (Borovou šišku, modřínovou šišku, větvičku, silnější klacík, kámen – kamínek atd.) Děti hledají a nosí přírodniny podobné těm, které učitel dětem ukazuje. Z doneseného materiálu dvojice tvoří svůj obraz.

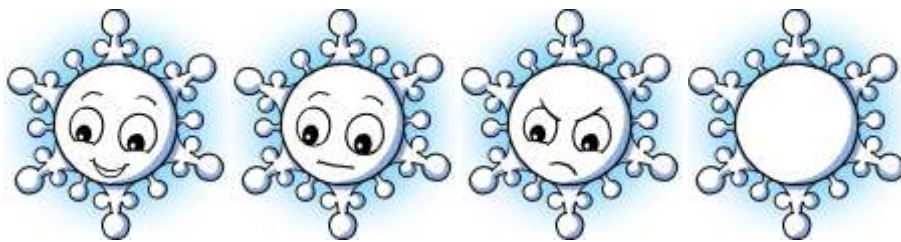
Hra: Zvířata, která v zimě nespí

Děti stojí v kruhu, ten, který začíná, je uprostřed a říká: „Za tím Pavlovým humnem běžel zajíček s bubnem.“ Pavel jde do středu: „Za tím Vašíkovým humnem běžel srnec s bubnem.“ Vašík jde do středu kruhu (Pavel se vrací na jeho místo): „Za tím Janiným humnem běžel bažant s bubnem.“ A tak to pokračuje dokola.

Snazší varianta: „Za tím Pavlovým domem běžel zajíček s bubnem.“ Děti jmenují všechna zvířátka, která v zimě nespí.

Po programu dáme dětem možnost se vyjádřit k prožitému dopoledni.

Dokreslí sněhovou vločku tak, aby ostatní věděli, jak se cítí.

Fotokoláže z průběhu hodin (Příloha č. 4.32 a 4.33)

Čím navázat na výuku a co lze ještě pozorovat?

- vymýšlení příběhů o skřítcích – kde se tam vzali, jak se proměnili ve stromy – vznik pohádky Tři bratři ke společnému výtvaru, ilustrace k pohádce
- hra s plyšáky lesních zvířátek a krmelcem, povídání o práci myslivce
- doplňování semínek do krmítka
- četba z knihy Přátelé z ptačí říše (Rojová Věra) (další díla www.SitaRojova.cz)
- porovnávání druhů sněhu – prachový, zmrzlý, mokrý
- rozpouštění sněhu ve sklenici – porovnávání s vodou z vodovodu
- rozpouštění sněhu a přefiltrování vody přes plátýnko a posouzení, kolik nečistot se na plátýnko zachytilo
- pozorování rampouchů, zda se zvětšují nebo zmenšují
- pozorování větvíček ve váze ve třídě – zlatice, bříza, třešeň

3.2.2 Téma č. 2 Co vypráví dětem a Šumavěnce sněhová vločka

Forma a bližší popis realizace

Cílem je prostřednictvím pohádkového příběhu děti dovést hrou k pochopení koloběhu vody v přírodě. Poznat, jak pomáhat ptactvu v zimním období. Rozvíjet představivost a fantazii dětí díky dvěma postavám Snížka a Sněženky, které je provází zimním obdobím v přírodě.

Metody

Po celou dobu programu jsou děti rozděleny do čtyř skupin. V některých aktivitách pracují hromadně, jindy individuálně. Děti se učí naslouchat vyprávění příběhu. Prostřednictvím zážitkového naslouchání, rozhovoru, dramatického ztvárnění se učí spolupráci a novým poznatkům.

Pomůcky

Papírové loutky Snížka a Sněženky, sněhové vločky, fáčovina na stavbu sněhuláků, sněhulák z kartonu, stromy z kartonu, krmítko, ptáci z papíru, okno – rám z obrazu či kartonu, papírový kohout na tyči, sluníčko z textilu, stopy zvířat z kartonu, zvonek, krmení pro ptáčky, obrázek sýkorky, sníh.

Použitá literatura

HANZLÍK, Josef. Sněhová hvězdička. 2. vyd. Ilustrovala Květa PACOVSKÁ. Praha: Albatros, 1976.

Citace z knihy str. 11:

„Sníh si dá šálek stříbrného ticha, stříbrnou lžičkou ho pomalu míchá a potom pomalu po lžičkách pije, k tomu sní dvě tři sněholálie. Sněholálie bíle průsvitné, ty co rostou jenom ve snu na úsvitu dne. A když to všechno vypije a sní, spí a tiše dýchá do stříbrného ticha, má samé stříbrné sněhové sny.“

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

str. 24: „A spali jako broučci v trávě, jako jahoda pod lístkem a housátko pod křídlem. Spali jako jablíčko v seně, jako strakaté vajíčko v hnízdě, jako hrášek v hlíně a jako zrníčko v klasu, spaly si jako ve vatičce a srdíčka jim tloukla, jako když tikají maličké hodiny. Bim bam. Tik tak.“

„Spí jako pěnka, chlapeček spinkavá, jen jen dýchá a pěstičky má složený pod bradou.“

str. 85: „Chodí křížem krážem po celém městě, když venku padá samý bílý sníh. Snížek se Sněženkou chodí mezi námi, držte jim palce, ať nejsou sami. Snížek se Sněženkou jsou malí, nechte je, aby si hráli, nechte je u sebe schovat, nikdo jim nesmí ubližovat. Každému, kdo je bude mít rád, přijdou se Snížek se Sněženkou zdát.“

3.2.2.1 Hodina č. 1

Představení sněhové vločky, Jak se sněhová vločka dostane nahoru, Vločky se snášejí k zemi, Příroda spí, Čím se živí ptáci v zimě

Víla se s dětmi přivítá říkankou Já jsem víla Šumavěnka. (Příloha 4.15)

Učitelka vítá děti v Centru ekologické výchovy Dřípatka. Ptá se dětí, zda ví, podle čeho vznikl název centra. Vysvětluje, co znamená, že je rostlina chráněná zákonem. Vyskytuje se na málo místech, je ohrožená, nesmí se tedy trhat. Lokality, kde dřípatka horská roste, je důležité chránit. Vyučující ukazuje květinu na obrázku.

V dnešním pohádkovém příběhu se děti seznámí s jednou sněhovou hvězdičkou. Dozví se, kdo na ní bydlí, co se všechno přihodí, až navštíví naši zemi. (S příběhem a obsahem neseznamovat děti podrobně, aby nebyly připraveny o momenty překvapení, které příběh poskytuje.)

V této části vzdělávacího programu je učitelka v roli herce a děti vtahuje prostřednictvím loutek Snížka a Sněženky do děje. Učebna je vyzdobena papírovými stromy, které jsou pokryté bílou fáčovinou – sněhem. Před stromy stojí papírový sněhulák, krmítko na stojanu a stojan s papírovým kohoutem. Modrá fáčovina na koberci je tekoucí vodou.

Představení sněhové vločky

Učitelka vypráví příběh:

Byla nebyla jednou daleko na modrém nebi jedna sněhová hvězdička.

Kolik má sněhová hvězdička paprsků? Jak vypadá sněhová hvězdička, jak vypadá sněhová vločka?

Sníh je hebký a bílý. Obsahuje vzduch, proto vypadá, že je bílý. Padá ve vločkách, ty teplem tají a proměňují se ve vodu. Tvar vločky je šestihranný útvar nebo hvězdička s šesti paprsky. Každá vločka může být jiná. V ruce má velkou papírovou vločku, dětem lze ukázat i fotografii sněhové vločky pod mikroskopem.

Aktivita

Hra na sněhovou kouli. Vločky poletují po prostoru, zazvoní zvoneček a děti utvoří velkou sněhovou kouli. Vločky tvoří sněhovou kouli po 6, po 7, po 5 a po 4 vločkách. Kolik vloček je ve skutečnosti v malé sněhové kouli?

(Klíč k rozdělení dětí do skupin: Na závěr utvoříme 4 sněhové koule, tj. 4 skupiny, které budou společně pracovat po celý program.)

Kompetence

komunikativní: Dítě popisuje, jak vypadá sněhová vločka.

sociální a personální: Dítě spolupracuje s ostatními.

k řešení problémů: Dítě vnímá počet ve skupině.

činnostní a občanské: Dítě vnímá prostor, ve kterém se pohybuje, a je ohleduplné.

Jak se sněhová vločka dostane nahoru

Učitelka pokračuje ve vyprávění příběhu:

Aktivita

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Jak se mohla DOSTAT SNĚHOVÁ VLOČKA NAHORU?

Aktivita probíhá ve skupinkách (jak teče potůček, vypařování vody, voda se mění v páru – jde nahoru, přemění se v mrak, přijde zima, mráz atd.)

Před každou skupinu dětí učitelka položí modrou fáčovinu, která znázorňuje vodu. Děti společně „vodu“ uchopí do rukou a pohybem znázorňují vše, co učitelka vypráví.

Děti pomocí modré látky ukazují, jak teče potůček – voda v potůčku teče krajinou, ukazují, jak se voda mění v páru, stoupá nahoru, přeměňuje se v mráčky, posléze ve větší mrak (dvě skupinky se spojí), jak se roztrhá, pluje po obloze, opět se vytvoří větší mrak – spojí se dvě skupiny, ještě větší mrak – spojí se všechny čtyři skupiny.

Je zatažená obloha. Na velký mrak učitelka položí malé sněhové papírové vločky. Najednou přijde vítr, vločky poletují ve vzduchu a pomalu se snáší k zemi. Každé dítě si najde vločku, dá si ji na hlavu a děti se přeměňují ve vločky. Poletují ve vzduchu a pomalu se snáší k zemi. Kopečka sněhu z bílé látky – vločky děti sundají z hlavy a pokládají na kopečky sněhu.

Učitelka pokračuje v příběhu:

A na té sněhové hvězdičce stál domeček a v tom domečku dvě postýlky. Z druhé strany vločky jsou namalované dvě postýlky – jedna modrá, druhá červená, děti hádají, či jsou to postýlky. Učitelka dovede děti k tomu, jak by se mohli jmenovat (Snížek a Sněženka). V jedné spal Snížek a ve druhé spala Sněženka. Učitelka dětem představí loutky Snížka a Sněženky, které je příběhem provází.

Když se vyspali, oblékli se. Co si oblékli? Děti jmenují vše, co si oblékají v zimě. Pak se honili po sněhu, klouzali se. Co všechno mohli ještě dělat na sněhu? Děti jmenují všechny činnosti, které dělají – bruslí, sáňkují, bobují, lyžují, staví sněhuláky apod.

Učitelka pokračuje v příběhu:

Sněženka si chtěla postavit sněhuláka. „Ale to se musíme nejdříve nasnídat, abychom měli dostatek sil na jeho stavbu!“ Copak asi snídali? Děti říkají své nápady – sněhové pusinky, sněhový chléb, zmrzlinu, nanuk, sněhové kakao atd.

Příběh pokračuje, děti sedí v půlkruhu a předvádí činnosti s učitelkou a popřípadě loutkami.

„Snížek se Sněženkou snídají šálek stříbrného ticha (na dlaň si posadí imaginární šálek). Stříbrnou lžičkou si ho každý pomalu míchá a potom pomalu po lžičkách pije, k tomu sní dvě, tři sněholálie. Sněholálie bíle průsvitné, ty, co rostou jenom ve snu na úsvitu dne. A když to všechno vypije a sní, spí, tiše dýchají, dýchají do stříbrného ticha (děti se položí a zavrou si oči) a mají samé stříbrné sněhové sny.“ (Citace z knihy Sněhová hvězdička od Josefa Hanzlíka, str. 11.)

(Pustíme relaxační hudbu a děti chvíli leží se zavřenýma očima.)

Kompetence

k učení: Dítě naslouchá příběhu.

k řešení problémů: Dítě znázorňuje pohybem koloběh vody v přírodě.

sociální a personální: Dítě spolupracuje ve skupině.

činnostní a občanské: Dítě přistupuje ohleduplně k jednotlivým změnám v dramatizaci.

komunikativní: Dítě sděluje, co si obléká v zimě, jmenuje činnosti, které lze dělat na sněhu.

Vločky se snášejí k zemi

Děti se probudí a poslouchají pokračování příběhu:

A tak by tam žili na té sněhové hvězdičce dodnes, kdyby se to nebylo stalo. Co se stalo? Jednou, kde se vzal, tu se vzal, přilétl velký vítr.

Zvuk větru, meluzíny – děti pomáhají se zvuky větru a meluzíny, vítr napodobují v sedu rukama. (Lze doplnit zvuky větru z CD.)

Snížek a Sněženka se schoulili v domečku a báli se a drželi se za ruce. (Děti se také uchopí za ruce.) Vítr byl stále

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

silnější. Děti se naklání do stran, jako by se do nich opíral veliký vítr. Pomáhají zvukem dělat vítr, fujavici. A vítr hučel a hvízdal. Čím silnější vítr se zvedne nad oblaky, tím hustěji sněží. A najednou fíííííí a vítr odnesl domeček. Odlétly postýlky, kde Snížek se Sněženkou spali, a představte si – o ničem nevěděli.

Když se Snížek se Sněženkou probudili, byl bílý den, na nebi svítilo veliké slunce a kolem mrzlo, až to chroupalo. Sněženka a Snížek se moc divili, že nemají ani postýlky ani židle ani stůl ani domeček. Ale pak se rozhlédli – to se teprve lekli. Sněhová hvězdička přistála na (děti, kde to přistála?) kohoutím hřebínku. „Já se bojím,“ řekla Sněženka. „Kohout se otřepe, shodí nás na zem a sezobne nás.“ „Neboj se, já kohouta přemůžu.“ Ale nebyla to pravda. Snížek se také bál. A celá sněhová hvězdička ve spoustě napadaného sněhu vypadala jako obyčejná sněhová vločka.

Nakonec Snížek a Sněženka přemohli strach a seskočili dolů. „Snížku, podívej, ten kohout se nehýbe.“ Vždyť není živý, ale ... Děti, z čeho je náš kohout? Z čeho by mohl být? (Ze dřeva, z kovu, keramiky, ze skla apod.) Je papírový. Stál totiž na veliké zahradě, kolem dokola samé stromy, keře, trávníky, záhonky, sněhulák. Jenomže teď na všechno napadal sníh. A uprostřed té zahrady byl dům s velkými okny. A za okny, uvnitř domečku byla spousta dětí.

Před děti dá učitelka papírové okno. Před každou skupinkou přidrží okno. Děti si v okně zkouší pocity, které jsou vidět na tváři – nešťastně, smutně, našťavaně.

Kdepak to asi jsou? Děti odpovídají – ve školce (ve škole).

Když Snížek se Sněženkou uviděli tolik dětí, měli radost. Ale když si všimli, že jsou děti smutné, že se dívají jen k oknům a vzdychají (děti předvádějí smutné obličej a vzdychání), protože nemohou ven, tak si řekli, že musí něco udělat.

Aktivita

Dramatizace básničky.

Vločka

Volá vločku vločka, (Děti napodobují volání, dají si ruce kolem úst.)

ať prý na ni počká. (Sepnou ruce a prosí.)

Že neví, kam padá, (Ruce natáčí v P a v L, dělají, že neví.)

má zavřená očka. (Dlaně si dají přes oči.)

Kompetence

sociální a personální: Dítě se ztiší a napodobuje spánek, předvede pocit smutku a vzdychání.

k řešení problémů: Dítě jmenuje různý materiál, ze kterého je vyrobený veliký kohout.

k učení: Dítě spojí říkanku s pohybem.

Příroda spí

A co bylo dál? Pak byl oběd a po obědě spinkání.

Varianta 1. Než se děti ve školce vyspí, my se v klidu nasvačíme.

Varianta 2. Děti si položí hlavu na polštářek a zavrou oči.

Relaxační text:

Všichni spali jako brouci v trávě, jako jahoda pod lístkem a housátka pod křídlem a spali jako jablíčko v seně, jako strakaté vajíčko v hnízdě, jako hrášek v hlíně a jako zrníčko v klasu, spali si jako ve vatičce a srdíčka jim tloukla, jako když tikají maličké hodiny. Bim bam. Tik tak.

Všichni kolem spí, všechny děti spí jako chlapeček spinkavý, jako holčička spinkavá, jen jen dýchají a pěstičky mají složené pod bradou.

(Citace z knihy Sněhová hvězdička od Josefa Hanzlíka, str. 24.)

Pokračování příběhu:

A zatímco děti spaly, naše Sněženka se Snížkem vylezli zpět kohoutovi na hřebínek, a jak tak přemýšleli, přiletěl

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

k nim šedivý vrabčák a moc se divil, že vidí tak maličké hvězdičky – tvorečky ještě menší, než jsou vrabčí děti. „Já se ptám, jakpak se jmenujete a jakpak to, že jste tak malé?“ ptá se vrabčák.

„Jmenujeme se (děti za ně odpovídají) Snížek a Sněženka a jsme malí proto, že jsme se narodili na (děti opět za ně odpovídají) sněhové hvězdičce. To je nejmenší hvězda všech hvězd. Je malá skoro jako třešnička.“

„A já se jmenuji Bohouš. (Bohouš je zvětšený obrázek vrabce.) A mám třešně moc rád.“ Jé, děti, nemáte u sebe někdo třešničku? Pro Bohouše. A víte, který pták má třešně nejvíc rád a dokáže je i sklídit a člověku téměř nic nenechat? Ale teď je (jaké roční období?) zima, (jaký měsíc?) leden. A to víte, třešně teď nejsou, v lednu nerostou, v lednu třešňové stromy (co dělají v zimě ovocné stromy?) odpočívají. Ale já mám tady rozkvetlé „barborky“, budeme mít třešničky za pár dní? Děti vysvětlují, proč se třešní Bohouš nedočká.

Kompetence

činnostní a občanské: Dítě se zklidní a poslouchá relaxační text.

komunikativní: Dítě jmenuje roční období, sdělí, co dělají ovocné stromy v zimě.

k řešení problémů: Dítě vysvětlí, proč v lednu nejsou třešně.

Čím se živí ptáci v zimě

A co byste rádi vy? „Odnese nás prosím někam daleko, vysoko,“ prosí Snížek a Sněženka. Vrabec je tedy odnesl za komín školky (školy), seděli jen tak a dívali se na nebe, jak po něm létají ptáci. Zatím se vrabčák Bohouš vrátil ke kohoutovi na hřebínek za sněhovou hvězdičkou. Dlouho se nerozmýšlel, zob, zob a už ji měl v zobáčku. Ale to si dal, vůbec mu nechutnala, pořádně ho to zastudilo, jazyk celý zatrnul, honem sněhovou hvězdičku vyplivl.

Proč Bohoušovi vložka nechutnala? Co má vrabec rád, čím se živí?

Náповěda pro učitele:

Vrabec domácí má nenápadné zbarvení, samička je celá hnědošedá, sameček má černou náprsenku. Vídáme ho u lidských obydlí. Vrabci se rádi hašteří. Hodují na ovocných stromech, na zrnech obilí, ale také na odpadcích na zemi blízko popelnic. Oblíbenou lahůdkou je pro ně i drobný hmyz. Jsou velmi častými návštěvníky krmítek. Dospělí vrabci se živí převážně rostlinnou stravou, mláďata jsou živena výhradně drobným hmyzem. Jejich hnízdo je známé svou rozcuchaností. Proto se říká o tom, kdo nemá učesané vlasy, že má na hlavě „vrabčí hnízdo“.

Kompetence

k učení: Dítě sleduje dění v příběhu.

k řešení problémů: Dítě vysvětlí, proč se vrabci neživí sněhovými vločkami.

komunikativní: Dítě sděluje, čím se vrabec v zimě živí.

3.2.2.2 Hodina č. 2

Kdo přilétá v zimě ke krmítku, Pobytová znamení – stopy zvířat, Přichází sluníčko, sníh taje

Kdo přilétá v zimě ke krmítku

Aktivita

Čím krmit ptáčky v zimě, jací ptáčekové létají ke krmítku? Na šňůře jsou přikolíčkováni ptáci – vlaštovka, strakapoud, vrabec, kos, sýkorka, čáp, stehlík, jiříčka, sojka aj.

Máme prázdné krmítko, kdo k němu v zimě létá? Děti vybírají z řady ptáčků sýkorku, kosa, vrabce, stehlíka. Vybrané dítě vybírá obrázek. Dává je ke krmítku, pokud s ním ostatní děti souhlasí. Je-li výběr správný, dítě zůstává sedět. Pokud dítě nesouhlasí, vstane.

K následnému procvičení získaných znalostí je možné v učebnách využít interaktivní pracovní listy:

- Příloha č. 4.9 Ptactvo

<http://listy.msprachatice.cz>

Co všechno můžeme ptáčkům dát do krmítka?

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MSMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Každá skupinka utvoří kroužek, uprostřed mají talíř se směsí semínek, která patří do krmítka pro ptáky (slunečnicová, řepná, lněná, proso, krupky, ovesné vločky, mák). Dále pak nové koření, pepř, hřebíček, bobkový list, tj. co do krmítka nepatří.

Každý dostává obrázek sýkorky, která má prázdné břicho, opatřený oboustrannou lepenkou. Úkolem dětí je břicho naplnit. S dětmi nejdříve zopakujeme, co do krmítka nepatří!

(Příloha č. 4.3 Sýkorka – čím se přikrmují ptáci v zimě a 4.14)

Kompetence

komunikativní: Dítě vysvětlí, proč někteří ptáci na krmítko přilétnout nemohou.

k řešení problémů: Dítě vybere z řady ptáků ty, kteří létají v zimě na krmítko, naplní sýkorce břicho semínky, vybere z talíře ty, které do krmítka patří, vybere z talíře to, co do krmítka nepatří.

Pobyťová znamení – stopy zvířat

Učitelka pokračuje v příběhu:

Za komínem Sněženka se Snížkem usnuli. Byla úplná tma – hluboká noc. (Děti se otočí zády a zavřou si oči a učitelka s dalším vyučujícím rozloží stopy zvířat po celé třídě.)

Probudily je podivné zvuky. Schoulili se ještě víc k sobě, a tak přečkali za komínem až do rána. Pak sjeli po okapové rouře dolů. Co uviděli? Snížek se Sněženkou se nestačili divit. Kdopak zahradu navštívil?

Motivace básničkou, která je zároveň hádankou:

Stopy ve sněhu (Jan Čarek – upraveno)

Kdo tu skákal hop a hop, sníh nám poví podle stop.

Chodila tu zrána, chodila tu vrána?

Nebo čtverák zajíček otisk čtvero paciček?

Že by bažant nescházel? Možná se tu procházel.

Kdo naši zahradu navštívil?

Děti odpovídají. Zvířátka. Či to byly stopy? Dokážeme je přečíst?

Varianta I.

Čtyři cestičky po stopách zvířat. Na konci cestičky jsou obrázky zvířat – srnka, zajíc, prase divoké, bažant, člověk (paní učitelka dětí).

Úkolem dětí ve skupině je vybrat stopy a určit, kterému zvířeti patří. Utvoří k němu ze správných stop pěšinku.

Varianta II.

Každý si vezme jednu stopu a přiřadí ji ke správnému obrázku zvířete, kterému patří.

Vyhodnotíme správnost přiřazení stop.

Třeba nás stopy dovedou k naší sněhové hvězdičce.

Kompetence

k učení: Dítě vyluští hádanku, čte stopy některých zvířat.

k učení: Dítě přiřazuje stopy ke zvířeti.

sociální a personální: Dítě spolupracuje a domlouvá se s ostatními.

Přichází sluníčko, sníh taje

Pokračování příběhu:

Ale nebylo tomu tak. Stopy je dovedly ke zvířátkům, která navštívila v noci nebo nad ránem školní zahradu. Snížek se Sněženkou je moc rádi poznali, ale přece jen byli trochu smutní. Možná tušíte, proč? (Děti sdělují svá tušení.) Vzpomínáte na začátek našeho příběhu, kdy měla Sněženka jedno přání? Ano, chtěla postavit

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

sněhuláka. Uděláme jí radost a postavíme Sněženku sněhuláka.

Aktivita

Stavění sněhuláků

Varianta 1.

Stavba sněhuláka na zahradě.

Varianta 2.

Každá skupina dostane látky a určený prostor. Pomocí látek (obarvené gázy na světle modro) Sněženku namaluje na koberec sněhuláka.

Děti sedí u svého sněhuláka. Najednou přichází sluníčko, zastaví se nad sněhulákem. Co se s ním stane? Roztaje se. Přemění se ve vodu, z látky děti udělají loužičku. Voda v louži se začne měnit v páru (děti ji uchopí), pára stoupá vzhůru. Utvoří pak mráček, který putuje po obloze. Utvoří velký mrak, přijde zima, mráz, vítr a začíná opět padat k zemi. Děti se opět spojí ve velký těžký mrak. Je-li mrak plný vloček, praskne. Vločky poletují po okolí a pomalu dopadají na zem, děti sedají na svá místa.

Pokračování příběhu – závěr:

Copak se asi stalo se Snížkem a Sněženkou?

Snížek se Sněženkou stále hledají sněhovou hvězdičku. Chodí křížem krážem po našem městě, když venku padá bílý sníh.

Snížek se Sněženkou chodí mezi námi, mějte je rádi, ať nejsou sami.

Snížek se Sněženkou jsou malí, nechte je, aby si hráli,

nechte je u sebe schovat, nenechte jim ubližovat.

Každému, kdo je bude mít rád,

přijdou se Snížek se Sněženkou zdát.

(Citace z knihy Sněhová hvězdička od Josefa Hanzlíka, str. 85.)

Víla Šumavěnka vám přeje krásné sny a těší se, že jí o nich budete vyprávět.

Kompetence

k řešení problémů: Dítě „staví“ sněhuláka z fáčoviny.

k učení: Dítě znovu prožívá dramatizaci koloběhu vody v přírodě.

sociální a personální: Dítě se loučí s hlavními postavami příběhu.

Reflexe

Všechny aktivity jsou zasazeny do pohádkového příběhu, ve kterém jsou hlavními postavami dvě papírové loutky Snížka a Sněženky. Díky poetickému příběhu jsou děti vtaženy do děje a jejich reakce jsou spontánní a přirozené.

Nápověda pro učitele:

Sníh a led je zmrzlá voda. Zmrznutím voda zvětšuje svůj objem. Jestliže mrznoucí kostka vody – ledu zvětšuje svůj objem, znamená to zároveň, že se uvnitř zmenšuje její hustota. Led je lehčí než voda, a proto na vodě plave – což platí stejně tak o malých kostkách ledu ve sklenici, jako o velkých ledových krách na řece.

I když sníh i led je v obou případech zmrzlá voda, mezi zmrzlým kluzištěm a lehoučkou sněhovou vločkou je rozdíl patrný na první pohled i dotek. Sněhové vločky jsou krásné, pravidelně maličké hvězdičky nejrůznějších tvarů. Na rozdíl od ledu nevznikají z kapiček vody, ale z vody, která je vysoko v mracích. Mráz nám na oknech v zimě dokáže namalovat čarokrásné květy, lístky či větvičky. Na studeném okně se vodní pára obsažená ve vzduchu sráží v kapičky vody a ty zamrzají.

V závěru učitelka provede shrnutí:

Co jsme se dnes dozvěděli, co jsme poznali a co se naučili?

Dozvěděli jsme se, že sněhová hvězdička má většinou šest paprsků a každá vločka je jiná. Sníh je hebký a bílý,

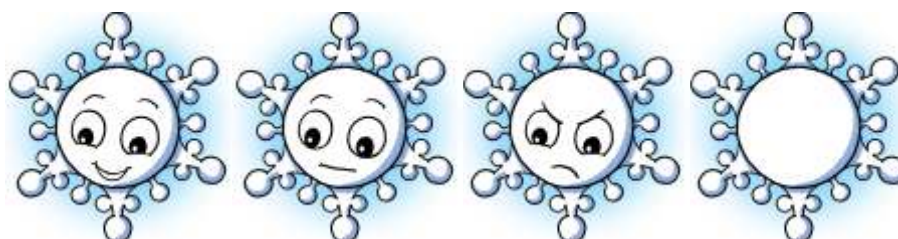
EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

protože obsahuje vzduch. Víme, jak se dostane sněhová vločka na zem. Poznali jsme prožitkem koloběh vody v přírodě v zimním období. Děti věděly, jak se v zimě obléci a co všechno na sněhu mohou dělat a jak si s ním hrát. Poznaly, jak se v zimě počasí proměňuje, co je to meluzína, co všechno zima a mráz dokáže. Naučily se říkanku Vločka. Jaké to je mít pocit smutku, když nemohou ven. Během hry se učily zklidnit, zavřít oči, naslouchat příběhu, napodobovat snídani Snížka a Sněženky. Děti znaly, kdo přilétá v zimě na krmítko, dozvěděly se, kteří ptáci přiletět nemohou a proč (Příloha č. 4.9 Ptactvo), a také, čím je přikrmovat. V praktické činnosti dokázaly vytrdit, co na krmítko nepatří. Novou aktivitou bylo poznávání stop a jejich přiřazování ke zvířatům. Závěr znovu patřil stavění – malování sněhuláka pomocí obarvené gázy, přichází sluníčko, sníh roztaje, louži představuje hromádka modré látky (gázy) a opět začíná koloběh vody v přírodě.

Víla se loučí s dětmi písničkou Jaro, léto, podzim, zima, to je celý rok. (Příloha 4.21)

Po programu dáme dětem možnost se vyjádřit k prožitému dopoledni.

Dokreslí sněhovou vločku tak, aby ostatní věděli, jak se cítí.

Fotokoláže z průběhu hodin (Příloha č. 4.34 a 4.35)

Pracovní listy

Pracovní listy shrnují obsah poznání učiva v daném ročním období. Listy dětem nakopírujeme ve velikosti A4.

Učitelka dětem čte jednotlivá zadání, děti pracují pod jejím vedením. S dětmi si vypráví o společných prožitcích z pobytu v přírodě. V závěru školního roku lze všech dvanáct pracovních listů slepit v leporelo.

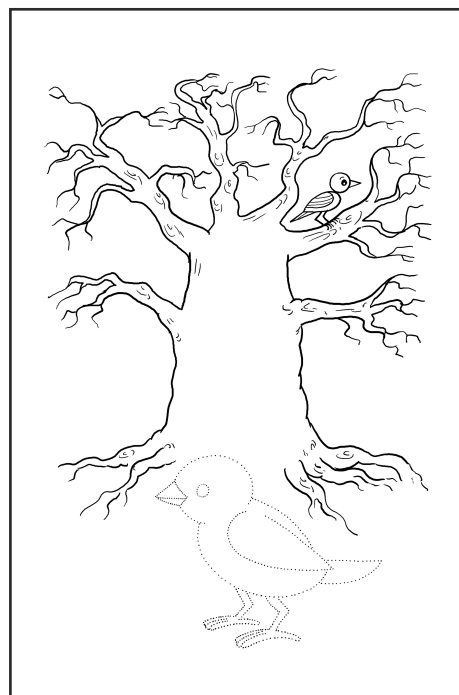
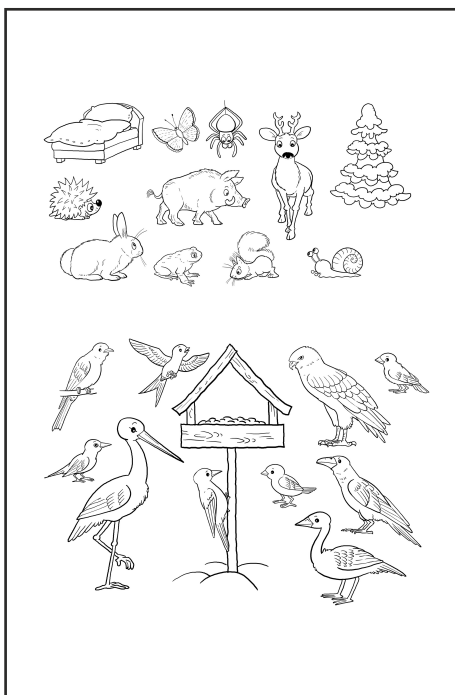
Reflexe

S pracovním listem je dobré pracovat průběžně. Jsou pro učitele námětem, otázky si lze upravovat a přizpůsobovat dle prožitých aktivit v přírodě, vyspělosti a zájmu dětí.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Přílohy č. 4.48, 4.49, 4.50

Část první

1. Dokresli víle Šumavěnce sněhovou vločku.
2. Dokresli sněhuláka.
3. Komu patří stopy? Nakresli a přiveď stopy k danému živočichu nebo spoj čarou.

Část druhá

1. Zasněžený strom spoj se zvířaty, která v zimě nespí.
Spoj čarou zvířata, která v zimě spí, s postýlkou.
2. Koho můžeme zahlédnout na krmítku? Spoj čarou s krmítkem.
Kterí ptáci odlétají na zimu na jih? Vyjmenuj je.

(Ptáci, kteří v zimě nejčastěji přilétají na krmítko: kos, vrabec, sýkorka, zvonek zelený, brhlík, hýl, strakapoud, pěnkava, drozd. Na krmítku nezahlédneme havrana a káně. Ptáci odlétající na jih: kukačka, vlaštovka, husa divoká, čáp)

Část třetí

1. Obtáhni ptáčka pod stromem. Jak se jmenuje? Dokresli semínka, která sypeme do krmítka.
2. Dokresli do koruny stromu další druhy ptáků, které můžeme zahlédnout v zimě.
3. Jaké jiné zvíře můžeme v zimě zahlédnout na stromě? Dokážeš ho nakreslit?

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Čím navázat na výuku a co lze ještě pozorovat?

- vymýšlení příběhů o skřítcích – kde se tam vzali, jak se proměnili ve stromy – vznik pohádky Tři bratři ke společnému výtvaru, ilustrace k pohádce
- hra s plyšáky lesních zvířátek a krmelcem, povídání o práci myslivce
- doplňování semínek do krmítka
- četba z knihy Přátelé z ptačí říše (Rojová Věra) (další díla www.SitaRojova.cz)
- porovnávání druhů sněhu – prachový, zmrzlý, mokrý
- rozpouštění sněhu ve sklenici – porovnávání s vodou z vodovodu
- pozorování rampouchů, zda se zvětšují nebo zmenšují
- pozorování pupenů na větvích různých stromů v přírodě, kůry stromů
- pozorování větvíček ve váze ve třídě – zlatice, bříza, třešeň

Náměty do výtvarné výchovy:

Malování sněhových vloček různými technikami, vystřihování sněhových vloček z ubrousků či jiných jemných papírů. Tvary sněhových vloček lze dělat z nejrůznějších proužků papíru v různých velikostech.

Malování veliké vločky ve skupině:

Na velký formát balicího papíru připravíme základní šestiramennou kostru vločky. Děti vločku dokreslují různými detaily dle domluvy v jejich skupině. Mohou to být čárky, tečky, kroužky, spirály, některá písmenka z abecedy či další geometrické tvary.

Na zahradě či na vycházkách využíváme ke stavbě vloček nejrůznější přírodní materiál – kamínky, klacíky, trávu, suché listí. Zajímavé jsou i kresby vloček klackem do bláta.

Náměty do hudební výchovy:

Rytmizace popěvku:

Vložko, vložko sněhová, máš očička duhová.

Zatřpytíš se na sluníčku, ale za malou chvíličku

zbude z tebe kapička, zrovna takhle maličká.

Hry s lidovou písničkou Vrabec a sýkorka (Vzal vrabeček na taneček sýkorku) – taneční chůze, kroky, poskoky, použití Orfových nástrojů apod.

Doporučená literatura pro děti

WOHLLEBEN, Peter. Slyšíš, jak mluví stromy?: co všechno můžeš objevit v lese. Přeložil Magdalena HAVLOVÁ. Brno: Kazda, 2017. ISBN 978-80-906819-4-1.

WOHLLEBEN, Peter. Víš, kde bydlí zvířata?: poznáváme život na loukách a v lesích. Přeložil Magdalena HAVLOVÁ. Brno: Kazda, 2019. ISBN 978-80-88316-42-8.

ERNSTEN, Svenja. Kdopak to tu běžel?: vzrušující cesta po stopách zvířat. Ilustroval Christine HENKEL, přeložil Barbora ŠPUNDOVÁ. Brno: Kazda, 2019. ISBN 978-80-88316-39-8.

Tipy jak doplnit výuku na téma ZIMA:

- Výroba sněhových vloček z papíru, máčení v horkém vosku
- Výroba lojových závěsů na přikrmování ptactva
- Vyvěšení závěsů, doplňování krmítek v zahradě MŠ a pozorování ptactva
- Pozorování stop ve sněhu, pozorování zimní krajiny, sněhové radovánky
- Vánoční stromek pro ptactvo a zvěř, vánoční zvyky a obyčeje, přátelská atmosféra adventního období
- Nahlížení do populárně naučné literatury, výstavka knížek o přírodě, které mají nejraději
- Malování oblázků, výrobky z klacíků, proutí, šišek a dalších plodů nasbíraných na podzim

Zimní zvyky a tradice v regionu:

- krátký den, dlouhé noci
- sv. Martin přijíždí na bílém koni

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

- domácí práce v dřívější době – přásky – předení, tkaní, draní peří, oprava náradí
- domácí výroba hraček, košťat, hrábí, knoflíků, svíček, betlémů
- čerti a čertovské pohádky, mikulášské pečení, mikulášské obchůzky
- adventní období – barborky, Lucky, Vánoce, narození Ježíška, Nový rok, Tři králové
- masopustní období, maškary, karnevaly, pečení koblih, zabijačky, kočička a pejsek

Pohádky na zimu:

Dvanáct měsíčků, Princ Bajaja, Hloupý Honza

Lidové písničky na zimní téma o přírodě:

Bude zima, bude mráz, Pec nám spadla, Kalamajka, mik, mik, mik, Kolíbala bába čerta, Kolovrátek točíme, Mikuláš ztratil plášť, koledy, Šel Pepíček na led, Kočka leze dírou, Utíkej, Káčo, utíkej, Spi, děťátko, spi, Halí, belí, Jemine, domine, masopust pomine

Doporučená literatura

SKOŘEPOVÁ, Eva a Michal SKOŘEPA. Chytré pohádky z lesní mýtiny: zvířátka ve světě ekonomie. Ilustroval Eva DEL RISCO KOUPOVÁ. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4373-8.

MARKOVÁ, Zdenka. Hry a nápady pro školáčky: zima. Praha: Grada, 2003. Výchova a vzdělávání. ISBN 80-247-0554-0. HANZLÍK, Josef. Sněhová hvězdička. Ilustrovala Květa PACOVSKÁ. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1966. Sedmikrásky.

ROJOVÁ, Věra. Přátelé z ptačí říše: Friends from the bird kingdom. Ilustroval Barbora MORONGOVÁ, přeložil Petr SUDICKÝ, přeložil Michaela ROJOVÁ, přeložil Jana VAŠÍKOVÁ. Prachatice: Martin Roj, 2015. ISBN 978-80-905540-2-3. (další díla www.SitaRojova.cz)

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

3.3 Metodický blok č. 3 Jaro s vílou Šumavěnkou – 4 hodiny

Vzdělávací program Příroda našeho regionu v ročních obdobích plynule navazuje na jejich školní vzdělávací program předškolní třídy a rozvíjí stávající zkušenosti a poznatky dětí. Jedná se o přirozený a nenásilný způsob poznávání prostředí a jeho okolí, kde vyrůstají a které je jejich domovem. Program je velice pestrý – rozmanitý a vyvážený, jsou zde propojovány všechny vzdělávací oblasti. Děti nabízí vzdělávací obsah v přirozených souvislostech, vazbách a vztazích. Jeho realizace poskytuje dítěti širokou škálu různých aktivit, her, nových poznatků a nabízí hlubší prožitek.

Při vstupním rozhovoru s dětmi je již poznat, že s jarním obdobím chodí s rodiči do přírody častěji. Děti rodičům vypráví o prožitcích z mateřské školy. I když v mnoha případech dítě tráví v přírodě čím dál méně času, svou touhu a přání dokáže rodičům sdělovat.

Vliv jejich paní učitelky, která se environmentální výchově věnuje s velkou péčí a nadšením, je velmi významný. Děti se na pobyt v přírodě těší a jsou zvyklé na činnosti a aktivity spojené s novými poznatky a tvořením v ní. Znalosti některých dětí byly velice dobré, ale také rozdílné, v kolektivu jsou některé děti mladší než předškoláci.

Anotace metodického bloku

Děti se seznámí s tradicí našich předků, rozloučí se se zimou – Mořenou, kterou hodí do Živného potoka, a přivítají jaro. Pozorují jarní vody a život kolem nich. Koloběh vody v přírodě poznávají pohádkovým příběhem. Na břehu potoka a na louce pozorují probouzení přírody. Prožívají kouzlení blahodárného jarního deště. Na školní přírodní rezervaci děti pracují ve výukovém terénním programu ve dvou skupinách. Jedna skupina v lese, druhá skupina v areálu louky. Poté se pak skupiny vymění. Prostřednictvím prožitků získají poznatky aktivní činností v terénu. Les dětem poskytne kontakt s přírodninami v jejich přirozeném prostředí. Vychutnají si lesní vzduch, klid a krásu, prožijí radost ze společného učení a hraní.

Cílem je navodit téma voda a prakticky vyzkoušet rozšiřování semen a pochopit princip rozšiřování rostlin, hrou se seznámit s povrchovou dynamikou vody v potoce, ukázat důležitost vody pro veškerý život na zemi, citlivost živočichů na kvalitu vody. Představit koloběh vody dramatickým ztvárněním a pochopit koloběh vody v přírodě. Pobýt u vody a poznávat život kolem, nalézt pobytová znamení hrabošů, vzbudit zájem, probudit pozornost, vylepšit koncentraci a procvičit hrubou i jemnou motoriku. Dozvědět se o zvyku našich předků, vyzkoušet si vyrobit Mořenu a létečko. Rozloučit se se zimou a vhodit Mořenu do potoka a přivítat jaro létečkem.

V lese prožít fascinující svět korun stromů, poznat rozmanitost lesa a jeho lesní patra. Poznat různorodost kůry stromů, procvičovat pozornost a smyslové vnímání. Zkoumat a poznávat nové a zároveň si ověřovat své dosavadní poznatky. Pochopit bohatost druhů, poznávat vlastnosti, co je tvrdé, měkké, pichlavé, šedivé apod. Utvrzovat si pojmy nejnížší, nižší/vyšší, nejvyšší, řada/zástup, za sebou/před sebou, nad/pod, levá/pravá, pod bradou/nad čelem. Zažívat aktivity se zavřenýma očima pomocí „slepeckých brýlí“. Rozvíjet svou fantazii a představivost při tvoření s přírodninami. Učit se popisovat pocity a prožitky.

V tomto bloku jsou rozvíjeny klíčové kompetence ve všech jeho částech.

Děti samostatně vyjadřují své myšlenky, sdělení, otázky i odpovědi, rozumí slyšenému, slovně reagují a vedou smyslný dialog. Dokáží se vyjadřovat a sdělovat své prožitky, pocity a nálady. Rozšiřují svou slovní zásobu o další pojmy z oblasti přírodovědy. Děti řeší problémy, na které stačí, a snaží se dané situace řešit samostatně, umí požádat o pomoc a o radu. Při manipulaci s přírodninami si zpřesňují početní představy, užívají číselných a matematických pojmů. Při práci s předměty a nástroji rozvíjí základní schopnost v oblasti vědy a technologií. Soustředěně pozorují, zkoumají, objevují pomocí lupy a zrcátka, uplatňují získanou zkušenost v praktických situacích a v dalším učení, kladou otázky a hledají odpovědi, všímají si změn v přírodě, chtějí porozumět jevům a dějům v přírodě kolem sebe, poznávají své okolí, radují se z toho, co samy dokázaly a zvládly. Soustředěují se na činnost prožitkem, pamatují si texty říkanek, nářeků a písní. Cení si své práce a oceňují výkony a práci druhých. Samostatně se rozhodují, umí si vytvořit svůj názor a vyjádřit jej. Dětským způsobem projevují citlivost a ohleduplnost k druhým a k přírodě, rozpoznávají nevhodné chování při pobytu v přírodě, vnímají nespravedlnost, agresivitu a lhostejnost. Při společných činnostech se domlouvají a spolupracují. Přijímají úkoly spojené s aktivitami, dodržují dohodnutá pravidla. Zajímají se o druhé, o to, co se kolem i v přírodě děje. Děti ví, že není

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

jedno, v jakém prostředí žijí, uvědomují si, že se svým chováním podílí a že ho můžou ovlivnit. Chovají se odpovědně při práci s neobvyklými pomůckami a nářadím.

3.3.1 Téma č. 1 Jak víla Šumavěnka probouzí jaro – 2 hodiny

Víla Šumavěnka s dětmi probouzí sluníčko, Loučení se zimou – Mořenou, vítání jara létečkem, Příběh kapky Evičky ze Živného potoka, Jaká je voda, co všechno umí, kdo v ní žije, Voda probouzí semínka, pozorování tekoucí vody.

Forma a bližší popis realizace

Cílem je seznámit děti s nejbližší tekoucí vodou, která je živá. Pomocí hry se seznámit s povrchovou dynamikou vody v potoce. Ukázat, že voda je život, důležitost čistoty vody, prožít koloběh vody a jeho význam pro vše živé na zemi. Dozvědět se, jaká je voda, co umí, kdo v ní žije, kdo žije v jejím okolí, jak voda pomáhá v rozmnožování rostlin.

Metody

Děti jsou rozděleny na dvě skupiny, v nichž pak pracují společně nebo ve dvojicích. Díky dramatickému ztvárnění koloběhu vody v přírodě se učí naslouchat, spolupracovat, pohybovat se ve skupině, vnímat se navzájem, citlivě se chovat jeden k druhému.

Pomůcky

Víly Šumavěnky na kartonu, oboustranná lepenka, text písniček, říkanek, hádanek, pohádkový příběh kapky Evičky, klacíky a kousky textilu na výrobu Mořeny, jutový provázek, lískové nebo březové větvičky a barevné stužky na výrobu létečka, lupy, hnízdečka z březových proutků, makety malých vajíček, papírové loďky, semínka rostlin – slézu, divizny, máku, klacíky na stavbu břehů potoka, barevné obruče nebo barevné stuhy, přírodniny z louky.

Texty písní, říkanek, hádanek, text pohádkového příběhu, lupy, lano, barevné kruhy nebo fáborky na hru „Rybičky“, smotaný proutek na stavbu hnízd pro ptáky, kačeří pírká, malá plastová vajíčka, barevné křídly na domalovávání louží, semena fazolí, miska ke klíčení, prostor s kameny nebo kameny nahradíme kousky z kartonu, přírodniny, dřevěné hůlky, seno, sláma, staré šaty nebo látka na výrobu Mořeny, která se hází do potoka, jutový provázek, fixy, zbytky barevných látek, pentličky, krepový papír, březové větvičky na výrobu létečka, starý hrnec, velká sklenice nebo nádoba „vodní lupa“, umyvadlo, lakmusový papírek, stupnice kyselosti vody.

Použitá literatura

MARKOVÁ, Zdenka. Hry a nápady pro školáčky: jaro. Praha: Grada, 2003. Výchova a vzdělávání. ISBN 80-247-0601-6.

UHŘÍČKOVÁ, Alena. Z pohádky do zahrádky: přírodovědné tvoření pro malé děti a jejich maminky. Brno: Rezekvítek, 2002. 56 stran. ISBN 80-86626-02-4.

FRIEDL, Johanna. 261 her pro děti od tří let. Vyd. 1. Praha: Grada, 2002. 199 stran. ISBN 80-247-0360-2.

BARTŮŇEK, Dušan. Hry v přírodě s malými dětmi: hry a cvičení v přírodě pro děti ve věku od 4 do 8 let. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-539-3.

3.3.1.1 Hodina č. 1

Víla se s dětmi vítá říkankou Já jsem víla Šumavěnka. (Příloha č. 4.15)

Já jsem víla Šumavěnka, jako proutek hezky tenká.
Jaro, léto, podzim, zima, v přírodě jsem všude doma.
Že se stále něco děje, není práce čaroděje.
Radost, úsměv na tváři, moje album v herbáři
každý úkol potěší, s Šumavěnkou vyřeším.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Zahrada náš domov je, každý si tu pohraje.
Louka, pole, potok, les, učebnicí bude dnes.

Učitelka seznamuje děti s obsahem programu:

Milé děti,
společně pozdravíme sluníčko, které nám pomůže probudit jaro.
Více oblékne nové jarní šaty. Do jakých šatů – co už na loukách kvete? Co nás dnes všechno čeká, napoví vám verše:
Maminko, co je tichá voda? Nevíš? To se voda schová do mraků,
do sněhu nebo do ledu. Oblékni si kabátek a já tě k ní dovedu.

Dnes se vypravíme k Živnému potoku. Rozloučíme se zimou, přivítáme jaro létečkem, budeme pozorovat vodu v potoce a dozvíme se, kdo je to kapka Evička a kde se vzala. Vyzkoušíme si, co plave a co jde ke dnu, jaká je voda a co umí. Dozvíme se, jak se rostliny rozmnožují a kdo jim pomáhá. Dnes budete pomocníky i vy, proto jsme si vyrobili loďky. Na louce se seznámíme s rostlinami, které tam rostou, namalujeme si potok a projdeme se v něm. Zahrajeme si na myši, které nám tam po zimě nechaly v trávě cestičky, když v zimě hledaly potravu. Postavíme si hnízda pro ptáky a dozvíme se, který pták si hnízdo nestaví.
V dalších jarních dnech budeme čekat na blahodárny déšť. Pak navštívíme jezírko parku hospice. V parku si zahrajeme jarní hry.

S vílou Šumavěnkou probouzíme sluníčko

Děti se naučí písničku, kterou mohou každé ráno vítat nový den v mateřské škole. Lidová píseň Hřej, sluníčko, hřej je spojená s pohybem. (Příloha č. 4.26)

Lidová píseň:

Hřej, sluníčko, hřej, hory doly krej. Povyskoč si výše, na tej naší střeše, kolo udělej. Hřej, sluníčko, hřej, hory doly krej, ukaž ty mně v tu stranu, kam až já se dostanu, kde je můj milej.
Hřej, sluníčko, hřej, hory doly krej, abych našla cestičku, kde já najdu vodičku, kolo udělej.

Spojíme s pohybem: Děti se drží za ruce a jdou po kruhu. Dva kroky v jednom taktu. Zastaví se a pustí se, poskočí – čtyřmi kroky se každý se širokým vzpažením otočí jednou dokola, ruce plynule klesají podél těla.

Další možné varianty činností:

Druhou variantou je vítání nového dne říkáním:

Dobrý den, Slunce, dobrý den, Země, dobrý den, kameny, rostliny a stromy, dobrý den, zvířátka, ovečky a ptáci, co v povětří lítáte, ryby, co ve vodě plavete a vlnky děláte. Malé vlny, velké vlny, dobrý den, ty, dobrý den, já. A kdo tady s námi není, tomu pošlem pozdravení, dobrý den, dobrý den, ať je krásný celý den.

Básničkou:

Jarní budíček
Kykyryký! Kykyryký! Rychle z teplých peřin ven.
Přece byste nezaspali. Vždyť je první jarní den! (autor: Jaroslav Wykrent – z časopisu Sluníčko)

Kompetence

komunikativní: Dítě zpívá písničku.
sociální a personální: Dítě spojuje zpěv s pohybem.

Loučíme se se zimou – Mořenou, vítáme jaro létečkem

Učitelka děti seznámí s tradicí našich předků. Děti si vyrobí malou postavičku Mořeny. Stužkami ozdobí jarní

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

větvičku, která bude sloužit jako létečko. Vypraví se k Živnému potoku, kde se rozloučí se zimou vhozením Mořeny do potoka. Každý si poskládá lodičku z papíru. Naučí se písně a říkanky provázející tento zvyk. Děti přivítají jaro létečkem, kterým si pak vyzdobí mateřskou školu nebo svůj dětský pokoj zapíchnutím do květináčku.

Kompetence

k řešení problémů: Dítě pracuje s přírodním materiálem a textilem, tvoří uzly, svazuje dřívka k sobě, obléká Mořenu do textilu, váže stužky na jarní větévku.

k učení: Dítě zpívá nové lidové texty, skládá z papíru lodičku.

Učitelka s vílou pozve děti na výpravu k Živnému potoku. Vezmou si s sebou již předem vyrobenou Mořenu a létečka (metodický materiál č. 3) a lodky z papíru.

Nejdříve se rozloučí se zimou.

Informace:

Naši předci – prababičky a pradědové si zimu zpodobnili do postavy ze sena či slámy oděné do ženských šatů. Tuto postavu nazývali Mořenou či Mařenou – neboli Smrtholkou.

Mořena vypadala nepřívětivě, někdy až hroživě. V dřívější době se lidé zimy obávali. Měli strach, aby měli dostatek dřeva na topení a dostatek jídla. Těšili se na jaro a věřili tomu, že když zimu Mořenu na Smrtnou neděli pustí po vodě, zima odejde a odplave pryč a nastane jaro.

Na Květnou neděli děvčata chodila po vsi s létečkem (stromek – symbol života a jara), ozdobeným pentličkami, papírovými květy a barevnými vejci, aby si vyprosila koledu. Létečkem přinášela do vsi jaro, kdy je vše nové, mladé, rodí se mláďátka, probouzí se semínka, hmyz, rostliny, míza vystupuje z kořenů stromů, rodí se nové listy, nasazují poupata, kvetou první jarní květiny.

K obřadu se děti seznámí s texty:

Zimo, zimo, jdi už pryč, nebo na tě vezmu bič. Odtáhnu tě za pačesy za ty hory za ty lesy. Až se vrátím nazpátek, svleču zimní kabátek.

Mořenu nesem s velikým nosem, do vody jí dáme, nad ní zazpíváme. Smrt chodí po vsi, má velký fousy, už nemůže chodit, musíme ji nosit, od města k městu nesem nevěstu, jestli nám nic nedáte, tak vám ji tu necháme.

Píseň: (Příloha č. 4.22)

Vrby se nám zelenají, na vše strany rozkvétají, radujme se, veselme se.

Žezulička v háji zpívá, sedmihlásek se ozývá, radujme se, veselme se.

Byla zima mezi náma, ale už je za horama, radujme se, veselme se.

Děti hází Mořenu do potoka a říkají: Zimo, zimo, táhni pryč!!! Odtáhnu tě za pačesy za ty hory, za ty lesy. Až se vrátím nazpátek, svleču zimní kabátek. (Raz, dva, tři!!!)

Poté zpívají: Mořena (Smrt) plave po vodě, nový líto k nám jede, s červenýma vejci, žlutejma mazanci. Jakej je to mazanec bez koření, bez vajec, fiala, růže kvést nemůže, až ji pán Bůh z nebe pomůže. Smrt jsme vám odnesli, nové léto přinesli, buďte hodně veselí, že vám něco nesemy.

Při odchodu od potoka děti zpívají:

Mořena (Smrt) plave po vodě, nový líto k nám jede, s červenýma vejci, žlutejma mazanci. Jakej je to mazanec bez koření, bez vajec, fiala, růže kvést nemůže, až ji pán Bůh z nebe pomůže.

Milý děti, blaze nám, biskup jede proti nám, s červenýma vejci, žlutejma mazanci.

Víla pozve děti k pozorování plovoucí Mořeny podél potoka.

Kompetence

činnostní a občanské: Dítě se loučí se zimou, vhadzuje Mořenu do Živného potoka, oživuje zvyk a obyčej našich předků.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

komunikativní: Dítě zpívá, recituje.

Příběh kapky Evičky ze Živného potoka

Děti si formou pohádkového příběhu kapky Evičky zopakují koloběh vody v přírodě. Dozví se, odkud se voda bere, pozorují koryto potoka a v kterých místech teče voda rychleji a v kterých pomaleji a proč. Seznamují se se stromy a keři, které rostou podél potoka.

Víla – učitelka děti motivuje:

Naši předci znali všechny blízké prameny, studánky a studně. Studánky se na jaře čistily.

Děti rozdělíme podle počtu dětí do dvou či do třech skupin. Každou skupinu vede jedna učitelka.

Víla vypráví příběh kapky Evičky: (Příloha 4.17)

Příběh znázorňují pohybem – učitelky ztvárňují putování současně s dětmi.

V malé studánce uprostřed lesa bydlela jedna kapička Evička. Chtěla poznat víc jen svou studánku, a proto se vydala na cestu se spoustou dalších kapiček. Plavala v potůčku, který byl nejdříve malinký, pak se k němu přidaly další potůčky a společně z nich byl náš velký Živný potok, který se vlévá do řeky Blanice. Kapička Evička se rozhlížela kolem sebe. Viděla les, louku, na louce zahlédla děti, různá zvířátka, například srnky (děti jmenují zvířátka, která mohla zahlédnout). Z řeky se kapička Evička dostala do velké vodní nádrže – do přehrady. Tady už neplavala tak rychle, jen se mírně pohupovala. Jednoho dne doplula až k čističce vody. Tam to s ní šplouchalo a házelo, probíhala různými filtry, až se dostala do potrubí. Tím se dostala ... (Víte, děti, kam?) Domů k jedné Terezce a Honzíkovi. Děti si právě čistily zoubky a nechaly téci vodu z kohoutku. „Zastavte nás,“ volaly kapičky vody. Ale děti neslyšely, a tak se kapička Evička dostala do ... (potrubí a do kanálu). Tam se Evička vůbec nelíbilo, protože tam byla spousta špíny. Rychle se snažila dostat pryč. Přes čističku doplula znovu do potoka.

Ve vzduchu to vonělo a ptáci svým veselým trylkováním oznamovali jaro.

Slyšíte? (hra na ticho)

Ten den krásně svítalo sluníčko a vytáhlo kapičku Evičku nahoru na oblohu. Tam se spojila s dalšími kapkami a vytvořila mráček. Mráček dlouho plul po obloze a díval se na jarní svět pod sebou. Najednou se ochladilo, obloha se zatáhla do šeda a začal foukat vítr. Mrak se potrhál a kapičky se pomalu snášely dolů na zem a udělaly radost travičce, pampeliškám a dalším jarním kytičkám. Radost měly i pole, ostatní louky a lesy. Všechna semínka v zemi, která čekala na déšť. Zkrátka celá jarní příroda. A kapička Evička? Ta teď putuje naším Živným potokem. Víte kam? Děti sdělují své dojmy a poznatky.

Voda v přírodě neustále obíhá. Říkáme tomu koloběh vody v přírodě.

Kapka v pramínku ve studánce – děti sedí v hloučku vedle sebe

Potůček – děti se zvednou a pomalu běží v zástupu za učitelkou, přeskakují kameny a další překážky v cestě

Řeka Blanice – děti udělají dvojice či trojice a cesta za učitelkou se opakuje, cestou jmenují vše, co vidí a co by ještě mohly vidět, včetně zvířat, rostlin, stromů, domů

Vodní nádrž – přehrada – děti utvoří řadu, drží se za ruce a stojí co nejbližší u sebe, pohupují se směrem dopředu

Čistička vody – děti jsou v kruhu, poskakují, otáčejí se kolem své osy

Potrubí – děti udělají zástup a chytí se vzájemně za pas a zástup v čele s učitelkou postupuje vpřed

Umyvadlo – zástup stojí v půlkruhu a opět se dá do pohybu a pokračuje v potrubí

Živný potok – děti udělají dvojice a putují za paní učitelkou ve dvojicích

Kapička se dostává na oblohu (pára) – děti vyskakují do výšky, ruce ve vzpažení

Mraky – spojí se několik dětí do klubka a pomalu se přesouvají z místa na místo

Vítr – děti se pohupují ze strany na stranu a funí, fičí

Déšť – ze stoe si děti pomalu posedají na bobečky

Živný potok – dvojice dětí pokračují v cestě do řeky Blanice

Reflexe

Dramatizace příběhu v přírodě je pro učitele i děti velice náročná. Příroda dětem poskytuje nepřeberné

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

množství vjemů a není jednoduché se na příběh soustředit. Proto je dobré příběh znázorňovat pohybem v menší skupince dětí. Další variantou je si zopakovat příběh ještě jednou ve třídě.

Účast několika dospělých je výhodou programů, kde je propojováno formální a neformální vzdělávání. Běžný provoz mateřské školy toto neumožňuje.

Kompetence

k učení: Dítě naslouchá příběhu.

komunikativní: Dítě ztvárňuje pohybem putování kapky.

sociální a personální: Dítě sděluje své poznatky a pocity.

Voda je pro život na zemi nezbytná. V přírodě ji najdeme téměř všude. Důležitou zásobárnou vody jsou potoky, řeky, přehrady, jezera a rybníky. Poskytují domov živočichům i rostlinám.

Učitelka dětem pokládá otázky:

Odkud se voda bere?

Je důležité, aby měl potok zátočiny (meandry)?

Kde všude v přírodě můžeme najít vodu?

Na co vodu potřebujeme?

Co by se stalo, kdybychom neměli dostatek vody?

Sdělují své poznatky a zkušenosti, čerpají z prožitého příběhu kapky Evičky. Společně hledají možnosti, jak vodou neplýtvat. Děti pozorují vodu v potoce.

Voda se překotně žene přes kameny, někdy je pěnivá, bílá. Pozorujeme, jak se pěna tvoří, v kterých místech voda teče pomaleji a v kterých rychleji. Potok vytváří zákruty, voda se v nich točí, někde podemílá břeh. Vodní koryto se tvoří přirozeně (meandrující potůčky).

Voda v zátočinách teče pomaleji, což je výhodné pro prosakování vody do okolí. Důležité tu jsou keře a stromy, aby nedocházelo k vymílání břehů. Dřeviny břehy zpevňují. Nejvhodnější jsou olše, vrby. Děti si je prohlížejí, hladí. Připomínají si získaný poznatek z podzimní výpravy: Jaký je rozdíl mezi keřem a stromem?

Učitelka děti upozorňuje na vyčnívající kameny v potoce.

Víte, že když je v řece málo vody, jsou občas v korytě vidět hladové kameny?

Jsou to kameny, na které naši předkové zaznamenávali letopočty a značky minimální hladiny jako svědectví pro budoucí generace. Dlouhodobé sucho znamenalo nízkou úrodu a pak bídu a hlad. My si budeme pamatovat, jak se jim říká. Vyčnívají, protože je v potoce málo vody.

Děti stojí v řadě, vyučující jim přiděluje název voda – břeh. Voda je skupinou první, břeh skupinou druhou.

Aktivita

Náš potok

Náš potok, potůček. Každá skupina dostane za úkol posbírat větve a klacíky v okolí a nanosit je na louku. Přes celou louku pomocí klacíků znázorní potůček – potok. Potok by měl mít i místa, která jsou rovná, zátočiny, zákruty. Kolem břehu mohou zapíchnout klacíky jako stromy či keře. Každá skupina tvoří svůj potok.

Děti se stávají vodou. Udělají zástup a probíhají (protékají korytem) mezi břehy jejich potoka. Voda v rovných místech protéká rychle, v zátočině zpomaluje, přes kameny přeskakuje. Děti si zkusí „protéci“ potokem kamarádů z druhé skupiny.

V další hře se polovina dětí stává kameny. Posadí se na bobek po celé délce nakresleného potoka. Děti, které jsou „vodou“, je obíhají jako překážku. V další hře si role vymění.

Reflexe

Před touto aktivitou dětem sdělíme přesná pravidla bezpečnosti. Ukážeme jim, jak budou klacky nosit, na které místo. Z nanošené hromady si vybírají po jednom kusu a nesou ho tak, aby se neohrožovaly navzájem. Při stavbě potoka neběhají.

Vyučující pohyb dětí – „vody“ zpočátku doprovází slovem, aby děti věděly, kdy zrychlit, zpomalit, zastavit se. Hladové kameny můžeme mít připravené již předem z krabicových kartonů a po rozmístění v potoce je mohou děti přeskakovat. Po této aktivitě děti louku uklidí – klacíky vrací na místa, kde byly původně.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Kompetence

k učení: Dítě pozoruje tekoucí vodu.

komunikativní: Dítě sděluje své zkušenosti s vodou, napodobuje vodu v potoce.

k řešení problémů: Dítě „kreslí“ z klacků potok.

činnostní a občanské: Dítě pracuje bezpečně s přírodním materiálem, napodobuje vodu v potoce.

Jaká je voda a co umí? Kdo v ní žije?

Na břehu potoka děti zjišťují, jaká je voda, co všechno umí, a zopakují, k čemu vodu potřebujeme. Dozví se, kdy je voda dobrý sluha a kdy je zlý pán. Děti posoudí, zda je voda v potoce čistá a jak to poznáme. Formou hádanek se dozví, kdo ve vodě žije. Pozorují život pod kamenem pomocí lupy i pouhým okem.

Víla s učitelkou dětem pokládá otázky a povídá si s nimi.

Jaká je voda? Sladká, slaná, kyselá, trpká nebo hořká či bez chuti?

Znáte z pohádky mrtvou vodu? Co způsobuje kyselost vody? Co je kyselé?

Co myslíte, jaké pH má sladká limonáda?

Ač se nám to nezdá, i voda se dá změřit. Změřit se může každý z vás a tím se dozvíme, jak jste velcí, kolik centimetrů měříte. Můžete se zvážit a dozvíte se, kolik kilogramů vážíte. Podobně je to i u vody, můžeme změřit její kyselost – pH. Čím je kyselejší, tím je méně vhodná pro život nás lidí a všeho živého ve vodě. Škodliviny z domácnosti, zemědělství a továren, které se dostávají do vody. Kyselost měříme lakmusovým papírkem. Podle toho, jak se zbarví, určíme, jak je kyselá. Co je kyselé? (Ocet, citron.) Vidíme, že 0 a 1. Proto je tak nebezpečná pro vaše zuby a nezdravá pro celé vaše tělo. Kdyby byla limonáda zdravá, jako je čistá voda, měla by pH kolem 5.

Co ještě voda umí?

Proměňovat se v páru, led, ledovce, rampouchy, vločky, kroupy, náledí, jinovatku, mlhu, rosu, kapky deště, mraky aj.

K čemu vodu potřebujeme?

Vodu používáme na pití, vaření, mytí, sprchování, koupání, praní, splachování WC, úklid, zalévání zahrady, napouštění bazénu atd.

Kdy je voda dobrý sluha a kdy je zlý pán?

Živly jsou základní síly přírody. Myslí se jimi země, oheň, voda a vzduch. Je z nich tvořen veškerý život na naší planetě. Země je to, po čem chodíme. Vzduch je to, co dýcháme, a je všude kolem nás. Oheň nás zahřeje, ale umí i spálit celý les. Voda je nezbytná pro veškerý život. Bez vody není života. Když dlouho nezaprší, krajina vysychá a sucho trápí lidi, zvířata i rostliny. Naopak když dlouho prší, stoupá hladina řek i potoků a mohou nastat povodně.

Je v našem potoku voda čistá?

Jak můžeme vodě pomoci?

Učitelka vysvětluje:

Ukazatelem čisté vody bude zjištění výskytu některých larev hmyzu. U vody nacházíme pod kameny larvy jepic pošvatek. Občas larvy chrostíků, ploštěnky a pijavice. Tam, kde je voda znečištěna, nacházíme ojediněle pijavice. Ve znečištěné vodě nic nenajdeme, ale ucítíme hnilobný zápach. Proto musíme vodu chránit a starat se o ni. My vodě nejlépe pomůžeme tím, že kolem našeho potoka či studánky, rybníčku, které rádi navštěvujeme, uděláme pořádek. Na jaře čistíme pramínky a studánky od bahna a starého listí.

Nápověda pro učitele:

Voda je ohrožena mnoha lidskými činnostmi. Nejvíc ji ohrožuje vypouštění odpadů z továren a zemědělských podniků. Podzemní vodu ohrožují škodlivé látky prosakující z polí a ze skládek odpadu.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Hádanky napoví, kdo žije ve vodě:

- A – Ve vodě si tiše pluje, ploutvičkami kormidluje. Pusu špulí, snad se líbá? Ptáte se kdo? Přece RYBA.
B – Podobá se letadélku, vozí broučky na křídélku. Pozor, hrozí srážka – letí další VÁŽKA.
C – Ustavičné skákání a hlasité kvákání? Každý děd i bába, ví, že je to ŽÁBA.
D – Ještěrce se podobá, hlavu, nohy, ocas má. U řeky či u potoka skvrnitého najdeš MLOKA!
E – Místo džusu pijí krev, píchnou nás i přes oděv. Na vše živé doráží, jsou to totiž KOMÁŘI.
F – Místo rukou klepeta a je velký popleta – chodí totiž naopak! Ano, správně, je to RAK.

Varianta druhá: vodní rýmy

Dlouhé perutě mají (labutě).
Nad vodou i pod ní loví (skorec) vodní.
Zelená a maličká – to je žába (rosnička).
Kdepak, děti, klokan! Je to jenom (skokan).
Čtyři malé holky uviděly (čolky). Myslely si, chudinky, že utekli malincí dráčky z pohádkové školky.
Mezi keři tůňka a v ní plave (kuňka).
Chceš-li mámě dopřát binec, přines domů (orobinec). Avšak více nežli k zlosti je ve váze ku radosti.
Při západu slunce viděl jsem dva (sumce) a kousek dál taky čtyři malé (raky).

Dle času lze zařadit hru Rybičky. Ve třídě či na zahradě pokus Vodní lupa.

Kompetence

komunikativní: Dítě sděluje, k čemu vodu potřebujeme.
k řešení problémů: Dítě luští hádanky.
k učení: Dítě pozoruje, jak se voda měří, pomocí prožítka chápe smysl i krásu neustálých proměn vody.

Voda probouzí semínka, pozorujeme tekoucí vodu

Při pozorování vody se děti dozvídají, jak se pomocí vody probouzí semínka, a díky vodě se také rostliny rozmnožují. Do papírové loďky, kterou si složí ve třídě mateřské školy, dají semínka a pouští je po vodě. Pozorují, která loďka pluje, která se zastaví. Nasbírané přírodniny posílají po vodě a pozorují, která plují a která se potopí. Sledují, jak voda plyne, kde vytváří zátočiny, kde pění, kde je rychlá a kde je pomalá.

Víla má pro děti připravené dva pytlíky.

Každé dítě si z pytlíku vybere jeden předmět (peříčko nebo vajíčko). Pokládá dětem otázky:

Komu pírkó patří? (Kačerovi.)

Kam patří vajíčko? (Do hnízda.)

Děti, které mají vajíčko, tvoří hnízdo. Děti, které mají pírkó, jdou k potoku.

U potoka

Učitelka informuje:

Voda probouzí semínka. Díky ní vyklíčí a postupně vyrostou rostliny, které do svých plodů schovají zase další semínka. Voda je zázračná a pomocí vody se také rostlinky rozmnožují, semínka plavou po vodě, některá se vyplaví na břeh a zde se uchytí a začínají růst. Do poskládané papírové lodičky dají děti semínka různých rostlin. Lodičku pošlou po vodě. Pozorují, kam dopluje, kde a čím loďka se zastaví či připluje ke břehu.

Rozmnožování rostlin pomáhá také vítr, srst zvířat, ptáci. Děti voda v potoku láká a inspiruje k posílání klacíků, lístečků po proudu. Sledují, jak voda plyne, kde vytváří zátočiny, jak daleko odplaví naše papírové loďky. Děti využívají kamínků u vody ke hrám.

Co je lehké, co je těžké?

Co se potopí, co plave?

Děti zkouší házet do vody přírodniny, které nachází na břehu. Zjišťují, co je lehké, co je těžké, co neplave a co se potopí. (Klacíky, šišky, kamínky, větvičky, suché listy, suchá tráva, kousek mechu, ...)

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Kompetence

k řešení problémů: Dítě sype semínka do lodičky, posílá lodičku po vodě, hází přírodniny do vody.

k učení: Dítě zjišťuje, co je lehké – co plave, co je těžší – co se potopí, sleduje loďku na vodě.

činnosti a občanské: Dítě noří ruku do vody, zjišťuje, jaká je voda.

Nápověda pro učitele:

Rozšiřování semen

- rostliny vlastními silami, tj. vymršťováním semen do okolí rostliny
- vzdušnými proudy, tj. semena mají tzv. „létací zařízení“ (padáčky) apod.
- vodními proudy, tzn. že se plody a semena udrží na hladině
- živočichy na povrchu těla (semena mají „přichytné“ zařízení) nebo jejich trávicím ústrojím
- člověkem

3.3.1.2 Hodina č. 2

Ptačí hlasy u vody, tvoříme hnízda

Formou hádanky se děti dozví, jaké ptactvo můžeme zahlédnout či uslyšet u vody. Dozvídají se, jak rozlišit kachnu od kačera, proč se neutopí a proč jim ve studené vodě není zima. Děti si ve skupinkách utvoří hnízdo. Do hnízda uloží vajíčka (kamínky či oblázky).

Zaslechneme ptačí hlasy?

Učitelka si s dětmi povídá o ptácích, kteří se zdržují u vody nebo v její blízkosti nebo je na vodě můžeme zahlédnout. (Ledňáček, skorec vodní, rákosník, čáp bílý, racek bílý, břehule, kachna divoká, labuť.) Někteří ptáci se vrací z teplých krajín. Zabydlují se nebo si budují nová hnízdiště, aby mohli vyvést mláďata.

Hádanky:

Jede, jede panáček, má žlutý zobáček, kde voděnka hrčí, tam zobáček strčí. (kačer)

Frajer bosý, hlavu nosí, když jde, tak se kolíbá, dělat v řece potápěče, to je jeho záliba. (kačer)

Učitelka použije popis jako říkanku z obrázkové zoologie:

Kachna je hnědá od hlavy po paty, protože sedá na vejcích s mláďaty.

Kačer má peří pestřejších barviček, on totiž soupeří o přízeň samiček.

Zahlédneme divoké kachny? (Když kachny plavou, dělají se za nimi na vodě čáry.)

Jak se liší kachny od kačera? (Kačer je krásně zbarvený – ukážeme dětem obrázek.)

Jak to, že se neutopí? (Jejich peří obsahuje vzduch.)

Není jim ve studené vodě zima? (Jejich peří je mastné, nepustí vodu k tělu.)

Kde mají hnízdo? (Hnízda si staví podél břehů v suché trávě či v klestí ukrytá tak, aby nebyla vidět.)

Dokážeme postavit hnízdo? (Na rozdíl od ptáků máme ruce.)

Pod břízou si děti nasbírají větvičky a s pomocí učitelky, popřípadě dalších dospělých, je smotají do hnízdečka.

Hnízdo vystelou suchou trávou. Do hnízda umístí vajíčka.

Který pták si hnízdo nikdy nestaví? (Kukačka.)

Kompetence

k řešení problémů: Dítě luští hádanky, tvoří ptačí hnízdo z proutí.

Reflexe

Při tvorbě hnízda je nutná pomoc pedagogů. Základ z prvního proutku stočeného do kroužku děti již omotávají samy. Aktivitu lze dále rozvinout. Děti dostanou kolíček na prádlo. Představí si, že mají jako ptáci zobáček. Zobáčkem – kolíčkem pak hnízdečko vystelou trávou a dalším přírodním materiálem.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

První poslové jara na louce i u vody

Na louce podél potoka děti pozorují první kytičky a pobyťová znamení. Vyhledávají cestičky v trávě, které patří hrabošům. Luští hádanky a zahrají si hru Na myš. Pampelišky a sedmikrásky poslouží k dalším hrám a poznávání. S hnízdy a létečkem se děti vrací do mateřské školy.

Učitelka dětem pokládá otázky:

Slyšíte pod kůrou stromu mízu stoupající do jeho větví?

Jak vypadají jarní pupeny na větvích?

Které stromy mají květenství v jehnědách?

Kvetoucí dřeviny – vrba jíva, líska, bříza. Učitelka dětem ukazuje, jak se z jehněd prší žlutý pyl. Je potravou pro první včely. Pozorují neolistěné větévky s rašícími pupeny, jak se z pupenů klubají listy. Objímají stromy a naslouchají u jejich kmenů. Rádi bychom slyšeli mízu stoupající do kmenů a větví stromů, ale tak dobrý sluch nemáme. U vody se nachází olše, vrby, opodál lísky a břízy.

Najdete na louce nějaké pobyťové znamení?

Najdete cestičky a chodbičky v trávě?

Hádanka dětem napoví:

Bydlí, kde je malá díra, nejraději má kus sýra. Je-li Mourek na obzoru, má se, pane, na pozoru. V domě i na poli chleba mám dost, kočka mě honívá, tropí mi zlost. (myš)

Děti objevují v zetlelé trávě cestičky a chodbičky v zemi, které si hraboši a rejsci udělali pod sněhem, když hledali potravu. Také upozorňují na krtiny.

Hra: Malá šedá myš

Alespoň tři hráči vytvoří kruh – ohrádku. Ostatní jsou myši. Odříkáváme básničku: Malá šedá myš ve sklepě má skrýš. Do zahrádky vejde vrátky a pak neví, kudy zpátky. Hopsa, hejsa, hopsa, hejsi a ty v kole nejsi. Myši probíhají brankami do kruhu ven. Když básnička skončí, vrátka se zavrou. Díváme se, kdo je a kdo není uvnitř kruhu. Ten, kdo zůstal uvnitř, nemůže dělat myš. Další varianta: chycené děti – myši se přidají k dětem tvořícím kruh. Třetí varianta: chycené myši vymění hráče v kruhu. Obměna: Děti v kruhu se pomalu pohybují na jednu stranu přísunným krokem. Vrátko pro myši se neustále posunují a děti se učí odhad vzdálenosti, orientovat se v prostoru a rozeznat konec rytmičského celku.

Najdeme na louce jarní kytičky?

Děti se rozeběhnou po louce a svůj nález označí barevným kruhem.

První poslové jara – sedmikráska, sněženka, bledule, podběl a devětsil, sasanka, blatouch, křivatec, prvosenka aj. Děti objevují sedmikrásku.

Učitelka: Nejtožilejší rostlinkou je sedmikráska.

Z pohádky Broučci: „Tam, kde umřel brouček, tam vykvete chudobka bíle, kde umřela берушка, tam vykvetla dorůžova.“

Pozorují její reakci na světlo. Ráno se kvítek rozevívá, se soumrakem se opět uzavře.

Kdo ji dokáže najít? Děti hledají další rostlinky v louce a navzájem si je ukazují. Seznamují se s jejich názvy.

Hádanky napoví další jarní kytičku:

Žloutne to a žloutek není, mléko má a kráva není, chmýří má a house není, foukne vítr a má po čepení.

Hlavička kulatá a vlásy ze zlata. Foukni! Její chmýří po trávě se šíří. (pampeliška)

Aktivita

Čarování s pampeliškou:

Děti pozorují, co se děje s podélně roztrženým stonkem pampelišky ve vodě.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Pampeliškový náramek nebo prstýnek:

Utrhneme pampelišku s dlouhým silným stonkem, který podélně rozřízneme (roztrhneme) a zavážeme kolem zápěstí nebo prstu.

Učí se říkanku:

Pampeliško, dej mi záři, už je jaro v kalendáři.

Září jako ze zlata, tvoje hlava kulatá.

Zlatou máš jen chvíličku, pak si zbarvíš hlavičku

v šedobílý lampion, semínek máš milion.

A když větřík zavane, jenom stonek zůstane.

Náhrdelník z pampelišek a sedmikrásek:

Duté stonky pampelišek nastříháme na kousky dlouhé asi 2 cm. Trháme sedmikrásky s dlouhými stonky. Stonkem pampelišky prostrčíme stonek sedmikrásky, přebývajícím stonkem sedmikrásky ohneme a strčíme zpět do stonku z pampelišky. Vytvoří se očko, do kterého strčíme další květ sedmikrásky. Pak navlékneme kousek stonku pampelišky a postup se stále opakuje.

Aktivita

Oblékání víly Šumavěnky do jarních šatů.

(Příloha č. 4.1, 4.3 Víla v jarních šatech)

Víla v jarních šatech

Děti oblékají vílu Šumavěnku do pampeliškových jarních šatů, na ruku jí udělají sedmikráskový prstýnek, náramek či hodinky, dále používají květy jarní louky, trávu všech jarních odstínů dle jejich fantazie.

Víla Šumavěnka shrnuje:

Dnes jsme vyprovodili „zimu Mořenu“ z našeho města a poslali ji po vodě. Létečkem jsme přivítali jaro. Naše praprababičky s ním obcházely všechna stavení a koledovaly. Ve kterém stavení dostaly největší koledu, tomu hospodáři létečko nechaly. Létečko zapíchl ke včelínu a věřil, že jeho včelí úl je pod jeho ochranou. Vy si můžete létečko zapíchnout do květináčku a bude ochraňovat váš domov či pokojíček.

(Příloha č. 4.16 Výroba Mořeny a létečka)

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Kompetence

k učení: Dítě pozoruje na větvích pupeny, pozoruje stonek pampelišky ve vodě, objevuje pobytová znamení.
k řešení problémů: Dítě vyhledává na louce první květy, luští hádanku.
činnostní a občanské: Dítě dodržuje pravidla hry.
sociální a personální: Dítě obléká vílu do jarních šatů.

Blahodárny déšť

Tuto aktivitu vyučující využívá po období deště. Využije louží v okolí mateřské školy k výtvarným aktivitám. Děti louže dokreslují. Dozvídají se, proč je důležité zadržovat vodu v krajině. Velice dobře to umí rostliny. Sáží k plotu fazolky. Se semeny fazolí si zahrají hru našich předků – „čáru“ nebo „kuličkyádu“.

Víla chválí blahodárny déšť a dává dětem hádanku:

Dětem vysvětluje: Čím déle vodě trvá, než se po dešti dostane do řeky, tím méně hrozí povodně. Proto je dobré vodu v krajině zadržovat, což umí dobře rostliny.

Hádanka:

Jeden lije, druhý pije, třetí roste. Co to je? (Déšť se lije, zem ho pije, tráva roste.)

Učitelka se ptá:

Jak roste ze semínka strom?
Jak roste ze semínka fazole – rostlina?
Jaký je mezi nimi rozdíl?
Za jak dlouho se rostlina stává dospělou?
Jak je tomu u stromu?

Jak roste ze semínka strom

Na školní zahradě je pískoviště. Na podzim do něj napadalo hodně javorových nažek a nyní vyklíčily. Pískoviště je plné semenáčků. Děti je prohlížejí, každý si semenáček vylisuje do svého portfolia.

Jak roste ze semínka rostlina

Děti fazole nejdříve namočí a na misce nechají klíčit. Každý den je proplachují a pozorují. Vyklíčenou fazolku děti zasadí do sklenice. Porovnávají život semínka v zemi se semínkem, které je ve vodě. Ostatní vyklíčená semínka s dětmi zasadíme na školní zahradě.

Rostlina je dospělou rostlinou za jeden rok. Strom roste desítky let. Můžeme přirovnat k člověku. Malé dítě – malý strom.

Vykopání pokladu

Děti za pomoci vyučující vyzvednou rýčem hrnec, který byl na podzim naplněn semínky bukvic a zakopán do země. Děti popisují, co se stalo se semínky. Každému semínku praskl jeho hnědý obal. Semínko se zvětšilo, z jednoho konce vyčníval kořínek, z druhého mohutný výčnělek – klíček ještě se zavnutými lístky. Jak se takovému semínku říká? Děti se seznamují s pojmem SEMENÁČEK.

Učitelka si s dětmi povídá, jak ze semínka vyroste veliký strom a jak dlouho to trvá. Jeho růst přirovnává k lidskému životu.

(Příloha 4.13 Žalud)

Hry s fazolemi a kuličkami

Děti utvoří kruh a zavrou oči. Víla rozdává do dlaní hrášek nebo fazoli. Jsou rozděleny na dvě skupiny. S fazolemi hrají čáru. Druhá skupina se seznamuje s pravidly hry našich předků – kuličkami.

Když prší, využívají ke hře vzniklé louže. Namočí si podrážky bot a dělají na suché ploše chodníku mokré stopy. Kreslí sluníčka s paprsky, koláč, strom, domy, listy, květiny atd.)

(Příloha 4.12 Fazole)

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Pozorujeme vodní jezírka v parku hospice (vody stojaté)

Téma s jarní vodou učitelka doplňuje vycházkou do hospicu a jeho parku. U Živného potoka děti poznávají vodu tekoucí, v jezírku v parku se seznamují s vodou stojatou. Seznamují se s vodními rozpočítadly a hrají hry, které jsou spojeny s tématem voda. (viz metodická část, Další možné varianty činností)

Vodní rozpočítadla:

Byla ryba u potoka, měla v hubě klíč, když tam přišla panímáma, byla ryba pryč!

U potoka roste kvítí, říká se mu petrklíč, na koho to slovo padne, ať uhání z kola pryč.

Jedna, dvě, tři, my jsme bratři, ten čtvrtý je bubeníček, honil kozy přes rybníček. To je tuhle ten, půjde z kola ven. Sedí vrabec na kostele jako mládenec, přiletěla k němu vrána, vzala mu věnec. „Ó, ty milá vráno, černé nohy máš.“ „A ty, milej vrabče, tuze v karty hráš. Až poletím přes Vltavu, nohy umeju, ty poletíš do karbanu, prohráš halenu.“

Kompetence

k řešení problémů: Dítě luští hádanky, lisuje semenáček javora, vykopává poklad a pozoruje vyklíčená semínka buku.

k učení: Dítě klíčí semena fazolí, pozoruje klíčení, pozoruje vodu stojatou.

Další možné varianty činností – jarní hry na louce u vody

- Čára – děti se postaví do jedné řady ve stejné vzdálenosti od čáry. Jedním lanem znázorníme čáru, druhým lanem čáru, za kterou děti – hráči stojí. Jednotlivě se snaží hodit knoflíkem (fazolí, kamínkem) na čáru. Vyhrává ten, jehož knoflík dopadl co nejbližší k čáře. Zapisuje se jednotlivé pořadí, po několika kolech se pořadí sčítají. (Počet kol si určují hráči.) Kdo má nejnižší počet (v pořadí), vítězí.

- Kuličkyáda – Každý hráč si vybere tři kuličky jedné barvy. Všichni si stoupnou na čáru ve vzdálenosti cca 2 m od důlku. Každý z hráčů postupně hází své kuličky co nejbližší důlku. Když se všichni vystřídají, určí se pořadí pro další hru. Kdo má kuličku nejbližší k důlku, začíná. Každý cvrnká směrem do důlku. Pokud se trefí, pokračuje ve hře. Pokud důlek mine, pokračuje hráč, který je další v pořadí. Vyhrává ten, který dostane nejrychleji svoje kuličky do důlku.

- Rybičky – Děti hrají rybičky a dospělý řídí hru. Každé dítě dostane přidělenou některou barvu – připneme jim barevnou stužku nebo lze využít barevné malé obruče. Učitel odřikává: Voda v potoce se vlní, voda v potoce se vlní, plavou v něm (modré, zelené, žluté, hnědé) rybičky. Děti – rybičky vyplouvají ze svých skrýší do prostoru označeného např. lanem, podle své vyvolané barvy, a plavou – běhají tak dlouho, dokud nezačne vyvolávač přivolávat rybičky s jinou barvou. Když se všechny barvy vystřídají, zavolá vyvolávač všechny barevné rybičky do potoka. Na zavolání „rybáři, rybáři jdou“ se všechny rybky schovají pod břeh, tj. okraj prostoru vyznačeného lanem.

- Jak se dostaneme na druhý břeh potoka? Kamenná stezka – kamenná lávka přes potok. Děti se snaží přejít přes kamennou lávku, kterou vytvoříme na louce, aniž by se dotkly země. Druhá varianta – Velká voda: kameny rozmístíme po prostoru, stanou se záchrannými čluny. Bez přestání prší, ale dětem to nevadí, pobíhají mezi kameny. Učitel zavelí pokyn „povodeň“. Každý se vrhne na jeden záchranný člun, aby se neutopil. Na zavolání „voda klesá“ všichni z člunů vystoupí a zase pobíhají mezi kameny. Po každém kole dá učitel jeden kámen pryč. Děti si mohou vzájemně pomoci tím, že si k sobě vezmou pasažéry, ale nesmí se dotýkat země. Na které už nezbylo žádné plavidlo, vypadávají ze hry. Bude na konci hry dost místa na záchranných člunech pro všechny děti?

- Ptáčata, ptáčata, přelétejte z kamene na kámen. (Kámen slouží jako ostrůvek, díky kterému se mohou ptáci napít. S dětmi hovoříme o tom, jak můžeme ptactvu pomáhat v období sucha a proč jsou důležitá pítká.)

- Který pták si hnízdo nikdy nestaví? Hnízdo pro ptáky: Skupinka dětí dostane proutek smotaný do malého kroužku. Děti nosí suchou trávu a vystylají hnízdo. Vyrobí si ptáka ze suché trávy, šišky, klacíku. Posadí ptáka do hnízda. Při tvorbě hnízda si mohou děti prozpěvovat jako strnad:

„Vezu, vezu, vezu kvítí, postavím si chaloupečku ze samého síííííí. Přijdi, přijdi, samičko, uděláme hnízdečko v křoví, v křoví! Přijdi, ženuško, přijdi, přines klubičko nítí, budeš košílky šítí!“

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

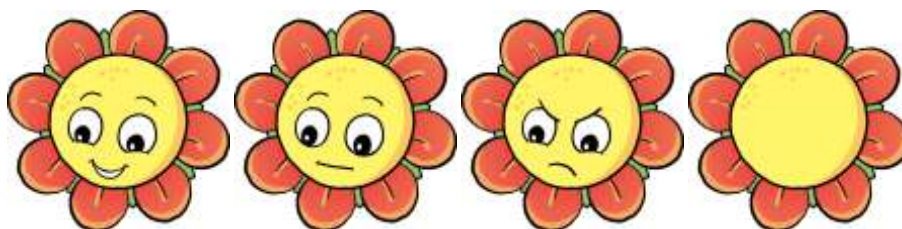
MT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

- Hra s kamínky na déšť – každý si najde dva kamínky. Děti se postaví do kruhu, aby se všichni dobře viděli a slyšeli. Učitel řídí hru, ťuká ten, na koho ukáže. Poprchává – jemné ťukání, hustě prší – hlasitější, prudký liják – déšť ustává, ...
- Orchester – děti si najdou jakoukoliv přírodninu, která ťukáním o sebe vydává zvuk – klacíky, kameny, šišky. Některým dětem dáme dva pohárky s vodou, které budou přelévat z jednoho do druhého. Děti si stoupnou do půlkruhu, učitel je dirigentem. Zvuky vytváří orchestr. Obměna: připojíme zpěv písně např. Holka modrooká, Rybička maličká.
- Zdravá polévka: Děti rozdělíme na čtyři skupiny. Dáme jim do každé skupiny starý hrnec a větší silnější klacík jako měchačku. Poradíme jim, co do polévky dát, aby byla výživná a zdravá. Koření – různé trávy, zeleninu – různé přírodní materiály. Co všechno přidají, necháme na jejich fantazii. Polévka by měla být pestrá. Připomeneme zaprášení moukou – pískem, přidat vajíčko – šišku atd. Každý si najde svou „lžici“ a děti předvádí, jak jim zdravá polévka chutná. Nešetříme chválou.
- Badatelé – vodní lupa: Pozorování drobných předmětů nebo obrázků přes vodní sloupec. Ukážeme dětem, jak průhled sklenicí s vodou zvětšuje a zkresluje. Postavíme sklenici s vodou na stůl a dodáváme různé předměty. Pozorujeme s dětmi nejen zvětšování, ale také komické zkreslování předmětů. Tato hra děti velmi baví, budou samy nosit předměty, které chtějí přes „vodní lupu“ zkoumat.
- Malíři louží: Po dešti před budovou mateřské školy najdeme louže. Děti je křídami dokreslováním promění v postavy, zvířátka či rostliny. Například je louže středem květiny a kolem ní jí křídami dokreslí okvětní lístky, stonek a listy. Po dalším dešti děti mohou pozorovat, jak se jejich kresby proměňují v barevná jezírka. Louži lze dokreslovat i bez kříd. Děti si namočí podrážky bot v louži a mokřými stopami „kreslí“ kolem. V tomto případě je důležité, aby okolí louží bylo suché.
- Co plave a co půjde ke dnu? Děti si v okolí potoka posbírají různé přírodniny. Kamínky, šišky, klacíky, suchou travu, listy atd. Jedno po druhém budou házet do vody a pozorovat. Bude plavat, nebo půjde ke dnu? Děti brzy poznají, že těžké předměty klesají ke dnu, zatímco lehké plavou. Po prvních pokusech necháme děti nejdříve tipovat, zda další předmět půjde ke dnu, nebo bude plavat.
- Lodky z borové kůry. Děti si kousek borové kůry obrousí o kámen nebo o beton do tvaru loďky. Loďku pak pustí po vodě. Kam doplave? K jejich výrobě mohou posloužit i skořápky od vlašských ořechů.

Závěr: Víla se loučí písní Jaro, léto, podzim, zima, to je celý rok. (Příloha č. 4.21)

Zpětná vazba

Dokreslí kytičku tak, aby ostatní věděli, jak se cítí po prožitém dopoledni.

Fotokoláže z průběhu hodin (Příloha č. 4.36 a 4.37)

Čím navázat na výuku a co lze ještě pozorovat?

- Výroba pítka pro ptáky, zavěšení na strom na zahradě MŠ
- Výroba vrbových píšťalek
- Říkanek: Otloukej se, píšťaličko...

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Čím navázat na výuku na téma JARO:

- setí různých semínek, která plula na loďce – osení, oves, bylinky a květiny na školní záhonky
- pozorování růstu fazolí
- prohlížení různých ptačích vajec (návaznost na kachny), hledání v leporelech a knížkách, poslech ptačího zpěvu, hledání pobytočných znamení po ptácích v přírodě (hnízda, trus, zbytky skořápek z vajíček, zpěv), bádání – kdo také snáší vejce a není pták
- Kam plula naše loďka? Vymysli! Rozvoj fantazie, hledání v mapě, na globusu, kresba – kam doplula moje loďka
- opakování koloběhu vody v přírodě, práce s obrázkem – voda v domácnosti, koloběh, seznámení s pojmem čistička vody – plánování její návštěvy, vedení dětí k šetření vodou – co mohu já, dítě, udělat, abych šetřil vodu
- seznamování se se zvířaty žijícími u vody s obrázky, práce s leporely, encyklopediemi, vlastní hledání dětí v knihách doma, diskuse ve školce
- předčítání z knih, které děti donesly – pohádky, básně, zajímavosti o vodě, zvířatech
- ptačí zpěv, ptačí budky, přilet ptactva z teplých krajín
- pokusy s půdou, s vodou
- sázení zajímavých rostlin, dárky do květináčků v podobě pokojových květin
- aktivity k životnímu prostředí a okolí – kde bydlím, co je hezké, co bych změnil, vylepšil
- Den ptactva – kde hnízdí, kdo přilétl z jihu, pozorování, kteří ptáci jsou v našem blízkém okolí
- můj oblíbený strom, pozorování stromů
- žabí stěhování, ještěrky, slepýši, hadi, ...

Zvyky a obyčeje našeho regionu v jarním období:

- jarní tání, přilet ptáků
- probouzení přírody, loučení se zimou, vítání jara
- oráči na polích, setí, travička zelená, první pastva
- Velikonoce, malování kraslic, pomlázka, koledování, pekání
- pletení věnečků z jarního kvítí, májový deštík, mláďátka na našem dvoře
- zvyky a obyčeje jara a Velikonoc, pletení pomlázek, velikonoční tvoření jidášů
- čarodějnice, májky

Pohádky na jaro:

O Palečkovi, Šípková Růženka, O neposlušných kůzlatech, O veliké řepě, O princezně na hrášku

Lidové písničky na téma jaro:

Zlatá brána, Vrby se nám zelenají, Ach synku, synku, Travička zelená, Pásla ovečky, Když jsem husy pásala, Maličká su, Haj, husičky, haj, Hajho husy ze pšenice, Po louce chodila, Hřej, sluníčko, hřej, Vlastovička lítá, Sil Petr proso i pšeničku, Na horách sejou hrách

Použitá literatura

MARKOVÁ, Zdenka. Hry a nápady pro školáčky: jaro. Praha: Grada, 2003. Výchova a vzdělávání. ISBN 80-247-0601-6.

UHŘÍČKOVÁ, Alena. Z pohádky do zahrádky: přírodovědné tvoření pro malé děti a jejich maminky. Brno: Rezekvítek, 2002. ISBN 80-86626-02-4.

FRIEDL, Johanna. 261 her pro děti od tří let. Praha: Grada, 2002. Výchova a vzdělání. ISBN 80-247-0360-2.

Voda: obrázková statistika o tom, proč je voda národním bohatstvím. Ilustroval Martina KURKOVÁ NOŽIČKOVÁ. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2018. Obrázková statistika. ISBN 978-80-88270-00-3.

REUYS, Eva a Hanne VIEHOFF. Jak s dětmi trávit volný čas. Praha: Portál, 1996. Nápady – hry – tvořivost. ISBN 80-7178-073-1.

Doporučená literatura

MELICHAROVÁ, Alena. Studánková víla. Vydal František Beníšek, 2013. ISBN 978-80-87089-32-3.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

KRATOCHVÍL, Jan. Dobrodružství kapky rosy. Ilustroval Pavla KRIGLOVÁ. Praha: Krigl, 2008. ISBN 978-80-86912-19-6.

Pohádka O kohoutkovi a slepičce z knihy: NĚMCOVÁ, Božena a ERBEN, Karel Jaromír. Klasické české pohádky. Praha: Supraphon, 2016.

KRATOCHVÍL, Miloš. Krtčí metro. Ilustroval Markéta VYDROVÁ. V Praze: Triton, 2012. Laskavé čtení. ISBN 978-80-7387-481-0.

3.3.2 Téma č. 2 Jarní setkání s vílou Šumavěnkou na školní přírodní rezervaci

Forma a bližší popis realizace

Výuka probíhá na školní přírodní rezervaci Pod Vyhliškou u Zdenic. Děti poznávají chráněné území a dozvídají se, co to znamená, co všechno zde mohou vidět, prožít a také jak se chovat. Badatelskými aktivitami se seznámí s biotopem louky a prožitkovými aktivitami s životem v lese.

Metody

Děti budou rozděleny na dvě skupiny. Prostřednictvím prožitkových aktivit děti první skupiny vnímají les všemi smysly. Druhá skupina dětí poznává badatelské aktivity v biotopu louky. Po krátké přestávce se pak skupiny vymění. Vyhodnocení programu – závěr probíhá společně.

Pomůcky

Bílá plátna 1 x 1 m, barevné šátky, slepecké brýle z látky, lano na pavučinu, zvonek, zrcátka, větvíčky stromů, pobyťová znamení např. viz popis stanoviště č. 5, lupy, síta na odchyt vodních živočichů, vaničky s vodou, kniha Ondřeje Sekory Knížka Ferdy Mravence, dalekohled, vycpanina ptáka, stromové větvíčky, připravená pobyťová znamení – hadí svlečka, okousaná větev od bobra, srnčí paroh, kůže z divočáka.

3.3.2.1 Hodina č. 1

Les všemi smysly, Lesní patra, Najdi svůj strom, Les v oblacích – zrcadlová stezka, Lesní land-art, Pavučina

Přivítání dětí vílou Šumavěnkou

Milé děti,

vítám vás na první školní přírodní rezervaci. Jestlipak víte, co to rezervace je a jak se na ní chováme? Víla navazuje na zkušenosti dětí.

Před motivační tabulí dětem připomínáme: „Zdejší areál je domovem mnoha druhů rostlin, zvířat a ostatních organismů. Tys tady hostem. Chovej se podle toho.“

Základní informace o ŠPR (Příloha č. 4.18)

Děti poznávají státní znak chráněného území. Je to území, které mimořádně chráníme, protože je zde mnoho vzácných rostlin a také tu má útočiště hodně zvířat a ptáků. V této době se ptáci připravují na hnízdění. Proto se tu nemluví příliš nahlas, snažíme se tu pobývat co nejtišeji, abychom živočichy příliš nerušili. V žádném případě se zde nemůže nic vyhazovat. Vše, co jsme si sem přinesli, si zase odneseme domů.

Učitelka děti seznamuje s průběhem programu:

Jedna skupina bude poznávat les, druhá skupina bude zde na louce. Vyšplhají na pozorovatelnu, poznají, co je to Drndal, zahrají si na bystré oko, dozví se, co to jsou pobyťová znamení, a také se podívají, jak vypadá luční telefon. Zahrají stromové pexeso. Po krátké přestávce se pak skupiny vymění.

Víla obchází děti s textilním sáčkem. Každý si vybere jednu přírodninu. Děti, které si vybraly šišku, jdou do lesa. Děti, které si vybraly kamínek, zůstávají v biotopu louky.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

I. Prožitková část v lese

Les všemi smysly

Děti poznají les všemi smysly, zapojují hmat, čich, zaposlouchají se do zvuků lesa i do zvuků ze světa lidí a učí se sdělovat svoje poznatky. Učí se odpovídat na otázku Jaké to je.

Víla Šumavěnka dětem pokládá otázky a povídá si s nimi:

Co nám les poskytuje, proč ho člověk vyhledává? Kdo v něm hospodaří?

Učitelka navazuje na zkušenosti dětí a jejich odpovědi doplňuje a poté shrnuje.

Pobyt v lese přináší aktivní odpočinek, relaxaci. Chodíme na výlety, sbíráme houby a další lesní plody. Les potěší v každém ročním období.

Les v parném létě poskytuje stín. Nejen v době sucha zadržuje vodu a tím je v něm chladněji než v jiných prostředích – biotopech. Poskytuje domov a úkryt lesním obyvatelům jak z rostlinné, tak i živočišné říše. Les je tátou pramenů a studánek. Často zde pramení voda, která se pak dostává do potůčků. Děti doplňují názvy všech toků, o kterých si povídaly v minulých programech.

Sluch.

Děti udělají kruh, zavrou oči a zaposlouchají se do zvuků ze světa přírody i ze světa lidí. Děti sdělují to, co slyšely. (Ptačí zpěv, déšť – z lesa. Houkání vlaku, auta – ze světa lidí.) Víla se ptá dětí, proč ptáci zpívají. Zpěvem oznamují své teritorium – území, oblast, kde žijí, pobývají, a také zpívají pro radost.

Hmat. Zrak.

Děti si dají ruce za záda a paní učitelky jim dají do rukou smrkovou větvičku. Nikdo se nedívá, hmatem zjišťují, jaké to je. (Pichlavé, mokré, krátké, dlouhé.) Sděluje své pocity. Po sdělování vlastností přírodniny si na závěr řeknou, co to je. Dobře si ji prohlédnou. Vysvětlí si, proč má větvička světlejší špičky. Jedná se o nové přírůstky, které jsou měkké, hebké, voňavé.

Čich.

Děti rozemnou smrkovou větvičku a sdělují, co jim vůni připomíná. (Les, strom, čaj.) Poté naberaou do dlaní půdní lesní hrabanku a čichají k ní. Sděluje, co jim vůně připomíná. (Les, zem, hlínu, houby.) Učitelka vysvětluje, kolik je v ní života. Je domovem mnoha druhů živočichů, které nejsou vidět pouhým okem. Uvádí se, že v jedné hrsti lesní půdy je více organismů než lidí na zemi.

Chuť.

Co v lese můžeme ochutnat. Děti jmenují lesní plody, které dozrávají v letním období. V současném jarním období si můžeme uvařit lesní čaj z mladých smrkových špiček, jahodníkových listů a borůvek. Důležité je upozornění, že ochutnávat můžeme jen to, co dobře známe, a vždy pod dohledem dospělých.

Reflexe

Poznávání smrkové větvičky pouze hmatem:

Jakmile děti zjistí hmatem, co to je, chtějí okamžitě říci název (smrk – jedle). Učíme děti trpělivosti a sebeovládání, tj. nejdříve přírodninu popsat, jaká je. Teprve když si všichni přírodninu osahají, někdo z dětí sděluje, co to je. Lze posílat ještě další přírodniny, např. peříčko, šišku, kamínek, ulitu atd.

Život v lesní hrabance můžeme pozorovat na bílém ubrousku. Bílý podklad umožňuje více vidět.

Kompetence

k učení: Dítě vnímá les všemi smysly, naslouchá pokynům.

Lesní patra

Učitelka navazuje na zkušenosti dětí, seznámí je s lesními patry. Rozhlédnou se po lese. Všímají si stromů, zda mají listy, jehličí. Dozvídají se, že jsou lesy listnaté, jehličnaté a smíšené. O les se starají a hospodaří v něm lesníci.

Pokládá dětem otázku, co všechno v lese roste. Děti jmenují mechy, rostliny, keře, stromy. Vše, co v lese roste, není stejně vysoké. Vše je rozmístěno v patrech.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Co je v lese při zemi? Vidíme lesní hrabanku, jehličí.

Co je pod hrabankou? Kořeny a kořínky stromů a rostlin, proto se mu říká kořenové patro. Povrch kryjí mechy, lišejníky. Proto se této části lesa říká mechové a lišejníkové patro. Je nejnižší.

Co je vyšší, než jsou mechy? Co je nad nimi? Jsou to rostliny, např. borůvčí, různé byliny. Proto se mu říká bylinné patro.

Co je trochu vyšší než byliny? Jsou to keře. Proto mu říkáme keřové patro. Je vyšší než patro bylinné.

Co je v lese nejvyšší? Stromy. Je to patro stromové.

Jaké patro je nejnižší? Jaké je o málo vyšší?

Jaké patro je nad bylinným patrem?

Jaké patro je nejvyšší?

- kořenové – kořeny a kořínky, lesní hrabanka
- mechové – mechy a lišejníky
- bylinné – borůvčí, byliny, kapradiny
- keřové – lísky, bezy
- stromové – smrky, borovice, jedle, břízy, buky, duby

Kompetence

k učení: Dítě pozoruje lesní patra.

k řešení problémů: Dítě rozlišuje, co je menší, vyšší, nejvyšší.

Najdi si svůj strom

Každé dítě si najde svůj strom, který se mu líbí. Prohlíží si, jaký má kmen, jak rostou větve. Seznámí se s ním hmatem, jakou má kůru a jak voní, jaké má na povrchu země kořeny. Označí si jej přírodninami, např. šiškami, klacíky, kamínky, listy atd., aby ho poznal.

Zahrají si hru na brhlíka. Dozví se, kdo je to brhlík a co je na něm zvláštního nebo jiného než u ostatních ptačích druhů.

Reflexe

Najít svůj strom, i když je označený přírodninami, je pro menší děti těžké. Využijeme k tomu pruhy látek, stuhy, šátky různých barev atd. Prostor, ve kterém si děti mohou strom vybírat, vyznačíme. Věnujeme pozornost výběru místa. Je důležité, aby děti na sebe viděly.

Děti seznámíme s brhlíkem na obrázku a podáme o něm základní informace.

Hra: Na brhlíka

Každý brhlík (dítě) má svůj strom. Do hry je zapojený vyučující, který začíná hru: „Brhlíci, brhlíci, ze stromu na strom.“ Děti – brhlíci musí přeběhnout od jednoho stromu ke druhému a nenechat se chytit kunou. Kdo je chycen, stává se kunou – vyvolávačem brhlíků. Hra se opakuje.

Hra: Na brhlíka, náročnější varianta

Děti seznámíme s názvy stromů v okolí hry Na brhlíka – podle kůry poznají borovici, smrk, buk aj. Na obrázku se seznámí s jeho obrázkem a dozví se, v čem je brhlík zvláštní.

Každý brhlík se chytí vybraného stromu. Učitel je kuna. „Brhlíci, brhlíci ze stromu na borovici (na smrk, buk aj.)“ Děti – brhlíci musí přeběhnout k borovici či daný strom a přitom jej dobře určit podle kůry a nenechat se chytit od kuny. Chycené děti – brhlíci jednu hru nehrají. (Je to z toho důvodu, že často se stává, že se děti nechávají pochyťat schválně.) Hru několikrát opakujeme.

Nápověda:

Brhlík lesní je poměrně známý opeřenec. Je známý hlavně díky tomu, že po kmenech stromů šplhá i hlavou dolů. Současně je nápadný jednak tím, že se vyskytuje i v zahradách a parcích, tedy v blízkosti člověka, současně je poměrně nápadně zbarvený. Shora je makově šedomodrý, přes oko má výrazný černý pruh a vespodu je červenohnědý. Sameček je tmavší, zejména pod křídly. Samička je méně výrazně zbarvená.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Kompetence

k řešení problémů: Dítě pracuje s přírodninami.

k učení: Dítě pozoruje svůj strom.

komunikativní: Dítě popisuje svůj strom.

sociální a personální: Dítě se orientuje v prostoru mezi stromy.

Další možné varianty činností:

Hra: Na káně

Učitelka představuje káně. Během programu kdykoli zvolá: „Káně letí!“ (na pět) a číslovku od 3 do 10. Káně (vyučující) zavře oči a odpočítává zvolenou číslovku. Myši – děti se musí během odpočítávání schovat do blízkého okolí tak, aby nebyly vidět. Po odpočítání vyvolává káně děti (myši), které ze svého stanoviště, např. z cesty, pěšiny, uvidí a pozná. Oslovené děti postupně vylezou ze svého úkrytu a jdou ke káněti. Po chvíli káně zavolá: „Káně odlétlo, zbylé myši ven!“ Na toto znamení se musí všechny děti (myši) vrátit ke káněti.

Hra: Na veverky

Učitelka zvolá: „Šišky ze stromu na zem – borové, otevřené, pět...!“

Děti (veverky) na tento povel začnou hledat požadované šišky, pět kusů v okolí a co nejrychleji je musí přinést vyučujícímu. Vyhrává veverka, která je nejrychlejší a přinesla správnou (požadovanou) šišku.

Les v oblacích – zrcadlová stezka

Děti se učí udělat zástup a jít v zástupu jako housenka. Pomocí zrcátek pozorují les v korunách stromů. Při cestě zpět se vrací ze zrcadlové stezky pozorováním nejnižšího patra lesa. U jejich stromu se zastaví a zrcátko se promění v kameru a děti natáčejí svůj strom. Učí se sdělovat své dojmy.

Děti udělají dva zástupy. Každý zástup se stává housenkou, které vedou paní učitelky. Každé dítě levou rukou uchopí rameno kamaráda stojícího před ním a do pravé ruky dostane zrcátko. Pravou rukou si drží zrcátko pod bradou. Housenka se dá do pohybu po pěšince. Pozorují les v korunách stromů. Cestou zpět si dají zrcátka k čelu a pozorují nejnižší patro lesa. Následuje popovídání o tom, jak se cítily a jak si připadaly. Po sdělení se vrátí ke svému stromu. Zrcátko se promění v kameru nebo fotoaparát. Natáčejí svůj strom od kořenů až po jeho korunu, větve v oblacích. Sdělují, jaký je jejich strom, co je zaujalo, co bylo na stromě zajímavého. Některé děti dají svému stromu jméno.

Kompetence

sociální a personální: Dítě jde v zástupu se zrcátkem.

k učení: Dítě sleduje stromy a les v zrcátku.

komunikativní: Dítě sděluje své pocity.

Lesní land-art

Děti si vyzkouší svou fantazii a představivost při tvoření land-art. Pomocí přírodnin posbíraných v lese si dvojice vytvoří obraz. Jeho podkladem bude bílé plátno. Po vytvoření obrazu se dvojice domluví, vymyslí jeho název, ostatní děti jej budou předem hádat. (Příloha 4.19)

Děti pobíhají kolem učitele a na zazvonění zvonku vytvoří skupiny podle počtu prstů, které ukáže zvednutýma rukama nad hlavou. Poslední skupinkou budou dvojice, ve kterých budou dále během této aktivity pracovat.

Dvojice dětí dostává bílé plátno a děti se stávají malíři. Nemají barvy, ale dary lesa. Mechy, kůru, kamínky, klacíky, lístky, listy, jehličí. Upozorníme děti na citlivé chování k přírodě, nic netrháme, využíváme materiál, který nacházíme v mechovém a bylinném patře lesa. Domluví se s kamarádem a společně tvoří obraz. Vzniká lesní

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

galerie. Prohlédnou si jednotlivé obrazy kamarádů a hádají, co autoři obrazu „malovali“. (Domečky, duhu, sluníčko, les, skřítko, zvířátka.) Následně se vyjadřují k obrazu autoři. Poté děti vrátí použitý materiál zpět lesu. Děti utvoří opět dvě „housenky“. Každý dostane slepecké brýle. Housenky pod vedením dospělých se dají do pohybu. Pomalou chůzí vnímají les tak, že opatrně našlapují a jsou úplně zticha. Po pěti metrech se housenky zastaví. Děti popisují své pocity. Jaké to je být slepý a nic nevidět.

Kompetence

k řešení problémů: Dítě pracuje s přírodninami, jde v zástupu se zavřenýma očima.

činnosti a občanské: Dítě používá přírodniny s citem a ohleduplně.

komunikativní: Dítě pojmenuje svůj obraz, sděluje své pocity.

Pavučina

Mezi obyvatele lesa patří i pavouci. Děti vyzkouší velkou pavučinou projít se zavázanýma očima. Učí se zapojit především hmat a sluch, překonávat překážky a obavu ze tmy.

Učitelka si s dětmi povídá

Můžeme v lese zahlédnout pavouka?

Kolik má pavouk nohou?

Čím se pavouk živí? Proč souká pavoučí síť?

K čemu je potřebuje? Jak se pavouk dozví, že je někdo (muška) v síti?

Informace pro učitele:

Na okraji své sítě pavouk umísťuje signální vlákno, které si drží předníma nohama. Kolik má nohou? (osm). Vlákna se po nárazu kořisti rozechvějí, přibíhají, oběť kousne a čeká, až bude pro něj stravitelná. Pavouk je dravec a důmyslný lovec. Má většinou osm očí, proto má velmi dobrý zrak. Kořist se chytá zejména do lepkavého středu pavučiny.

Víla:

Zkusíme si pavučinou projít. Vaším úkolem bude pevně se držet rukama lana a pomalu jít po směru až na její konec. Mezi stromy je napnuté lano do pokud možno kruhového tvaru.

Děti se ocitnou před pavučinou, kterou prochází jednotlivě. Ostatní čekají na cestičce tak, aby na pavučinu neviděli. Dítě procházející pavučinou má zavázané oči – slepecké brýle. Učitel je dovede k začátku lana, posadí mu jeho ruce na lano. Dítě prochází s rukama na laně celou pavučinu, opatrně našlapuje. Konec lana mu naznačí zvoneček. Upozorníme každého na bezpečnost, není důležitá rychlost, ale bezpečné překonávání překážek, které jsou v cestě. Proto se nesmí lana pustit. Učitel dítě doprovází, kontroluje, bázlivé dítě pobízí a ujišťuje, že pavučinu zvládne projít. Děti sdělují své pocity z cesty.

Kompetence

k řešení problémů: Dítě jde potichu se zavřenýma očima podél lana, překonává překážky.

3.3.2.2 Hodina č. 2

Pozorovatelna – vyhlídková věž, Rozcestník, Drndal – pozorujeme život v rybníčku, Na pozorovatele „Bystré oko“ – hledáme siluety zvířat, Pobyťová znamení, Stromové bylinné pexeso, luční telefon

II. Badatelská část v areálu louky

Pozorovatelna – vyhlídková věž

Děti vylezou na pozorovatelnu a pomocí dalekohledu hledají vycpaného opeřence (nainstalovanou pomůcku). Dle instrukcí si prohlédnou horizont, krajinu, některé prvky, které jsou vidět pouze při pozorování z výšky.

Pozorovatelna je dřevěná věž ve tvaru jehlanu o výšce asi 5 m. Děti po dvojicích vylezou na pozorovatelnu

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

a pomocí dalekohledu hledají vycpaného opeřence (např. bažanta, sojku, ...). Pokud jej děti najdou, slezou zpět dolů a následně se vystřídají všechny dvojice. Následuje popovídání a sdělení názvu ptáka. Skupinka dětí si prohlédne dalekohledem horizont, krajinu, některé prvky, které jsou vidět pouze při pozorování z výšky, např. plochy rozkvetlých rostlin, a pokouší se je rozpoznat. Poznávají blatouch, narcis, kosatec sibiřský.

Kompetence

k učení: Dítě používá dalekohled.

k řešení problémů: Dítě vyleze na pozorovatelnu, hledá vycpaninu.

Rozcestník

Učitelka s dětmi hovoří o tom, jakou úlohu mají tyto informační prvky. Dozví se, co je to turistika, výlety a jaké zkušenosti mají. Jak je důležité, aby v terénu bylo dobré značení. Dozví se, kterým směrem leží tři větší města od místa, kde se právě nacházejí.

Rozcestník je opatřen směrovými ukazateli míst světa. U rozcestníku lektor hovoří s dětmi o tom, jakou úlohu tyto informační prvky mají. Ptá se dětí, zda jezdí či chodí rády na výlety, jaká místa již např. s rodiči navštívily. Na základě rozhovoru se s dětmi dostane na téma turistika, výlety, jak je důležité, aby v terénu bylo dobré značení. Ptá se, proč potřebujeme směrovky a jaké informace z nich můžeme zjistit (směr cílového místa, vzdálenost). Zmíníme 3 větší města (Praha, Brno, Prachovice), jejich polohu a směr, kterým leží od místa, kde se právě nacházejí. Děti reagují na otázku dle jejich zkušenosti. (Zajímají se o to, jak je daleko Amerika, Austrálie.)

Kompetence

komunikativní: Dítě sděluje své zkušenosti.

Drndal – pozorujeme život v lučním jezírku

Děti se dozvídají informace o vodních živočiších na vodní ploše rezervace. Pomocí lupy si děti prohlížejí nalovené vodní živočichy a zkoušejí si je určit.

Drndal je nevelká vodní plocha s mělkou a hlubší částí. Je to uměle vytvořený vodní biotop, který je zásobován stálým přítokem z výše položeného pramene Lučního potůčku a ze staré, stále udržované odvodňovací stočky. Z Drndalu vytéká Dřípatkový potůček. Děti na základě rozhovoru sdělují, jaké znají vodní živočichy. Děti jmenují nejprve ryby, vodní ptáky. Následuje jmenování hmyzu spojeného se životem ve vodě. Na základě pozorování pojmenují vodoměrku, bruslačku, potápníka.

Pomocí lupy si děti prohlédnou nalovené živočichy a zkusí si je určit (larvy chrostíků se schránkami, nymfy vážek, vodoměrka, bruslačka, čolek, potápník, plovatka, ...). Vyučující využívá ukázkou z knížky Ondřeje Sekory Knížka Ferdy Mravence, kapitola O malých dětech, které si stavěly pod vodou domky, a poví si o chrostících. Přečte jim část kapitoly a ukáže jim, jak se larva chrostíka zabaluje do zvláštních schránek („domečků“ z písku, bláta, malých ulitek, větviček, jehliček, kamínků apod.) Když se z nich vyvine dospělý jedinec (malá mūrka), zbytek života již probíhá na souši u vody. Zmíní také, jak důležité jsou vodní toky a vodní plochy v krajině.

Kompetence

k učení: Dítě pozoruje vodní živočichy.

k řešení problémů: Dítě pracuje s lupou.

komunikativní: Dítě naslouchá příběhu.

Na pozorovatele „Bystré oko“ – hledáme siluety zvířat

Při procházce lesní pěšinkou děti pozorují dřevěné siluety lesních zvířat. Na konci pěšinky sdělují své poznatky a zkušenosti o nich. O zvířatech se dozvídají další zajímavosti a informace.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Siluety jsou dřevěné modely zvířat, které děti mohou potkat při pobytu v lese. Jsou umístěny tak, aby byly vidět jen pozornému pozorovateli za stromem, na stromě. Děti schází od Drndalu na lesní pěšinku, kde mají za úkol objevit dřevěné siluetu lesních zvířat. Postupně objevují lišku, sojku, sýčka, kunu, zajíce, srnce a strakapouda. Na konci lesní pěšinky děti sdělují, která zvířata viděli, a jmenují ta, která poznaly. Učitelka se ptá dětí, jaké jsou zásady pobytu v lese, abychom mohli zmíněné živočichy vidět. Chodit potichu, našlapovat opatrně, dobře se dívat, naslouchat. Společně dochází k poznání, že je důležité zachovat živočichům jejich přirozené prostředí nezměněné, nezasahovat hlukem a nevhodným chováním.

Kompetence

k řešení problémů: Dítě hledá siluetu zvířat.

činnostní a občanské: Dítě pozoruje a chová se potichu.

Pobyťová znamení

U krmiště mají děti připraveno několik pobyťových znamení. Děti si zkouší je rozpoznat a určit, od kterých zvířat jsou. Učitelka si s nimi povídá i o dalších pobyťových znameních, které mohou na procházce lesem uvidět či potkat.

Pobyťová znamení – u krmiště jsou ukázky několika pobyťových znamení živočichů – okousaná větev od bobra, srst divokého prasete, hadí svlečka, srnčí paroh. Děti mají za úkol vyzkoušet si rozpoznat pobyťová znamení a správně je přiřadit k obrázkům živočichů. Děti přiřadily všechna pobyťová znamení. Na jejich skvělé poznatky vyučující navazuje dalšími možnostmi poznávání jiných pobyťových znamení v přírodě: stopy, požerky, výmlatky, odpadky atd. Děti si mohly pobyťová znamení prozkoumat hmatem.

Kompetence

k řešení problémů: Dítě řadí pobyťová znamení k obrázkům zvířat.

k učení: Dítě zkoumá hmatem.

Stromové a bylinné pexeso, luční telefon

Děti mají za úkol k určitému druhu stromové větvičky donést připravenou větvičku stejného druhu.

Děti mají na lavičkách připravené dvě stejné stromové větve od každého druhu – smrk, borovice, modřín, bříza, jedle, javor. Jednotlivé druhy po jednom kusu jsou položeny na lavičkách, které jsou od sebe vzdálené asi 20 metrů. Děti utvoří dvojice. Každá dvojice si prohlédne přidělenou větvičku, která zůstane ležet na lavičce. Postupně vychází ke druhé, vzdálené lavičce a mají za úkol přinést stejnou větvičku. Větvičku uchopí, a než ji přinesou, oznamují vyučujícímu jeho název do lučního telefonu. Poté děti pokládají přinesenou větvičku k té první – vzniká pexeso. Všem dvojicím se úkol podařilo vyřešit.

Kompetence

sociální a personální: Dítě pracuje ve dvojici.

komunikativní: Dítě se domlouvá ve dvojici s kamarádem.

k řešení problémů: Dítě tvoří stromové pexeso.

Ukončení a vyhodnocení u lesního krbu (ohniště) – obě skupiny

Závěr: Víla se loučí písní Jaro, léto, podzim, zima, to je celý rok. (Příloha 4.21)

Píseň: Jaro, léto, podzim, zima, to je celý rok (Jaroslava Horáková)

Ref.:

Jaro, léto, podzim, zima, to je celý rok.

Stejně letos jako loni, tak i napřesrok.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Po jaru je vždycky léto, podzim po létu.
A nežli se nadějeme, zima už je tu.

1. Když je jaro v plné kráse, když má zelenou.
Na trávníku kluci hrají s míčem kopanou.
Ref. Po jaru je vždycky léto...

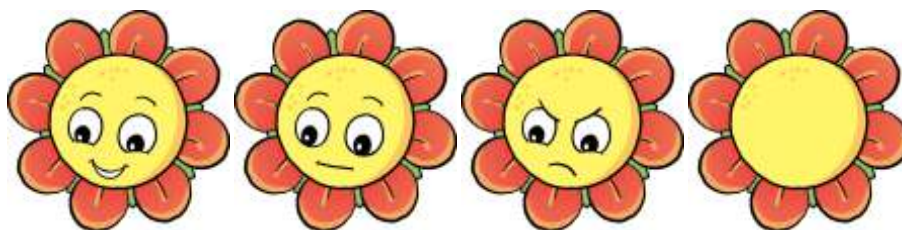
2. Když se hlásí horké léto, rostou jahody.
Sejdeme se jednou spolu někde u vody.
Ref. Po jaru je vždycky léto ...

3. Na podzim, když padá listí z lip a javorů.
Páni draci koukají se lidem do dvorů.
Ref. Po jaru je vždycky léto ...

4. A když je tu bílá zima, už jsme na konci.
Chcete-li tak nashledanou někde na kopci.
Ref. Po jaru je vždycky léto ...

Zpětná vazba

Dokreslí kytičku tak, aby ostatní věděli, jak se cítí po prožitém dopoledni.

Fotokoláže z průběhu hodin (Příloha č. 4.38)

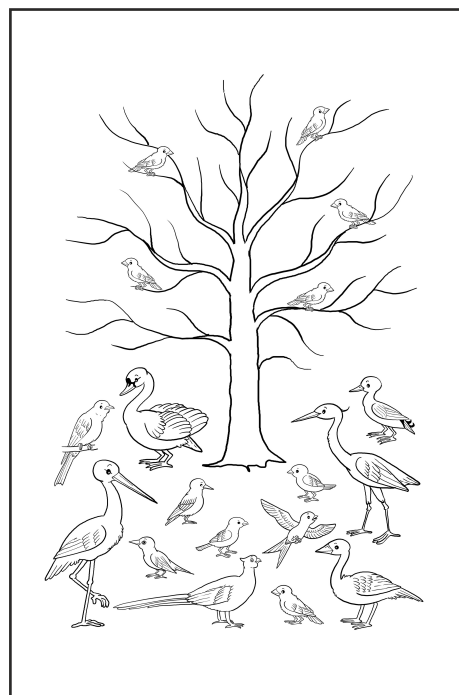
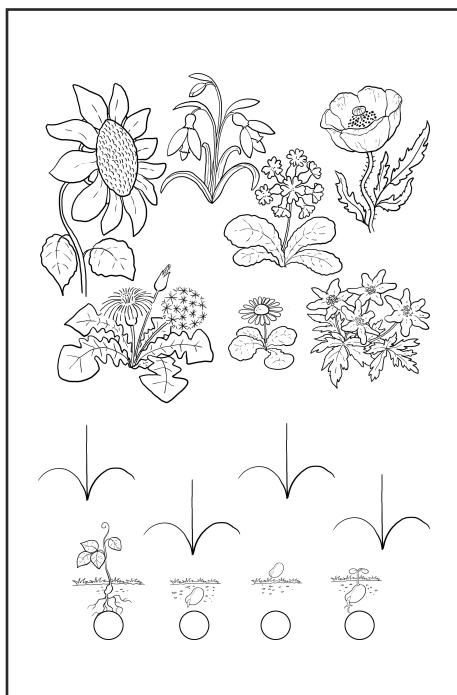
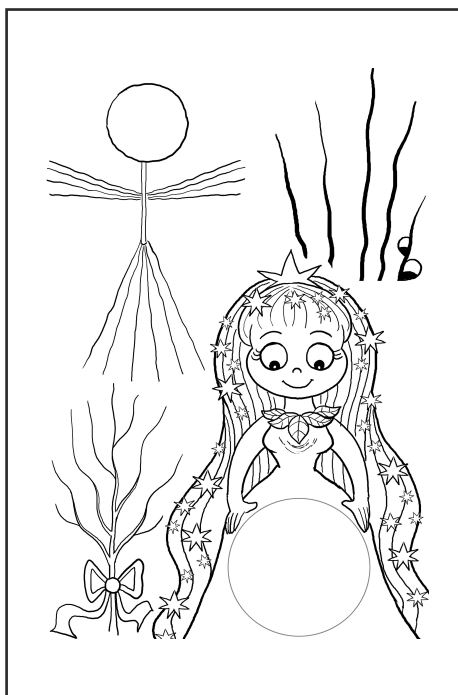
Pracovní listy

Pracovní listy shrnují obsah učiva v ročním období. Listy dětem nakopírujeme ve velikosti A4. Učitelka dětem čte jednotlivá zadání, děti pracují pod jejím vedením. S dětmi si vypráví o společných zážitcích z pobytu v přírodě. V závěru všech dvanáct pracovních listů lze slepit v leporelo.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Příloha 5.51, 5.52 a 5.53

Část první

1. Dokresli víle Šumavěnce věneček z pampelišek.
2. Dokresli a ozdob létečko barevnými stužkami.
3. Dokresli Mořenu, co jí chybí? Proč jsme jí házeli do vody?
4. Dokresli vrbě jívě kočky. Které stromy lze ještě vidět u potoka?

Část druhá

1. Pojmenuj jarní rostlinky. Které mezi ně nepatří?
Označ ji křížkem. Květiny spočítej a vymaluj.
2. Domaluj chybějící květy.
3. Jak se probouzí semínko fazole, domaluj. Do kroužku napiš číslo podle pořadí.
4. Dokresli v obrázku trávu a hmyz nebo broučky, který jsi pozoroval na louce.

Část třetí

1. Domaluj stromu květy a ptačí hnízdo.
Kolik je na stromě ptáčků?
2. Pod stromem zakroužkuj (nebo podtrhni) ptáky, kteří přilétají na jaře z teplých krajín.
(kukačka, čáp, vlaštovka, špaček, tuhýk, husa divoká)
3. Ptáčky vymaluj a spočítej.

Čím navázat na výuku a co lze ještě pozorovat?

- na toto téma vzdělávacího programu navazuje tematický celek v MŠ pod názvem Otvírání studánek podle metodiky Studánky víly Rozárky, autorem Heleny Novákové, Veroniky Kozlové a Jany Modré. Publikaci vydala Lipka – školské zařízení pro environmentální vzdělávání, Brno 2016

Čím navázat na výuku na téma jaro:

- setí různých semínek, která plula na lodičce – osení oves, bylinky a květiny na školní záhonky
- pozorování růstu fazolí
- prohlížení různých ptačích vajec (návaznost na kachny), hledání v leporelech a knížkách, poslech ptačího zpěvu, hledání pobytočných znamení po ptácích v přírodě (hnízda, trus, zbytky skořápek z vajec, zpěv), bádání –

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

kdo také snáší vejce a není pták

- Kam plula naše loďka? Vymysli! Rozvoj fantazie, hledání v mapě, na globusu, kresba – kam doplula moje loďka
- opakování koloběhu vody v přírodě, práce s obrázkem – voda v domácnosti, koloběh, seznámení s pojmem čistička vody – plánování její návštěvy, vedení dětí k šetření vodou – co mohu já, dítě, udělat, abych šetřil vodu
- seznamování se se zvířaty žijícími u vody s obrázky, práce s leporely, encyklopediemi, vlastní hledání dětí v knihách doma, diskuse ve školce
- předčítání z knih, které děti donesly – pohádky, básně, zajímavosti o vodě, zvířatech
- Výroba pítka pro ptáčky, zavěšení na strom na zahradě MŠ

Zvyky a tradice našeho regionu v jarním období:

- jarní tání, přilet ptáků
- probouzení přírody, loučení se zimou, vítání jara
- oráči na polích, setí, travička zelená, první pastva
- Velikonoce, malování kraslic, pomlázka, koledování, pekání
- pletení věnečků z jarního kvítí, májový deštík, mláďátka na našem dvoře
- ptačí zpěv, ptačí budky, přilet ptactva z teplých krajín
- výroba píšťalek, říkanka Otloukej se píšťaličko

Pohádky na jaro:

O Palečkovi, Šípková Růženka, O neposlušných kůzletech, O veliké řepě, O princezně na hrášku, O kohoutkovi a slepičce

Lidové písničky na téma jaro o přírodě:

Zlatá brána, Vrby se nám zelenají, Ach synku, synku, Travička zelená, Pásla ovečky, Když jsem husy pásala, Maličká su, Haj, husičky, haj, Hajho husy ze pšenice, Po louce chodila, Hřej, sluníčko, hřej, Vlaštovička lítá, Sil Petr proso i pšeničku, Na horách sejou hrách, Víte-li pak, jak sedláček obilíčko seje, Náš kocourek neposeda, Náš beránek, Já mám doma strakatého pejska, Kačena divoká, Tancujte myši, Jetelíčku náš, Mámo, táto, v komoře je myš

Použitá literatura

ZÁVESKÝ, Aleš; NAUŠ Bohuslav; KLIMEŠOVÁ, Helena: Průvodce ŠPR Pod Vyhlídkou.

SEKORA, Ondřej. Knížka Ferdy Mravence. Praha: SNDK, 1962.

HEJTMÁNKOVÁ, Tereza. Do krajiny za land-artem: praktické využití land-artu pro pedagogy a lektory environmentální výchovy. Horní Maršov: Středisko ekologické výchovy a etiky Rýchory – SEVER, 2013, dotisk. ISBN 978-80-86838-45-8.

MARKOVÁ, Zdenka. Hry a nápady pro školáčky: jaro. Praha: Grada, 2003. Výchova a vzdělávání. ISBN 80-247-0601-6.

UHŘÍČKOVÁ, Alena. Z pohádky do zahrádky: přírodovědné tvoření pro malé děti a jejich maminky. Brno: Rezekvítek, 2002. ISBN 80-86626-02-4.

FRIEDL, Johanna. 261 her pro děti od tří let. Praha: Grada, 2002. Výchova a vzdělávání. ISBN 80-247-0360-2.

Voda: obrázková statistika o tom, proč je voda národním bohatstvím. Ilustroval Martina KURKOVÁ NOŽIČKOVÁ. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2018. Obrázková statistika. ISBN 978-80-88270-00-3.

REUYS, Eva a Hanne VIEHOFF. Jak s dětmi trávit volný čas. Praha: Portál, 1996. Nápady - hry - tvořivost. ISBN 80-7178-073-1.

Doporučená literatura

MARKOVÁ, Zdenka. Hry a nápady pro školáčky: jaro. Praha: Grada, 2003. Výchova a vzdělávání. ISBN 80-247-0601-6.

MELICHAROVÁ, Alena. Studánková víla. Vydal František Beníšek, 2013. ISBN 978-80-87089-32-3. KRATOCHVÍL, Jan. Dobrodružství kapky rosy. Ilustroval Pavla KRIGLOVÁ. Praha: Krigl, 2008. ISBN 978-80-86912-19-6.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

SEKORA, Ondřej. Knížka Ferdy Mravence. 13. vyd. Praha: Albatros, 2004. ISBN 80-00-01288-X.
SEKORA, Ondřej. Knížka Ferdy Mravence: [Ferda Mravenec, Ferda v cizích službách, Ferda v mraveništi. 12. vyd. Praha: Albatros, 2001. Klub mladých čtenářů (Albatros). ISBN 80-00-00936-6.
SEKORA, Ondřej. Brouk Pytlík. 9. vyd. v Albatrosu. Praha: Albatros, 2005. ISBN 80-00-01725-3.
Marta Lucci – Riccardo Foglietta, Příběh semínka – roztomilý příběh s úkoly pro děti, Albatros Media a.s., nakladatelství CPress v Brně 2015.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

3.4. Metodický blok č. 4 Léto s vílou Šumavěnkou

Vzdělávací program Příroda našeho regionu v ročních obdobích plynule navazuje na jejich školní vzdělávací program předškolní třídy a rozvíjí stávající zkušenosti a poznatky dětí.

Jedná se o přirozený a nenásilný způsob poznávání prostředí a jeho okolí, kde vyrůstají a které je jejich domovem. Pohybují se v prostředí, které je motivuje ke hrám a činnostem, při nichž k rozvoji dochází přirozenou a nenásilnou formou. Program je velice pestrý – rozmanitý a vyvážený a jsou zde propojovány všechny vzdělávací oblasti. Děti nabízejí vzdělávací obsah v přirozených souvislostech, vazbách a vztazích.

Při vstupním rozhovoru s dětmi bylo zřejmé, že děti chodí do přírody velmi rády. Nebojí se sahat na hmyz, přírodniny, popřípadě si pohladit srst vycpaného zvířete. Kontakt s přírodou považují za přirozenou potřebu. Pobyt v přírodě v dětech probouzí přirozenou zvědavost a ovlivňuje budoucí vztah k okolnímu prostředí a ke všemu živému.

Vliv jejich paní učitelky, která se environmentální výchově věnuje s velkou péčí a nadšením, je velmi významný. Děti se na pobyt v přírodě těší a jsou zvyklé na činnosti a aktivity spojené s novými poznatky a tvořením v ní.

Anotace metodického bloku

V této části se děti seznamují s životem na louce a na zahradě mateřské školy. Formou zážitku v příběhu semínka si zopakují části rostlin, vylišují si bylinku sedmikrásku. Dozví se, jak důležitý je hmyz, seznámí se s vývojem motýla, včely. Naslouchají příběhu staré lípy a pozorují její stín. Vyrobí barevný ubrousek pomocí rostlin a jejich květů. Tvoří bylinný land-art a srdíčka z trávy.

Děti se učí spolupracovat a domluvit se s druhým na společném úkolu, rozvíjí komunikační dovednosti. Pracují s bilaterální (zrcadlovou) souměrností, procvičují jemnou motoriku. Procvičují smyslové vnímání a učí se chápat ekologické souvislosti a požadavky na zdravé životní prostředí, poznávají základní byliny a jejich využití. Prostřednictvím prožitkového učení se dozví, jak vypadají, chutnají, jak jsou příjemné po hmatu, jak voní a jak pomáhají. Vyzkouší si zahrát čichové pexeso. Pod lupou pozorují rozdílné květy bylin a vnímají jejich krásu.

Cílem je děti seznámit s rozmanitostí louky, vzbudit zájem o dění na louce, vzbudit zájem o růst rostlin a stromů. Najít vztah ke stromu i k jako národnímu symbolu. Dokázat a předvést, že půda a louka žije. Pochopit význam živočichů v půdě, uvědomit si, že vše živé je na louce vzájemně propojeno, a všichni, rostliny a živočichové, jsou na sobě závislí. Poznávat rostliny a jiné drobné živočichy zábavnou formou. Využít rostliny k otiskům na látku, rozvíjet zručnost a pracovat s přírodním materiálem v jeho přirozeném prostředí.

Využít školní zahradu jako učebnu, k zábavným aktivitám, provádění pokusů a k zopakování získaných vědomostí. Poznat, jak důležité je pro nás smyslové vnímání.

V tomto bloku jsou rozvíjeny klíčové kompetence ve všech jeho částech.

Děti samostatně vyjadřují své myšlenky, sdělení, otázky i odpovědi, rozumí slyšenému, slovně reagují a vedou smyslný dialog. Dokáží sdělovat své prožitky, pocity a nálady. Rozšiřují svou slovní zásobu o další pojmy z oblasti přírodovědy. Při manipulaci s přírodninami si zpřesňují početní představy. Soustředěně pozorují, bádají, zkoumají, objevují pomocí lupy a zrcátka, uplatňují získanou zkušenost v praktických situacích a v dalším učení, kladou otázky a hledají odpovědi, všímají si změn v přírodě, chtějí porozumět jevům a dějům v přírodě kolem sebe, poznávají své okolí. Soustřeďují se na činnost prožitkem, pamatují si texty říkanek, nápěvů a písní. Dětským způsobem projevují citlivost a ohleduplnost k druhým a k přírodě, při společných činnostech se domlouvají a spolupracují. Přijímají úkoly spojené s aktivitami, dodržují dohodnutá pravidla. Zajímají se o druhé, o to, co se kolem i v přírodě děje. Děti ví, že není jedno, v jakém prostředí žijí, uvědomují si, že se svým chováním podílí a že ho mohou ovlivnit. Chovají se odpovědně při práci s neobvyklými pomůckami a nářadím.

3.4.1 Téma č. 1 Děti a víla Šumavěnka se těší na léto

Forma a bližší popis realizace

Program bude realizován na zahradě MŠ a na louce pod mateřskou školou. Seznámí se s životem na louce prožitkovými aktivitami a učením hrou. Formou hry poznají vývoj motýla a další drobné živočichy.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Metody

Děti budou pracovat společně, ve dvojicích i samostatně. Budou se učit naslouchat, vnímat, spolupracovat ve skupině, zapojovat fantazii a představivost. Pozorováním pod lupou i pouhým okem se seznámí s některými zástupci rostlin a živočichů žijících na louce.

Pomůcky

Texty básniček a říkanek, hádanek, příběhů, velké plátno, tenký provázek nebo nitě, zvoneček, lupy, binokulární lupy, příběh semínka, nůžky, falešné objekty – tj. makovice, kaštan, suchá růže, pampeliškový věneček, ořech, jablko, květina z papíru, látkové ubrousky 20 x 20 cm pro každé dítě, pracovní listy – motýl a nádoby na bylinky na čtvrtkách s přilepenou oboustrannou lepenkou, noviny na lisování, obrázky motýlů, ubrousky z bílého plátna na pozorování hmyzu.

3.4.1.1 Hodina č. 1

Příběh semínek – jak rostou, Půda a hmyz pod lupou, Důležitý hmyz, Vývoj motýla, říkanka, květinový motýl

Přivítání vílou Šumavěnkou:

Milé děti,

půjdeme na zahradu a na louku pod mateřskou školu. Na zahradě budeme pozorovat, jak se daří semínkům, která jste zasely.

Která semínka to byla? Co vám z nich vyroste? (Petržel, libeček, pažitka, koriandr, fenykl.) Program bude také o tom, jak se semínka v zemi asi cítí a co je čeká. Připomeneme si, z čeho se rostlina skládá (kořen, stonek, list, květ). Na louce budeme pozorovat hmyz nejen pouhým okem, ale i pod lupou. Dozvíme se, jak se na svět dostává včelka i motýl. Zahrajeme si na louku, včelky i motýly. Půjdeme pozdravit naši lípu u kapličky. Na louce si namalujeme obraz a zahrajeme si na píditele – objevitele.

Příběh semínek – jak rostou

Děti prožijí příběhem a pohybem růst semínka květiny (byliny), zopakují si jejich stavbu, naučí se písničku a vylisují si sedmikrásku.

Děti znázorňují pohybem říkanku:

Pod zemí maličká semínka, probouzí paprsek sluníčka. (Děti jsou schoulené v podřepu, popřípadě klečí na zemi.)

Semínka zalijí deště kapičky, už ví, že budou kytičky. (Posadí se do dřepu a upravují se.)

Vystrčí pomalu kořínky do země, nad travu hlavičky, volají: „Sluníčko, chyt si mě!“ (Vystrčí jednu nohu, potom druhou, kleknou si a natahují ruce ke sluníčku.)

Stačí jim jen malé chvíličky a na světě už jsou celé kytičky. (Z kleku jdou do stoje a otáčí se za sluncem.)

Pokud jsou na louce odkvetlé pampelišky, foukneme do nich, pozorujeme, jak se semínka – nažky vznášejí, jak se snášejí k zemi. Děti hádají, jak daleko letí. Z příběhu se dozví, co se s nimi stane.

Informace:

Pampeliška má žluté květní úbory. Aby mohla být pampeliška šedivá – bílá, musí dojít k opylení včelami nebo jiným podobným hmyzem. Plodem jsou nažky s bílým chmýřím ve tvaru padáčku, díky nimž se velmi snadno šíří větrem na velké vzdálenosti. Dokáže popolétat i několik kilometrů.

Kompetence

k řešení problémů: Dítě napodobuje růst semínka, fouká do odkvetlé pampelišky, pozoruje létající semínka.

Učitelka velmi pomalu vypráví příběh o semínku, děti ztvárňují pohybem:

Představte si, že jste semínko. Právě do vás foukl vítr a semínko jako padáček poletuje a hledá si místo, kam usedne. Chvilí sedí, za chvíli však studeně prší, a tak se semínko schoulí. Začíná být chladno a zima, semínko

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

se zavrtá pod zem. A spí, celou zimu spí. Po zimě přijde JARO, začíná svítit sluníčko, přijde i teplý déšť a semínku začíná být teplo. Cítíte, jak se tlačíte ven ze semínkového kabátku. Je vám malý, a tak se začínáte protahovat vzhůru, ven z teplé a tmavé půdy. Prorážíte si cestu na sluneční světlo a čerstvý vzduch. Zapouštíte kořínky, které si hledají pevné místo v zemi, aby mohly ze země čerpat vodu a živiny. Rostete a objevují se první lístečky. Stává se z vás rostlina, která má kořen, stonek, listy a objevuje se i poupě. Natáčíte hlavu ke slunci, nahříváte se a začínáte rozkvétat. Jste blízko jiných rostlin a jste rády, že tu nerostete samotné. Přicházejí k vám lidé a obdivují vás, říkají: vy jste krásné květiny, každá jinak barevná a jak krásně voníte! Jsme na rozkvetlé louce, děkujeme vám, že tu jste a že jste tak pěkně vyrostly.

Víla se dětí ptá, jak se cítily jako semínko. Děti popisují rostlinu, její části (kořen, stonek, list, květ).

Motivace hádankou:

Mají rovnou sedm krás, zná je jistě každý z nás. Krásně jemné bílé vlásky mají v louce ... (sedmikráska).

Děti čichají a dotýkají se různých bylin, např. mateřídoušky, řebříčku, kontryhele. Listy některých rostlin rozemnou mezi prsty, aby ucítily jejich vůni.

Prohlíží si květ sedmikráska pod lupou. Sdělují, co vidí zajímavého, co je zaujalo. Co všechno je na ní krásné a zda voní.

Nápověda pro učitele:

Každá rostlina má svůj název rodový a někdy i lidový. K sedmikrásce patří ještě jeden název, který děti znají – chudobka. Dokáže vykvést i na té nejchudší louce. Ale i další názvy jsou krásné: hladověnka, husí kvítko, chudoběnka, chudobička, jiskérka, karuška, letní krása, stokrása, zapomenutka, teplo domova, sirotka aj.

Děti popisují krásy a vlastnosti sedmikráska.

(něžná, líbezná, kouzelná, krásná, milá, skromná, maličká, drobná, křehká, trpělivá, zasněná, léčivá, symbol čistoty, skromnosti a nevinnosti, ...)

Lze použít píseň o sedmikrásce z odkazu <http://www.muzikaveskole.cz/sedmikraska/> (Příloha č. 4.27)

Děti si pomocí lopatek vyrýpnou rostlinku sedmikráska a dají do novin k vylisování. Zopakují si, jak se rostlina lisuje. Společně si připomínají, kterou rostlinu už máme v herbáři. Kromě jitrocele i semenáčky javoru a semenáčky buku z našeho pokladu.

Kompetence

k učení: Dítě naslouchá příběhu, vnímá vůně bylin, pozoruje sedmikráska pod lupou.

k řešení problémů: Dítě pohybem ztvárňuje růst rostliny, lisuje rostlinu.

komunikativní: Dítě sděluje pocity, popisuje rostlinu, zpívá.

Půda a hmyz pod lupou

Na louce blízko zídky děti odvalí kámen a lupou pozorují hmyz. Seznámí se základními znaky. Zahrají si hru na svinku. Luští hádanky. Dozví se další názvy hmyzu žijícího na louce.

Život na louce

Informace:

Stromy dělají les, louku zase trávy a v ní květiny. Každá se nějak jmenuje. V ní rostou různé květiny – pampelišky, pryskyřníky, rozrazil, kopretiny, zvonky a mnoho jiných. Louka žije rušným životem pod zemí, na zemi i nad zemí. Pod kořínky například krtek, nad zemí v trávě mravenci a brouci. Snadno najdeme slunéčko sedmitečné nebo luční kobyliku. Nízko nad loukou létají barevní motýli, na květy přilétají včely a čmeláci. Jsou chráněni a nikdy jim neubližujeme. Na loukách mimo město můžeme zahlédnout zajíce či králíka. Vysoko na obloze zpívá skřivan, poletuje strnad, straka nebo nízko v trávě nebo pod keři i kosové. Když louka rozkvetne a září barvami, dobrý hospodář ji poseká. Louky se sečou zpravidla dvakrát někdy i třikrát v roce. Tráva na louce

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

opět vyroste a s ní zase jiné květy. Neposečená louka je zanedbaná louka. Často sečená louka je smutná a přestává být rozmanitá – pestrá.

Děti pozorují další život na louce. Odvalí kámen a dívají se, které živáčky můžeme zahlédnout. Na zemi žije více než milion různých druhů hmyzu. Na loukách je ho obrovské množství. Pozorujeme hmyz pod lupou. Dozvídají se, co mají většinou společného.

HLAVA, HRUĐ, ZADEČEK, ŠEST NOHOU, jeden pár TYKADEL, 1 nebo 2 páry KŘÍDEL.

Například: škvor, ploštice, chvostoskok a různé druhy brouků – např. střevlík, cvrček, páteříček a další druhy drobných živočichů, např. krtonožka, mnohonožka, stonožka, štírek, svinka, slimáci, žížala.

Poznámka pro učitele:

(Pokud na louce není kámen, prostřeme bílý ubrus pod strom nebo keř. Větví, větvemi řádně zatřese. Pozorujeme hmyz pod lupou na bílé ploše. Děti mají možnost pozorovat i malé pavouky.)

Hra: Na svinku

Děti si všímají hmyzu, který žije v půdě, tedy ve tmě. Když přijde na světlo, co udělá. Zaujme obrannou pozici, protože cítí nebezpečí. Konkrétně svinka se svine do klubíčka.

Děti napodobí svinku.

Utvoří řadu (při velkém počtu dětí dvě řady). Vezmou se za ruce. Prvního dítěte se chytí učitelka. Dává dětem pokyn, aby se pomalu omotávaly kolem ní tak, že se nesmí pustit, jsou totiž jeden živočich, jedna svinka. Je na světle, a proto se svíjí do klubíčka. Jakmile je svinka v klubíčku, obrazně (imaginárně) ji přikryjeme kamenem. Co svinka udělá? Opět se rozvine. Klubíčko se pomalu roztáčí, děti se stále drží za ruce, jsou stále jeden živočich.

Reflexe

Při této aktivitě děti upozorníme na ohleduplné chování jeden ke druhému. Proto je důležité zavíjení provádět pomalu. Vybíráme rovný a bezpečný terén.

Kompetence

k učení: Dítě pozoruje hmyz pod lupou.

komunikativní: Dítě popisuje společné znaky hmyzu.

k řešení problémů: Dítě jmenuje známé názvy hmyzu.

sociální a personální: Dítě se při hře chová ohleduplně.

Koho ještě mohou v trávě zahlédnout, napoví hádanky:

1. Motá nitě, krejčí není! Plete síť, rybář není! Až své síť usouká, poznáte v něm ... (pavouka).
2. Na krovky i nad zadeček nakreslila sedm teček jedna broučí dceruška. Která? Přece ... (beruška).
3. Na slunci se jeho krovky lesknou jako šperků stovky – slunce ho tak převlíká. Koho? Přece ... (střevlíka).
4. Všechny luční noty znají, tak od rána koncert hrají. Do travnaté postýlky večer skácou ... (kobylinky).

Učitelka využívá k poznávání hmyzu a jiných druhů drobných živočichů jejich zalaminované obrázky.

Hra:

Víla:

Teď vás na chvíli proměním v broučky. Ve střevlíky, kovaříky, ploštice, slunéčka sedmítečná, roháče, tesaříky, zlatohlávky. Možná, že se objeví mezi vámi i škvor, který také patří do říše hmyzu. Zabalte se do krovek, připravte si tykadla a vyčkejte na pokyn, kdy se vydáte hledat své kamarády stejného druhu.

Zatímco děti mají schované hlavičky, učitel rozdá zalaminované obrázky brouků k jejich rukám. Po zazvonění zvonku se broučci probudí. Prohlédnou si obrázek a hledají své kamarády stejného druhu. Jakmile utvoří trojice, sedají si po obvodu kruhu a čekají, dokud se ostatní nenajdou. Poté se skupinky vzájemně představují. Např. my jsme slunéčka sedmítečná, máme červený kabátek s černými tečkami; my jsme zlatohlávci a můžeme se pochlubit krásnými zlatými šatičkami a rádi mlsáme nektar a pyl z květů. S popisem dětem pomáhá víla, děti ukazují obrázky popisovaného brouka ostatním dětem. Takto se postupně představí všechny skupinky.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Víla dětem ukazuje velký obraz průřezu života na louce.

Děti jmenují nejdříve živočichy žijící pod zemí: hraboše, žížaly, krtka a jiné. Z říše hmyzu je to: mnohonožka, stonožka, drabčík, štírek, krtonožka, v trávě luční kobylka. Nejznámější je pro děti slunéčko sedmítečné. Už naše praprababičky znaly různé hry a říkadla s nimi.

Hry a říkání se slunéčkem

Berušky, známá dětská hra: Sluníčko, kam poletíš? Do nebička nebo do peklíčka? Nastavujeme berušce napřímený ukazovák. Pokud bereme do ruky hmyz, dáváme pozor, abychom neporušili jejich křehké tělíčko.

Hra s říkáním:

To sluníčko sedmítečné je prý velmi užitečné. Věští nečas a co víc, slupne denně plno mšic.

Jedna tečka, druhá tečka – Vítek čeká na dědečka. Třetí, čtvrtá, pátá – leť, beruško zlatá! Šestá tečka, sedmá tečka, lítej, broučku, dokolečka!

Kompetence

činnostní a občanské: Dítě naslouchá pravidlům hry a chápe je.

k řešení problémů: Dítě luští hádanky, jmenuje některé živočichy žijící na louce, hraje hru s říkáním (textem).

Důležitý hmyz

Děti se dozvídají, proč je hmyz důležitý – bez včel a motýlů kytičky nemohou žít. Seznamují se s prvním zástupcem – včelou, vyslechnou krátký příběh o včele, dozví se vývojová stadia včely. Zahrají si hry Zvonečkovou a Na včelí roj.

Víla dává dětem hádanky:

1. Co to tady v květech bzučí? Kolem uší nám to hučí. Podíváme se tam hned, kdo že nám to dělá med. Nasbírají v květech pylu, snad tam ještě trošku zbylo. Odnesou ho do úlu, budeme mít hostinu.

2. Kdo má tělo pruhované, obléává louky, stráně? Kdo pro nás med dělá? Správně, je to ... (včela).

Bez včel a motýlů kytičky nemohou žít, pyl a nektar musí pro ně mít.

Nápověda pro učitele:

Proč včely potřebují květiny? Jak jim pomáhají? (Opylují je. Svou barvou a vůní nektaru lákají opylovače rostlin – včely, čmeláky, motýly, vosičky a další.)

Mezi nejdůležitější opylovače rostlin patří včely. Z rostlin sbírají pyl a nektar, ze kterého vyrábějí med. Slouží jim jako potrava.

Jak se narodí včela? Dospělá naklade vajíčko. Z vajíčka se stane larva, z larvy kukla a z kukly se vyklubou včela. Včela, která bodne svým žihadlem, zahyne, protože na něm má zpětný háček a ten brání vytažení žihadla z kůže. Proto si ho včela vytrhne.

Včela se podobá vosám. Vosy mohou žihadlem bodnout opakovaně.

Učitelka čte dětem pohádkový příběh:

O včelce, která zachránila babičku

Jedna babička bydlela v domečku. Jednou příběhla zlá koza a babičku vyhnala. Babička sedí na kraji lesa a pláče. Přiběhl k ní zajíček a ptá se jí, proč pláče. Bydlela jsem v domečku, příběhla zlá koza a vyhnala mě a teď tam bydlí, pláče babička. Neplač, půjdu s tebou a vyženu ji, říká zajíček. Když přišli k domečku, ozvalo se z něho: „Utíkejte pryč, nebo vás potrkám!“ Zajíček se polekal a utekl. Babička zase sedí na kraji lesa a pláče. Přiběhl k ní ježek, který babičce slíbil pomoc. Také se kozy polekal a utekl. Stejně to dopadlo s nabízenou pomocí ostatních zvířat, dokonce i medvěda. Nakonec k ní přiletí včelka a nabízí pomoc. To se ti asi nepodaří, vždyť jsi taková maličká, povídá jí babička. Už se o to pokoušela všechna zvířata v lese. Včelka se však nedala odradit, přiletěla k domečku, proletěla klíčovou dírkou a sedla koze přímo na čumák. Ta se tak vylekala, že vyběhla z chaloupky, utíkala a už se nikdy nevrátila. Babička včelce poděkovala, měla velikou radost a poznala, že i malý může někdy pomoci víc než velký.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Hra: Zvonečková

Určíme květy a včelky. Polovina dětí jsou květinami a sedí v podřepu na louce. Mezi nimi poletují včelky – druhá polovina dětí. Na zazvonění si včelka stoupne nad květ, pohladí ji – opyluje. Po opylení se role vymění. Včelky jsou květinami, květiny se stanou včelkami. Hra se opakuje.

Hra: Na včelí roj (při větším počtu dětí vytvoříme dvě skupiny)

Jedno dítě nebo učitelka je včelí královna a vede ostatní včely ve vázaném zástupu do úlu, tj. vymezeném prostoru. Zástup se při říkance zavine do spirály. Všichni přitom říkají: „Z úlu včela vyletěla, pokoje si nedá. Hodně medu prý by chtěla, na kvítek si sedá. K večeru, když každý loudí rosu pro svůj květ, letí včelka, nezabloudí, v úle bude hned!“ Včelí královna zatleská nebo zazvoní na zvonek a včely se rozletí po louce. Na pokyn „včely do úlu“ děti opět vytvoří vázaný zástup a hra se opakuje s jinou včelí královnou.

Nápověda pro učitele:

Mezi nejdůležitější opylovače rostlin, zejména ovocných stromů, patří včely. Mají velmi dobrý čich. Rostliny k sobě lákají vonným nektarem. Z něho včely vytváří med a je zároveň jejich potravou. Včely i vosy mají tedy velmi důležitou úlohu. Díky opylení mohou mít rostliny semena a ze semen vyrostou nové rostliny. Vosy také uloví velké množství much a jiného hmyzu. Podílejí se na udržení rovnováhy v přírodě. Včely si svůj domeček staví z vosku, vosy používají na stavbu svého hnízda rozžvýkané dřevo se slinami, je to velice křehká stavba z papíru. Včely i vosy používají ke své obraně žihadlo. Včely mohou bodnout jenom jednou a po bodnutí umírají. Vosy mohou bodnout opakovaně.

Kompetence

k řešení problémů: Dítě luští hádanky.

k učení: Dítě naslouchá pohádkovému příběhu, prožívá pohybem vývojová stadia včely.

komunikativní: Dítě vysvětlí, proč je zástupce hmyzu – včela důležitá.

Vývoj motýla, říkanka, květinový motýl:

Děti se seznámí s životem nejkrásnějšího a nejbarevnějšího zástupce hmyzí říše. Poznájí vývoj motýla. Děti si vyrobí motýla polepováním křídel živými rostlinami a jejich květy. (Příloha č. 4.3 Květinový motýl a 4.43)

Kdo jsou nejbarevnější zástupci hmyzu? Dětem napoví hádanka a říkanka.

Hádanka:

Krásné kresby na křídlech, až se z toho tájí dech. Koho jsem to chytila? Asi nejspíš ... (motýla).

Říkanka:

Motýlku, motýlku, usedni na chvílku. Nektar z květů piješ, to si hezky žiješ.

Motýlku, motýlku, máš pěknou košilku. Ze sedmero krás zapínáš si pás.

(PŘIKRYLOVÁ, Milada. Barevná říkadla, říkanky a hádanky. – zdroj Internet)

Učitelka vysvětluje, jak motýl přijde na svět příběhem.

(Motýl, vajíčko, housenka, kukla neboli kokon – zámotek, motýl – dospělec.)

Jeho vývoj popisuje a děti ho předvádějí – ztvárňují pohybem:**Na jaře motýli nakladou vajíčka:**

Děti se promění v motýly, mávají křídly, pobíhají – poletují a hledají místo, kde nakladou vajíčka.

Informace:

Motýl naklade vajíčka na listy těch rostlin, které housenkám nejvíce chutnají. Např. babočka paví oko do kopřivy, modrásek do jetele, bělásek do zelí a kedlubnů, okáč do trávy, otakárek do fenyklu a kopru, ostruháček do břízy, batolec duhový u vrb a topolů a žluťásek do řešetláku.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Z vajíček se vyklubou housenky:

Hra: Na housenky

Děti utvoří tři (čtyři) housenky po pěti až sedmi dětech. K rozdělení dětí do skupin poslouží obrázky motýlů. Každá skupinka, která má stejného motýla, si stoupne do zástupu. Všichni se předkloní, levou ruku si prostrčí mezi nohama směrem dozadu a pravou rukou chytí levou ruku souseda stojícího před ním. Takto se vytvoří spojený zástup, kde volnou jednu ruku má pouze první a poslední dítě. Housenky si v takto spojeném zástupu vyzkouší popojít pár metrů. Poté se již každý sám vrátí „ke své domovské rostlině“.

Víla pokračuje ve vyprávění:

Housenky se živí zelenou potravou a hodně rostou. Také se několikrát svlékají.

Housenky se zakuklí:

Děti se sbalí do dřepu a napodobí kuklu. Děti se sbalí do kokonu – zámotku a čekají. Když jsou děti zabalené, hlavu mají schovanou – zavřené oči, učitel před každého z nich položí motýla na tyči.

Proměna v motýla:

Ozve se zvonek, pokyn pro děti, aby se z kukly začal klubat motýl. Pomalu se rozvíjí a narovná si křídla. Nemůže hned vylétnout. Musí počkat, až mu sluníčko vysuší křídla. Má je mokrá a zmačkaná. Děti si křídla upravují. Učitel rozhodí po louce velké papírové květy nebo využívá opravdových květin na louce.

Motýl potřebuje k letu a k obživě nektar a pyl z květin.

Na pokyn děti uchopí velkého motýla, kterého mají před sebou a rozletí se po louce. Na další zazvonění sedají ke květinám, čichají k nim a sají nektar a pyl. Takto se několikrát rozletí a usednou ke květině, sají nektar a zároveň květiny opylují. Mávají křídly a volají: „Mávneme křídly maličko, pozdravíme sluníčko.“

V závěru děti sdělují své pocity z této proměny v přírodě.

Aktivita

Květinový motýl

Víla dětem ukáže velkého motýla (několikrát zvětšeného) na obrázku. Dobře si prohlédněte jeho křídla. Jsou všechna stejná, nebo se od sebe liší? Děti odhalují, že dvě a dvě křídla jsou téměř stejná, dvojice horních a dvojice dolních křídel. Jejich úkolem je tato pravidla dodržet. „Vybarvovat“ motýla barevnými květinami. Který květ je v pravé části křídla, bude i v levé části křídla. Motýl je na čtvrtce polepený oboustrannou lepenkou. Pracují jednotlivě, každý má svůj pracovní list (Květinový motýl). Děti polepují motýla rostlinami, využívají pestrých barev květin na louce. Mávají křídly a volají: „Mávneme křídly maličko, pozdravíme sluníčko.“

Po zaschnutí si každé dítě svého motýla zasune do fólie a uloží do portfolio.

Nápověda pro učitele:

Motýli potřebují květy, aby mohli sát nektar. Pro naklazení vajíček hledají tzv. hostitelské rostliny, které později budou housenkám sloužit jako potrava. Kukly musí mít možnost uskutečnit na nerušeném místě svou proměnu v motýla.

Z naklazených vajíček se líhnou larvy neboli housenky. Housenky konzumují zelenou potravu a díky ní hodně rychle rostou. Svou hmotnost zvětší tisícinásobně. Během svého růstu se několikrát svlékají. Pak se housenky zakuklí. Uvnitř kukly se odehrává jedna z nejužasnějších proměn v přírodě. Dospělý motýl vylézá z kukly vlhký a měkký, teprve na vzduchu tuhne jeho tělesná schránka. Čerstvě vylíhlý motýl má křídla zmuchlaná do malých balíčků na zádech asi jako parašutista padák. Po oschnutí je motýl hotový a již neroste. Přijímá potravu, aby doplnil energii potřebnou k letu. Upozorníme děti na jeho neobyčejnou křehkost. Motýla se nikdy nedotýkáme, aby nedošlo k porušení ochranné vrstvy šupinek na křídlech.

Kompetence

k řešení problémů: Dítě luští hádanky, polepuje motýla květy.

k učení: Dítě prožívá pohybem vývojová stadia motýla.

sociální a personální: Dítě pracuje samostatně, spolupracuje ve skupině.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

3.4.1.2 Hodina č. 2

Lípy kolem nás, Bylinový land-art, vytváříme přírodní obraz z rostlin, Rostliny jsou plné přírodních barviv, Travička zelená, to je moje potěšení, proč se kosí louka, srdíčko z tráv

Lípy kolem nás

Děti navštíví lípy, které jsou poblíž „naší“ louky, k níž patří kaplička. Kaplička je součástí stezky – Křížové cesty, která vede ke hřbitovu. Dozví se příběh, čím je lípa významná pro nás lidi, náš národ. Jak lípa potřebuje včely a další hmyz. Děti spočítají, kolik jich musí být, aby lípu (popřípadě obě lípy) mohly obejmout.

Hádanka:

Kdo léčivé květy má? Kdo nám spoustu srdcí dá? Komu z větví ptáček pípá? Správně děti, je to ... (lípa).

Motivace příběhem o lípě:

Naše lípy tu rostou hodně dlouho, možná i více než 100 let. Naši předci je tu zasázeli, aby je ochraňovaly. Často pod lípou sedávali, protože věřili, že zajišťuje zdravý odpočinek a dobrou energii. Lidé sázeli lípu i při významných událostech, jako je svatba. Říká se, že je stromem zamilovaných. Má léčivou energii plnou něhy a citu. Také její listy mají tvar srdce. Symbolizují lásku a mír. Je stromem usmíření, který urovnává mezilidské vztahy. Vždyť ji máme jako symbol i ve státním znaku. Proto si jí tak vážíme a ctíme ji. Má měkké dřevo, a proto ji mají rádi i řezbáři. Říká se jí svaté dřevo, protože je z ní vyřezáno mnoho slavných oltářů, soch a hudebních nástrojů. Lidé na lípu často vyvěšovali svaté obrázky Matky Boží, Panny Marie.

Její květy jsou velice voňavé a léčivé. V době květu má lípa neopakovatelnou vůni. Lipové květy obsahují hodně nektaru. Proto v době kvetení se jí říká „bzučící strom“. Lípa a lipový med nás léčí při nachlazení.

Reflexe

Informace o lípě jsou v tomto textu pro malé děti rozsáhlé. Podle vlastního úsudku z nich vybíráme ty nejdůležitější.

Aktivita

Děti hladí kůru stromů. Jaká je jejich kůra? Podíváme se do koruny stromu. Jaká koruna je? Co připomíná? Děti lípu obejmou. Nejdříve jednu, potom druhou. Tvoří kolem lípy kruh tak, aby byly kmenu stromu co nejbližší. Drží se za ruce. Počítají, kolik jich musí být, aby byla lípa celá objatá. Děti vytvoří řetěz a objímají stejným způsobem obě dvě lípy i s kapličkou.

Víla dětem připomíná příběh, který vyprávěla lípa, otázkami:

Který hmyz nejčastěji opyluje její květy? (Včely.) Jaký mají tvar listy lípy? (Srdce.) Proč lidé kdysi vysazovali lípu blízko svého stavení? (Pro její stín, pozitivní energii a mohli pod ní sedávat a odpočívat, a aby do stavení neuhodil blesk.) Kdy je dobré pít čaj z květů lípy? (V zimě při chřipce a nachlazení.)

Nápověda pro učitele:

Lípa dorůstá výšky až 30 metrů. Medově vonící květy jsou světle žluté. Listy jsou okrouhle srdčité, na okraji pilovité. Plody jsou drobné a kulovité s listenem.

Kompetence

k učení: Dítě naslouchá příběhu lip.

k řešení problémů: Dítě hladí kůru stromu.

komunikativní: Dítě popisuje pocity, popisuje tvar listu, sděluje, na co a kdy se používá květ lípy.

činnostní a občanské: Dítě sděluje význam stromu pro náš národ.

Bylinky na louce – na co všechno potřebujeme bylinky (Příloha č. 4.3 Na co bylinky ještě potřebujeme a 4.44).

Učitelka si předem připraví pracovní listy a označí stanoviště rostoucích bylinek, která s dětmi navštíví.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Víla: Louka nám dnes poskytuje nejen krásný pohled, ale i mnoho užitečného pro naši domácnost a naše zdraví. Rozdá dětem předem připravený pracovní list (Na co bylinky ještě potřebujeme). Je na něm namalované nádobí – hrníček na čaj, miska na salát, talíř na polévku a láhev na sirup. Nádobí je polepeno oboustrannou lepenkou. Děti společně s vílou sbírají potřebné bylinky.

1. stanoviště – lípa

Začínají pod lípou. Utrhne pár lístků a podělí se o ně s dětmi. Květ nahradíme listem. (Lípa kvete později.) Děti je nalepí do hrnku na čaj. Lípa se používá při nachlazení na čaj s medem. Podporuje pocení.

2. stanoviště – mateřídouška

Děti bylinu nejdříve pohladí – na louce nejvíce voní mateřídouškové polštáře. Mateřídoušku rozemnou mezi prsty, přivoní a rozhodnou, do které nádoby bylinu umístí. Uvaříme sirup a dáme jej do lahve. V zimě se hodí při kašli, nemoci průdušek.

3. stanoviště – sedmikráska

Uvaříme si polévku a dáme si ji do talíře. Sedmikrásky chutnají po oříškách. Polévka je velice vhodná pro děti.

4. stanoviště – popenec

Uvaříme si salát (těstovinový, pohankový, listový). Dáme do něj nasekaný popenec, má hodně vitamínů a minerálů, nahrazuje koření.

Nápověda pro učitele:

Bylinky v domácnosti:

Bylinky, které lze použít v kuchyni a vlepít je do připravených nádob.

Hrnek na čaj, miska na salát, talíř na polévku a láhev na sirup. Bylinky lze používat ve směsi.

Např. čaj – lípa, mateřídouška, bříza, šípek

salát – pampeliška, popenec, sedmikráska, česnáček

polévka – šťovík, pampeliška, sedmikráska, kopřiva, česnáček

sirup – pampeliška květy, bez, jitrocel, mateřídouška

Vyučující dětem pracovní listy podepíše, po programu je uloží do portfolio každého dítěte.

(Příloha č. 4.3 a 4.44)

Hra: Na louku

Děti sedí volně v prostoru louky a představují květy. Jedno dítě chodí kolem nich a dotekem vyzývá ostatní, aby se připojily do splétání věnečku. Přitom říká: „Louka, louka zelená devatero kvítí má. Modré, bílé, červené do věnečku spletené.“ Když se všechny děti drží za ruce, zapojí se víla Šumavěnka: „Zaplétám, zaplétám bílé, (modré, červené, žluté) kvítí připlétám.“ Děti se rozeběhnou a hledají určenou barvu květiny. Kdo ji najde první nebo poslední, začíná novou hru, ostatní jsou opět květinami na louce.

Kompetence

k řešení problémů: Dítě třídí bylinky podle jejich použití (do lahve, talíře, hrnečku, misky).

sociální a personální: Dítě naslouchá pravidlům hry a chápe je.

Bylinový land-art, vytváříme přírodní obraz z rostlin

Louka dětem nabízí k malování hodně materiálu, malují společně na jedno velké plátno slunce. Každý tvoří jeden paprsek. Dozví se, co nám slunce poskytuje, jak je důležité i pro louku. (Příloha č. 4.19)

Víla motivuje děti:

Cítíte tu vůni? Vidíte ty barvy? Pohladily jste si travnatou peřinu? Květiny lákají nejen včely, čmeláky, motýly, další hmyz a drobné živočichy, ale i člověka, zvláště děti. Pro jejich krásu, ale i na jídlo a zároveň i na léčení a odpočinek. Dokonce i obrazy s nimi můžeme vytvářet. Louka a okolí nabízí k malbě obrazu hodně druhů materiálu.

Víla rozprostře na trávě velké plátno. Děti se rozeběhnou po louce, mohou si přinést květiny nebo stébla trav. Stoupnou si po obvodu plátna – obrazu. Jaké má plátno tvar? Obdélník. (Mohou jmenovat další geometrické

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

tvary.) Děti poznávají tužkou předkreslené slunce. Ke každému z dětí směřuje jeden paprsek. Označí si ho rostlinou, kterou mají v ruce. Každý svůj paprsek „kreslí“ rostlinami.

Plátno se stává obrazem a děti „kreslí“ slunce přírodou. Využívají kamínků, klacíků, trávy, květin. Dalším motivem může být motýl či jiný symbol letní louky. Děti hodnotí své dílo. Použité rostliny z obrazu děti posbírají a využijí je v další aktivitě.

Víla děti upozorní na neobyčejnou sílu, houževnatost některých rostlin. Kde všude dokážou vyrůst? V maličkých štěrbinách mezi dlažebními kostkami v chodníku, mezi kamínky, v okapu apod. Kam sahají jejich kořeny? Jaké nároky mají na vodu?

Reflexe

Učitelka děti upozorňuje na šetrné zacházení s přírodou, tzn. natrhat jen tolik rostlin, kolik potřebují.

Kdo má paprsek kratší, potřebuje rostlin méně, kdo má delší, o trochu více. Než se děti po louce rozeběhnou, podívají se, kterého kamaráda mají zprava a kterého zleva.

Hra: Na zahradnici

Děti sedí v kruhu. Uprostřed na bílém plátně, šátku, čtvrtce, táčku jsou květiny z louky. Jedno dítě určíme zahradníkem. Obchází kruh a říká: „Mám já velkou zahradu, znám v ní každý kout, pojď si ke mně, Amálko, něco utrhnout.“ Dítě, které bylo vyzváno, vezme do ruky bylinu a řekne její název, kterou si u zahradnice utrhl. Amálka se stává zahradnicí a dosavadní zahradník si jde sednout na její místo.

Kompetence

k učení: Dítě vnímá vůně a bravy rozkvetlé louky.

sociální personální: Dítě se chová šetrně a ohleduplně k rostlinám.

k řešení problémů: Dítě používá rostliny ke „kreslení“, kreslí rostlinami, orientuje se v prostoru, použitý rostlinný materiál použije v další aktivitě.

Rostliny jsou plné přírodních barviv

Děti si dozvídají, že rostliny a jejich květy jsou nejen krásně barevné, ale obsahují i vodu. Dokážou to tvořením ubrousku pomocí kvetoucích rostlin.

Postup:

Každé dítě dostane svůj ubrousek z bavlněného plátna, přibližně 20 x 20 cm. Plátýnko přeloží a vkládá do něj nasbírané barevné květiny. Na betonovém chodníku či plácku na plátýnko kamenem pošukává. Rostliny začínají propouštět obsahující vodu, která postupně bavlněné plátno zabarvuje. Necháme na slunci oschnout a ubrousek je hotový. Děti pověsí ubrousky na prádelní šňůru. Vzniká přírodní galerie.

(Příloha č. 4.3 Rostliny jsou plné přírodních barviv)

Reflexe

Při práci s kameny děti upozorníme na jejich bezpečnost. Činnost vyžaduje trpělivost a do pošukávání kamenem musíme dát více síly. Použité rostliny děti nanosí do kompostu.

Kompetence

k řešení problémů: Dítě tvoří obrázek pomocí rostlin, experimentuje s vodou v rostlinách, pracuje samostatně a trpělivě.

sociální a personální: Dítě dodržuje bezpečnost při práci.

Travička zelená, to je moje potěšení, proč se kosí louka, srdíčko z trávy

Děti sdělují své zkušenosti, pro koho je tráva potravou. Dozví se, proč se kosí louky a proč děti v dřívější době pásly domácí zvířata. Na pastvě si hrály kromě jiného s květinami a trávou. Děti si zkusí z trávy utvořit srdíčko. Louka je místo, kde se také hrají nejrůznější hry.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Nápověda pro učitele:

Proč kosíme – sečeme louky? V současné době louky sečou stroje. K ručnímu sečení se i dnes používá kosa nebo srp. Kdybychom louky nekosili, zmizely by byliny a na louce by zůstaly jen porosty trav. Začaly by se objevovat náletové semenáčky stromů a za pár let by byl z louky les. Tím, že se louka pokosí, budou mít v příštím roce méně odolné rostliny možnost znovu vykvést a vysemenit. Na různých druzích rostlin jsou závislí různí živočichové, což je důležité pro rozmanitost naší přírody. Louka je tak pestřejší. Většinou louku kosíme dvakrát do roka. První je senoseč, druhá se nazývá otava. Pokud louku sečeme příliš často, narušujeme celkovou rovnováhu v přírodě a nedáváme šanci všem živáčkům, kteří louku potřebují.

V dřívější době děti hodně pomáhaly rodičům v jejich hospodářství. Pásly domácí zvířata, tj. husy, kozy, ovce. Na pastvě si hrály a zpívaly. Například píseň Travička zelená, to je moje potěšení (Příloha č. 4.28).

Hrajeme si se stébly trávy:

Víla má pro děti připravená dlouhá stébka trávy. Děti si utvoří dvojice, každý obdrží stéblo. První dítě ohne jedno stéblo tak, že oba konce uchopí mezi placem a ukazováčkem a vytvoří ze stébka oblouk. Druhé dítě provlékne svoje stéblo vzniklým okem a také uchopí oba konce mezi stejné prsty. Na povel „ted“ začnou oba táhnout k sobě. Vyhraje ten, komu se stéblo nepřetrhne. Vítěz si najde dalšího vítěze a souboj trav pokračuje do úplného vítěze celé skupiny.

Varianta I.

Ustříhneme jeden svazek trávy a na jednom okraji svážeme. Pramen rozdělíme na dvě části, jednu přehneme vpravo a jednu vlevo. Utvoří se srdíčko, které ve spodní části spojíme opět v jeden pramen a svážeme. Srdíčko ozdobíme kvítky např. sedmikráskami apod.

Varianta II.

Ustříhneme (utrhneme) dva svazky trávy, jeden bude silnější a delší. Z toho bude tělo. Druhý bude tenčí a kratší, použijeme na ruce. Dlouhý svazek v půli přehneme. Svazek krátkých trav prostrčíme přehnutou částí tak, aby vytvořil stejně dlouhé ruce. Ruce a tělo spojíme tak, že je křížem převážeme například jitrocelem kopinatým nebo silnější trávou. Konce rukou svážeme nití nebo stéblem a zavážeme na uzel. U panáčka tělo v dolní části rozdělíme do dvou pramenů, dolní konce pevně omotáme nití či stéblem trávy a zavážeme na uzel. U panenky zastříhneme sukýnku do jedné délky. Sukýnku obohatíme dalšími listy rostlin, které mohou tvořit zástěrku či další sukni. Hlavu ozdobíme kvítky.

Hra: Na píditele

Víla dětem připraví podél cesty zpět do zahrady MŠ asi deset změn. (Co je ve volné přírodě nemožné.)

Nejdříve dětem vysvětlí, kdo je píditel.

Kdo je to píditel? Ten, kdo umí v tichosti chodit přírodou – lesem, loukou, zahradou, dobře se dívat, pozorovat a vyhledávat zajímavé předměty.

Děti mají za úkol najít zvláštnosti, které se nemohou vyskytnout ve volné přírodě. Co je ve volné přírodě nemožné. Všichni se snaží objevit „falešné objekty“. Učí se tak prohloubenému vnímání a soustředit se na pozorování. Například: 1. květ narcisky v keři, 2. pampeliška v ostružině, 3. jablko na bříze, 4. papírová květina mezi pampeliškami v trávě, 5. věneček z proutí na větvi, 6. makovice na stromě, 7. věneček z pampelišek, 8. ořech zavěšený na šípkovém keři, 9. kaštiny v keři, 10. (suchá) růže v kopřivách.

Kompetence

komunikativní: Dítě sdělí, pro koho je tráva, na co se používá.

k řešení problémů: Dítě sdělí, proč se seče louka, tvoří z trávy srdíčko, omotává travu provázkem, tvoří uzel, hledá předměty, které jsou v přírodě neobvyklé.

sociální a personální: Dítě dodržuje pravidla hry, chápe je.

k učení: Dítě se soustřeďuje na pozorování.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Další možné varianty činností:

Hra: Vůně louky

Na louce s dětmi posbíráme různé rostliny, květy, trávy. Např. jitrocel, kontryhel, popenec, kopřivu, travu, kopretiny apod. Po usušení je dáme do pytlíčků nebo misek. Děti k nim pak čichají a osahávají. Zkouší hádat, o jakou vůni či bylinku jde.

Hra: Na květiny a stromy

Dětem určíme název květiny – byliny či stromu, nebo si je vyberou. Pokud si je vyberou, musí je říci nahlas všem ostatním – nejlépe, když stojí v kruhu. (Tulipán, petrklič, sasanka, sedmikráska, kopretina, fialka, narcis, maceška, pampeliška, jitrocel, jahodník, mateřídouška, kopřiva, lípa, bříza, jabloň, smrk, jedle, javor atd.) Jedno dítě bude hledač. Opře se o zeď či strom, zavře oči a říká: „Všichni se hned schovejte a chytit se nedejte. Jedna, dva, tři, čtyři, pět – už jdu, hned teď!“ Mezi tím se všechny děti někam schovají, hledač je hledá. Jakmile někoho zahlédne, zavolá nějaký název rostliny či stromu. Dítě, které si tento název vybralo, vyběhne ze svého úkrytu a snaží se doběhnout dříve než hledač k výchozímu stromu či zdi. V další hře se pak stává hledačem.

Hra: Kos na zahradě (na louce)

Před hrou si s dětmi popovídáme o kosovi, kde ho můžeme spatřit, čím se živí, jak se liší samička od samečka. Zajímavá jsou kosí vajíčka, která mají namodralou barvu a jsou pokryta načervenalými skvrnami.

Děti sedí na louce v kruhu a společně říkají říkanku:

„Na zahradě (na louce) kosové na větvičce seděli, povězte mi, milé děti, co tam všechno viděli?“ Po této výzvě učitelka ukáže na některé dítě, které poví název něčeho, co lze na zahradě či louce vidět. Říkanku můžeme použít jako rozpočítadlo, jež určí, které dítě má odpovídat. Hru lze hrát i jako slovní řetězec. Každé vybrané dítě postupně přidává jeden pojem a všichni si musí pamatovat, které názvy – pojmy byly vyslovené předtím.

Hra: Na hada

Pro tuto hru budeme potřebovat kousky koberečků jako podsedáky, noviny nebo kousky kartonů, na které si děti sednou. Této hře předchází popovídání o plazech, kde je můžeme potkat, čím se živí atd.

Děti sedí v kruhu. Podsedáků je o jeden méně než dětí. Jedno z dětí chodí uprostřed a říká: „Had leze z díry, vystrkuje kníry, Vašík se ho leknul (Jana se ho lekla), na kolena kleknul (na kolena klekla).“ Vašík vstane a říká: „NA KOLENA NEKLEKÁM A TEBE SE NELEKÁM.“ Pak se chytne vedoucího dítěte za ruku a chodí v kruhu s ním. Takto vyzve postupně další děti, které se pohybují s ním ve vázaném zástupu. Když je jich víc, učitelka zavolá: „Všichni na sedáky!“ Všechny děti, které tvořily hada, se pustí a snaží se co nejrychleji sednout na jakýkoliv sedák. Na koho nezbude, ten se stává vedoucím hada a hra se opakuje.

Hra: Hop do louky

Hop do louky, hop na chodník (do pole) – hra na soustředění a pozornost

Děti se postaví do řady na okraji chodníku, který sousedí s loukou. Na pokyn „hop do louky“ děti snožmo skočí do louky. Učitel střídá pokyny na louku, na chodník. Děti, které se spletou, buď odchází ze hry, nebo odchází vedle řady a pokračují dál v druhém „kole“. Kdo se nesplete, vítězí a stává se králem, královnou louky.

Závěr: To to utíká – Jaroslav Wykrent

Jaro, léto, podzim, zima, čtyři roční období.

I když zima bývá prima, nikdo se z nás nezlobí,

že už jaro zlatým klíčkem cestu k létu odmyká.

Tak proč táta šeptá mámě: „Děvče! To to utíká!“

Víla: I nám to děti uteklo. Prožili jsme společně celý rok, všechna roční období. Loučím se s vámi básničkou o létu a písničkou Jaro, léto, podzim, zima, to je celý rok. (Příloha č. 4.21)

Léto – Jarmila Ptáková

Léto, léto, už jsi tady! Jasmín voní ze zahrady,

v polích obilí a máta, na pasece maliny.

Ve školách se zavrou vrata. Zítra začnou prázdniny.

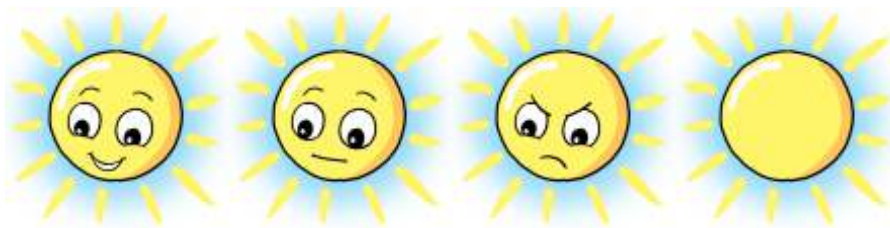

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Zpětná vazba dítěte

Dokreslí sluníčko tak, aby ostatní věděli, jak se po prožitém dopoledni cítí.

Fotokoláže z průběhu hodin (Příloha č. 4.39 a 4.40)

Čím navázat na výuku a co lze ještě pozorovat?

- duběnky na dubových listech
- žilnaté listy stromů
- běháme za motýly, rozeběhneme se za nimi a sledujeme je co nejdéle, jak sedají z květu na květ, nesaháme na ně – porušení ochranné vrstvy šupinek na křídlech. K nejčastěji pozorovaným patří: bělásek, žluťásek, modrásek, hnědásek, okáč, perleťovec, ohniváček, babočky, otakárek fenyklový a vzácný BATOLEC
- hlemýždě, jak se pohybuje
- kapku v listu kontryhele
- čmeláka uvnitř květu
- napajedlo pro ptáky
- vlaštovčí hnízda
- čápy na komíně
- sucho pod stromem
- foukat do pampelišky
- hladit a objímat další stromy
- čichat k řebříčku a dalším aromatickým bylinám
- přečíst si pohádku Jak Křemílek a Vochoomůrka sázeli semínko
- přečíst si pohádku Jak Krakonoš soudil
- pracovat s knihami a leporely, čtení z knih Ferda Mravenec, Kouzelník Futuro a jeho přátelé, Zapomenutá korunka, další pozorování lupou práce s určovacími klíči, výroba pampeliškového sirupu

Čím ještě navázat na výuku?

- vysévat semínka bylinek na záhon na zahradě MŠ
- výroba jmenovek do bylinkového záhonu
- pozorovat hmyzí domeček, kouzlit s oblázky a kamínky
- pozorovat po obloze mraky, jejich tvary a srovnávat s předměty, které jsou jim podobné, pohyb mraků a jejich barvy – odstíny
- pozorovat déšť, bouřku, jak se blýská, hřmí, co se objevuje po bouřce, pozorovat duhu
- pozorovat na polích obilí, jak roste, proč se pěstuje, poznávat druhy
- pozorovat ryby v jezírku v parku hospice
- pozorovat veškeré drobné živočichy v Hájičku, na louce, na zahradě u vody

Zvyky a tradice našeho regionu v letním období:

- svatojánské ohně, senoseče
- muziky, tancovačky, poutě, hraní nejruznějších her v přírodě
- halekání pasáček a pasaček, pověsti o vílách, divoženkách a hastrmanech
- pěstování bylinek a kytiček, svatojánská noc, bylinky mají největší moc
- u vody, sklizeň obilí, dožínky
- návštěva poutních míst, procesí, muziky, dudáci, výlety, koncerty, divadla v přírodě

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

- sběr svatojánského kvítí a bylin, lisování květin, zakládání herbáře

Pohádky na léto:

Červená Karkulka, Perníková chaloupka, Hrnečku, vař, Tři zlaté vlasy děda Vševěda, O Smolíčkovi, O slepičce a kohoutkovi

Lidové písničky na letní téma o přírodě:

Skoč, panenke, do vody, Okolo Frýdku cestička, Teč, vodičko čistá, Ó, hřebíčku zahradnický, Na tom pražským mostě, Mám zahrádku, v ní marjánku, Prší, prší, jen se leje, Na tý louce zelený, Kolo, kolo, mlýnský, Hop, hej, cihláři jedou, Když jsem já sloužil to první léto, Já mám koně, Karlíku, Karlíku, dobrá kaše na mlíku, Červený šátečku, kolem se toč, Mám šáteček mám, Šel zahradník do zahrady, Tancovala ryba s rakem, Pumpovaly dvě panenky, Na Elišku, Na čížka, Tluču, tluču mák

Použitá literatura

CZELISOVÁ, Renata, Kateřina ŘEHÁKOVÁ a Alena UHRÍČKOVÁ. Pohádková zahrada. Ilustroval Hana HAVLÍČKOVÁ, ilustroval Blanka PONÍŽILOVÁ. Brno: Lipka - školské zařízení pro environmentální vzdělávání, 2012. ISBN 978-80-87604-10-6.

FORMÁNKOVÁ, Petra. Pojdme spolu na zahradu, aneb, Rok s dětmi v přírodní zahradě. Ilustroval SOCHA, Radomír. Vílí býlí: tajemství kouzelného herbáře: pohádka. Ilustroval Eva CHUPÍKOVÁ. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1246-1.

REUYS, Eva a Hanne VIEHOFF. Jak s dětmi trávit volný čas. Přeložil Alena POKORNÁ, přeložil Bohuslav URBÁNEK. Praha: Portál, 1996. Nápad, hry, tvořivost. ISBN 80-7178-073-1.

UHRÍČKOVÁ, Alena. Z pohádky do zahrádky: přírodovědné tvoření pro malé děti a jejich maminky. Brno: Rezekvítek, 2002. ISBN 80-86626-02-4.

ŠIRCOVÁ, Ivana. S dětmi v přírodě: zážitková výchova po celý rok. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-201-0.

ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. Jaro. Olomouc: Rubico, 2007. ISBN 80-7346-074-2.

POSPÍŠILOVÁ, Zuzana. Hádám, hádáš, hádáme. Vyd. 3. Ilustroval Eva RÉMIŠOVÁ. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0142-7.

UHRÍČKOVÁ, Alena. Čtvero zastavení. Brno: Lipka - školské zařízení pro environmentální vzdělávání, 2012. ISBN 978-80-87604-11-3.

Doporučená literatura pro děti

WILKES, Angela. Hrajeme si celý rok: svět kolem nás v ročních obdobích. Praha: Svojtka & Co., c2001. Průvodce naší přírodou. ISBN 80-7237-419-2.

Doporučená literatura

MARÁKOVÁ, Ivana. Pranostiky a hry na celý rok. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-164-6.

MARKOVÁ, Zdenka. Hry a nápady pro školáčky: léto. Praha: Grada, 2003. Výchova a vzdělávání. ISBN 80-247-0644-X.

Ekologická výchova v mateřských školách. Pardubice: TASK klub – Ekocentrum Paleta, 1996.

BUREŠ, Jiří, ed. Ekologická výchova v mateřských a základních školách. Pardubice: Ekocentrum Paleta, 2002.

ŠTROBLOVÁ, Jana. Zapomenutá korunka. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1978.

SEKORA, Ondřej. Knížka Ferdy Mravence: [Ferda Mravenec, Ferda v cizích službách, Ferda v mraveništi. 12. vyd. Praha: Albatros, 2001. Klub mladých čtenářů (Albatros). ISBN 80-00-00936-6.

Doporučená literatura pro učitele na celý rok

JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina. Environmentální činnosti v předškolním vzdělávání. Praha: Josef Raabe, c2010. Nahlížet - nacházet. ISBN 978-80-86307-95-4.

ANDRESKOVÁ, Jenny, Markéta KUBECOVÁ, Michaela KUKAČKOVÁ, Lenka SUCHARDOVÁ a Kateřina ZEMANOVÁ. Rozvíjíme environmentální citění dětí. Praha: Raabe, [2018]. Rozvíjíme dítě v jednotlivých oblastech předškolního vzdělávání. ISBN 978-80-7496-355-1.

Pojďme na to od lesa: příručka ekologické výchovy a lesní pedagogiky. Druhé, aktualizované a doplněné vydání.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Ilustroval Pavel PROCHÁZKA. Vimperk: Správa NP Šumava, 2015. ISBN 978-80-87257-28-9.

VOSTRADOVSKÁ, Tereza. Hravouka. Praha: Běžíliška, 2016. ISBN 978-80-906467-1-1.

DZIUBAK, Emilia. Rok v lese. Přeložil Michael ALEXA. Brno: Host, 2017. ISBN 978-80-7577-332-6.

MLČOCHOVÁ, Markéta. Neobyčejný rok předškoláka: hry pro předškolní děti s kalendáři významných událostí. Ilustroval Edita PLICKOVÁ. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0184-7.

FORMÁNKOVÁ, Petra. Pojdme spolu na zahradu, aneb, Rok s dětmi v přírodní zahradě. Ilustroval Jaroslava BOUCHNEROVÁ. Korunka: vydáno vlastním nákladem autorky, 2018. ISBN 978-80-270-4785-7.

KIRCHNEROVÁ, Veronika a Radka RUBEŠOVÁ. Výchova prožitkem: tvořivé hry a činnosti pro mateřské školy. Ilustroval Patricie KOUBSKÁ. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0505-0.

LEBLOVÁ, Eliška. Environmentální výchova v mateřské škole. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0094-9.

RAJNOŠKOVÁ, Marie a Martin KŘÍŽ. Rok v přírodě s mrňaty. Brno: Lipka - ediční centrum, 2015. ISBN 978-80-87604-81-6.

KUPCOVÁ, Zuzana, Hana NÁDVORNÍKOVÁ, Veronika RŮŽIČKOVÁ, Eva SVOBODOVÁ a Alena VONDRUŠKOVÁ. Činnosti ke svátkům a tradicím v předškolním vzdělávání: od podzimu do zimy. Praha: Raabe, [2017]. ISBN 978-80-7496-346-9.

KUPCOVÁ, Zuzana, Hana NÁDVORNÍKOVÁ, Veronika RŮŽIČKOVÁ, Eva SVOBODOVÁ a Alena VONDRUŠKOVÁ. Činnosti ke svátkům a tradicím v předškolním vzdělávání: od jara do léta. Praha: Raabe, [2017]. ISBN 978-80-7496-347-6.

PRIMUSOVÁ, Hana. Skřítek Rozekvítek. Ilustroval Dagmar KOŠKOVÁ. Praha: Fortuna Libri, c2015. ISBN 978-80-7321-831-7.

3.4.2 Téma č. 2 Pozdní léto s vílou Šumavěnkou – 2 hodiny

Forma a bližší popis realizace

Cílem je děti seznámit se základními podmínkami života rostlin a vnímat je všemi smysly. Vést je k ohleduplnosti v přírodě a k poznání, že louka je životním prostředím pro mnoho drobných živočichů a rostlin. Rozvíjet jejich dosavadní znalosti a schopnosti porozumění hodnot sebepoznávání.

Metody

Děti pracují hromadně, ve skupinách i individuálně. Badatelskými aktivitami a různými pokusy poznají říši bylin, prostřednictvím tvořivých aktivit a prožitků se seznamují s životními podmínkami rostlin. Pohybují se v prostředí motivující ke hrám a činnostem, při nichž k rozvoji dochází přirozenou, nenásilnou formou a zároveň má vliv na jejich koncentraci. Rozvíjí týmovou práci a komunikační schopnosti.

Pomůcky

Pracovní list v podobě víly Šumavěnkou – jejích šatů, ubrousky z bílého plátna, bílá plátna na land-art, bylinky k uvaření čaje, lahvičky na výrobu bylinkové vody – voňavky, vystřižené slunečnice z kartonu s prázdným středem, kartony na založení portfolia (alba), noviny (letáky) na vylisování bylinky, bavlněná látka na pytlík, barevná stužka, usušené byliny, rostliny zahrad a luk, kameny, skleněný džbán na pokus se slézem, sklenička s uzávěrem na pokus s mydlicí, lupy, motivační texty.

Použitá literatura

MARKOVÁ, Zdenka. Hry a nápady pro školáčky: léto. Praha: Grada, 2003. Výchova a vzdělání. ISBN 80-247-0644-X.

BUREŠOVÁ, Květoslava. Seznamujeme se s léčivými rostlinami, Prachatice: CEV Dřípatka, 2004.

3.4.2.1 Hodina č. 1

Jak poznáme, že je léto? Bylinky všemi smysly v babím létě, Bylinky člověku pomáhají, Co potřebují byliny k životu a kde rostou, Byliny pod lupou

Přivítání vílou Šumavěnkou, říkanka Já jsem víla Šumavěnkou (Příloha č. 4.15)

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Víla Šumavěnka se představuje:

Milé děti,

víla Šumavěnka je průvodkyní všech našich setkání po celý rok. Jejím domovem je příroda naší Šumavy a Pošumaví, kde žijeme. Šumavěnka patří ke každému lesu, potůčku, studánce či řece, parku, zahradě, louce. Chrání veškerou přírodu. Má ráda všechna roční období, sluníčko i déšť, teplo i zimu. Zpívá, tančí, maluje, hýbá se i tvoří. Pojďme s ní do přírody pozorovat, co se kolem děje, společně si hrát, radovat se a poznávat.

Milé děti,

co poznáme a prožijeme s vílou? Zjistíme, jaké máme smysly. Dozvíme se, co je babí léto, a oblečeme naši vílu Šumavěnku do letních šatů. Ukážeme si, kde bylinky rostou. Jednu z nich si vylišujeme. Některé bylinky si prohlédneme pod lupou. Řekneme si, co všechno bylina potřebuje k životu. Zjistíme, že bylinky jsou kouzelnice, a provedeme s nimi i pokusy. Uvidíme, že louka je pestrá paleta barev a vůní. Vyrobíme si bylinkovou voňavku a také si naplníme bylinkami pytlíček, který vám provoní pokojíček.

Jak poznáme, že je léto? Bylinky všemi smysly v babím létě

Víla se ptá:

Které máme dnes roční období? (Léto)

Roční období se pravidelně střídají, rok co rok se opakují, což dokazuje i naše písnička, kterou se naučíme a budeme si ji zpívat při každém našem setkání, Jaro, léto, podzim, zima, to je celý rok.

(Příloha č. 4.21)

Aktivita

Léto končí a sluníčka bude jen ubývat. Viděli jste o prázdninách DUHU? Jaké bylo počasí? A kolik měla barev? Víte o tom, že když se nám po duze zasteskne, můžeme si ji udělat?

Sluníčko svítí. Naplníme sklenici vodou a postavíme ji na bílý papír tak, aby byla v jasném slunečním světle a papír naopak ve stínu. Sluníčko svítí skrz sklenici a na papíře nám namaluje naši soukromou duhu.

Náповěda pro učitele:

Duha vzniká díky lomu a vnitřnímu odrazu světla uvnitř kapek vody. Paprsek se láme při vstupu do dešťové kapky, poté se odrazí od zadní stěny kapky a láme se podruhé, když kapku opouští. Různé vlnové délky světla se lámou různě, a proto dochází po dvojím lomu světla k rozštěpení na barevné spektrum paprsků, které míří k zemi. Čím je slunce na obloze níže, tím je oblouk duhy těžší a vyšší. Duhu je tedy možné pozorovat především večer a ráno. Pokud je totiž slunce výš na obloze, promítá se duha za obzor a my ji tak nevidíme.

Vyrábíme duhu ze stuh, barevných papírů či ztvárňujeme výtvarně.

Lekniny – vystřihneme z papíru, pokládáme na hladinu a pozorujeme, jak se postupně otevírají

(návod v knize Jak s dětmi trávit volný čas)

Víla:

Je pozdní léto. Podívám se do kalendáře a prozradím vám, že když má svátek Mařenka – je léto „mariánské“, když má svátek Ludmila a Matouš, je léto „ludmilsko-matoušské“, když je svátek Václava, je léto „svatováclavské“, až do 25. října je léto „babí“. Název tohoto léta je podle pavučinek, které můžeme v přírodě zahlédnout. Podobají se šedivo-bílou barvou šedým vlasům babiček.

Jak poznáme, že je léto?

Děti jmenují znaky léta – sluníčko, teplo, koupání, letní jablka, na zahradách roste zelenina, květiny, byliny, tráva. Především je to zelená a kvetoucí příroda. Když jsme v lese nebo na louce či v parku, cítíme se skvěle. Jsou to rostliny, stromy, slunce a voda, co patří také k létu a co na nás tak blahodárně působí.

Vyučující má v ruce obrázek víly Šumavěnky, která k dětem hovoří. Učitelka dětem představuje obrázek víly Šumavěnky „bez šatů“. Děti jí radí, co si má v létě obléci na sebe (Příloha č. 4.1).

Děti sedí v kruhu. Na tácku uprostřed jsou připravené květy bylin.

Poznáváte některé léčivé rostliny? Jak se jmenují? (Vlíčí mák, chrpa, rmen, divizna, sléz, růže, zvonek, měsíček

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

apod.)

Každé dítě vybírá z tácku okvětní lístek některého z květů a přilepí Šumavěnce na šaty.

Víla dětem poděkuje. K čemu lidé potřebují léčivé rostliny? Říkávalo se, že není na světě bylina, aniž by na něco nebyla. A my dnes některé poznáme.

Co budeme potřebovat? Naše smysly. Zrak, čich, chuť, sluch, hmat. Kde je jejich sídlo?

Jaké má člověk smysly? Děti ukazují na dané části těla, nos, ústa, dlaň, oči, uši a slovem přiřazují název smyslu.

- jak voní (čich)
- jak chutnají (chuť)
- jak jsou příjemné na pohlazení (hmat)
- jak vypadají (zrak)
- uslyšíme trávu (bylinku) růst (sluch)
- jak pomáhají

Reflexe

Celý vzdělávací program byl ověřován v průběhu jednoho školního roku. Z tohoto důvodu bylo téma „Léto“ rozděleno. „Pozdní léto“ probíhalo v měsíci září, tj. na začátku školního roku. „Těšíme se na léto“ v měsíci červnu, tj. na konci školního roku. Proto se děti seznamují s vílou Šumavěnkou v této části. Je na rozhodnutí pedagogů, ve kterém období tyto aktivity budou realizovat.

Kompetence

komunikativní: Dítě vyjmenuje znaky léta.

k řešení problémů: Dítě popíše, jak vypadá duha, spojuje smysly s orgány našeho těla.

k učení: Dítě sleduje pokus s duhou.

Bylinky člověku pomáhají

Děti pozorují, jak se vaří čaj z bylinek, pozorují jeho postupné zabarvování, ochutnávají a sdělují, jak jim chutná. Dozvídají se, proč pijeme bylinkové čaje.

Aktivita probíhá ve třídě.

Nápověda pro učitele:

Jak lidé poznali, že některé rostliny pomáhají léčit nebo zmírnit bolest?

Asi tak, že viděli, jak byliny prospívají na pastvě divokým i domácím zvířatům. A pastevci tyto zkušenosti posílali dál. Určitě znáte z pohádek babky kořenářky, babky bylinkářky a báby utrejchové. A když nám lékaři předepisují léky, často zjišťujeme, že jsou byliny jejich významnou částí. Řada bylin to má napsané v názvu. Například: meduňka lékařská, řepík lékařský, plicník lékařský a mnoho dalších. Abychom mohli byliny sbírat, musíme je dobře znát. U některých sbíráme květ, u jiných list nebo dokonce kořen, plod či pupen. Jsou i byliny, které jsou léčivé úplně celé. Také správné sušení a jejich uložení je důležité. Je nutné vědět i to, že některé byliny jsou velmi nebezpečné a mohou nám ublížit nebo dokonce i zabít.

Ochutnávání bylinkového čaje při svačině

Učitelka dětem k svačině připraví bylinkový čaj. V konvici jsou připravené bylinky a děti pozorují, jak se voda po zalití bylinek postupně obarvuje. Čaj ochutnávají. Jaký je? Jak chutná? Proč pijeme bylinkové čaje? Víla navazuje na zkušenosti dětí z jejich rodin a doplňuje jejich znalosti. (Čaje jsou mnoha chutí, záleží na druhu bylin. Pijeme je pro zdraví nebo při podpůrné léčbě.)

Kompetence

k učení: Dítě ochutnává bylinkový čaj.

komunikativní: Dítě popíše, jak čaj chutná.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Co potřebují byliny k životu a kde rostou

Při pobytu venku na zahradě mateřské školy se dozvídají, co všechno potřebuje rostlina k životu. První rostlinou k lisování je jitrocel. Vyjmají celou rostlinu i s kořínky, dozvídají se, jak se rostlina lisuje a k čemu se jitrocel využívá.

Aktivita probíhá na zahradě MŠ

Víla: V jakém prostředí byliny rostou? Kde je můžeme najít?

(Zahrada, louka, pole, les, háječky, meze, ...)

Co potřebuje každá rostlina k životu?

(Světlo, teplo – slunce, vláhu – déšť, zem – půdu – živiny.)

Víla vysvětluje: Už naše říkanka napovídá, že si každý založí svůj herbář – album (dětem vysvětlí pojem herbář), do kterého budou dávat vylisované byliny. První bylinou, kterou si vylisují, bude jitrocel.

Jitrocel, v lidovém názvu hojílek, je bylina výborná na kašel, hojí rány a pomáhá proti otokům při štípnutí včelou nebo vosou. Děti si pomocí lopatky vyryjí jitrocel, očistí a založí do novin. Ukážeme si, jak jitrocel pomáhá při štípnutí včely, vosy nebo jiného hmyzu. Jitrocel rozdrtíme a rozdrceným lístkem a jeho šťávou třeme poštípané místo. Šťáva z byliny zabrání otoku.

Postup při lisování rostlin:

Rostlinu jitrocele vyrýpneme i s kořínky. Kořínky očistíme od země. Rostlinu položíme na ubrousek nebo jiný savý papír. Rozprostřeme listy rostliny tak, aby nebyly přeložené. Přikryjeme ubrouskem, vložíme do novin jako do knížky. Zatěžíme prkénkem nebo jiným pevným těžším předmětem. Každý druhý den rostlině vyměníme ubrousek. Jakmile je suchá, položíme ji na bílý papír nebo čtvertku, v několika místech přichytíme průsvitnou lepenkou. Napíšeme její název a datum sběru. Starší děti napíšou i místo nálezu. Vylisovanou rostlinu vložíme do herbáře.

Kompetence

komunikativní: Dítě jmenuje, co rostlina potřebuje k životu.

k řešení problémů: Dítě dokáže najít na zahradě jitrocel, vyrýpne lopatkou celou rostlinu, lisuje rostlinu jitrocel, dodržuje postup lisování.

k učení: Dítě vysvětlí, co to je herbář.

Byliny pod lupou

Na louce děti objevují další byliny. Zjišťují velikost a barvy květů, dozvídají se, proč jsou důležité. Pozorují pod lupou, zjišťují čichem vůni, hmatem jejich povrch, vnímají zvuky.

Popis aktivity

Na louce si vyberte místo s kvetoucí bylinou a umístěte na ní květ z papíru, který má vystřižený střed. Vybranou květinu tak orámuje. Děti se dívají na květy pod lupou.

Víla: Mají jeden velký květ nebo hodně malých kvítků pohromadě? Jakou barvu měla vaše rostlina?

Příroda je tak uspořádala proto, aby je včely a motýli nepřehlédli. Děti sedí v kruhu a sdílí jejich poznatky, co je zaujalo a co je překvapilo. Kdo věděl její název, představil ji ostatním.

(Příloha č. 4.3 Rámeček na pozorování květin pod lupou)

Reflexe

Léčivé rostliny patří mezi přírodní bohatství naší země, která je nutno odkázat našim dětem. Míst, kde byliny rostou, ubývá, proto je důležité stanoviště chránit a chovat se k nim šetrně.

Víla:

Zavřete oči a vnímejte zvuky na louce. Pak se těším na sdělení, co jste slyšeli – ševlení listů, trav, větru, zvuk

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

dešťových kapek dopadajících na rostliny (učitel může za použití kropáčku vyvolat zvuk deště), zvuk chrastících tobolek některých bylin, např. klokočí atd.

Kompetence

k učení: Dítě vnímá byliny na louce všemi smysly, pozoruje bylinky pod lupou, vnímá zvuky na louce.

komunikativní: Dítě představuje svou objevenou bylinku ostatním.

3.4.2.2 Hodina č. 2

Bylinky jsou kouzelnice – pokusy s bylinami, Oblékáme vílu do letních šatů, Bylinky pomáhají léčit drobné neduhy, Bylinky ve voňavém pytlíčku, čichové pexeso

Bylinky jsou kouzelnice – pokusy s bylinami

Děti sledují, pozorují, jak se dělá výluh ze slézu, jeho postupné zabarvování. Voňavé byliny dávají do lahviček a využívají k výrobě voňavé vody. Sledují další pokusy s bylinami.

Víla:

Byliny jsou barevné a voňavé. Čicháme vůni levandule. Aby byla vůně silnější, je dobré bylinu rozemnout. Víla nabízí dětem mátu, meduňku, pelyněk brotan. Postupně je rozemnou, rozdrtí a hodnotí, která bylina je pro ně nejvoňavější.

Učitelka připraví dětem lahvičky (např. od šampónů). Voňavé byliny dávají do lahviček a poté zalévají vodou. Každé dítě si vyrobí svou voňavou vodu – výluh.

Reflexe

Děti upozorníme, že výluh – voňavou vodu používáme po dobu jednoho týdne. Po týdnu můžeme výluhem zalít květinu v květináči nebo záhon na zahrádce.

Víla ukazuje jeden z pokusů s bylinami:

Podíváme se, jak jsou byliny kouzelné. Do skleněného džbánu dáme květ slézu maurského. Zalijeme vařící vodou. Děti pozorují, jak se voda pomalu zabarvuje, nejdříve do modré, zelené a pak sytě modrozelené barvy. Do džbánu dáme pár kapek citronové šťávy a děti žasnou nad proměnou barev. Nálev se postupně zabarvuje do růžova.

Pokus s mydlicí lékařskou:

Do jiné malé skleničky s víčkem dáme rostlinu mydlice lékařské. Zalijeme horkou vodou a uzavřeme víčkem. Skleničkou řádně zatřepeme. Děti vidí, jak se ve skleničce tvoří pěna. Bylina obsahuje saponiny, a proto se v horké vodě chová jako mýdlo.

Kompetence

k učení: Dítě sleduje pokusy.

k řešení problémů: Dítě rozemne v dlani byliny, vybírá příjemnou vůni, vyrábí voňavku – výluh z bylin.

Oblékáme vílu do letních šatů

Děti se seznamují s dalšími připravenými bylinami. Využívají velké nabídky bylin různých květů a barev a vůní k oblékání víly do letních šatů.

Víla: Šumavěnka má v přírodě hodně kamarádek. Rády tančí v měkké trávě, na lesních mýtinách či bydlí v lesních studánkách. Určitě je znáte i z pohádek. Každá touží po pestrých letních šatech.

Postup aktivity

Vyučující má připravené jednotlivé druhy bylin v nádobách s vodou. Děti využívají i kvetoucích bylin na školní zahradě. Pracují samostatně a oblékají vílu do letních šatů z květů bylin. Šaty víly jsou polepené oboustrannou

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MSMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

lepenkou. Děti přilepují kvítka bylinek dle jejich fantazie. Víly mají šaty každá jinak barevné, ale současně i voňavé. Poté děti udělají setkání všech víl na trávníku (přehlídku). (Příloha č. 4.1 a 4.3 Víla v letních šatech)

Letní šaty víly Šumavěny

Kompetence

k řešení problémů: Dítě obléká vílu do letních šatů, pracuje samostatně.

Bylinky pomáhají léčit drobné neduhy

Děti pracují s pracovními listy. Dozvídají se, jak byliny pomáhají při drobných úrazech, při bolení v krku či bolesti hlavy. Byliny přikládají k části těla kluka či děvčete na jejich pracovním listě. Dokážou pomoci svým kamarádům a zjišťují, že byliny mohou být prvními pomocníky při drobných poraněních.

Víla děti seznamuje se zásadami používání léčivých rostlin:

Léčivé rostliny používáme jen v tom případě, když je dobře známe. Před použitím se vždy poradíme s dospělým. Bylinkové čaje pijeme při potížích, které nejsou závažné – ty posoudí vždy rodiče, prarodiče, příbuzní. Bylinami si můžeme vylepšit zdravotní stav a urychlit hojení a pít či jíst pro zdraví.

Postup aktivity

Víla dětem představí jejich kamarády na pracovních listech. Místa, kam děti přikládají bylinky, jsou opatřena oboustrannou lepenkou (koleno, loket, břicho, krk a hlava).

Pracovní listy jsou pro kluky a pro děvčata zvlášť a slouží zároveň jako domalovánka.

Pracují společně pod vedením vyučujícího. Při „lěčení“ děti znovu poznávají názvy některých bylinek.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Postup aktivity

Kluky a děvčata bolí hlava, štípala je včela, rozbili si koleno, snědli hodně laskomin a bolí je břicho a některé dokonce bolí v krku. Jak jim mohou bylinky pomoci? Na bolavá místa přilepují bylinky, které mohou pomoci:

Bolesti hlavy – pít čaj z kopretiny řimbaby a levandule.

Bolavé břicho – pít čaj z máty nebo pelyňku brotanu.

Bolení v krku – pít čaj nebo kloktat odvar z mateřídoušky.

Štípnutí včelou, vosou, mravencem – potírat rozemnutým jitrocelem kopinatým.

Odřeninu kolene – potírat jitrocelem větším.

Víla:

Co všechno z léčivých rostlin můžeme s maminkou či babičkou vyrobit?

Děti sdělují své zkušenosti z jejich rodin. Nejčastěji jmenují pampeliškový med, bezovou limonádu, různé šťávy a sirupy. Vyučující jmenuje a seznamuje děti s dalšími produkty, které si lze doma z bylinek vyrobit:

bylinková másla a tvarohové pomazánky

zeleninové saláty s bylinkami

bylinková koření k ochucení jídel

bylinkové čaje a směsi

bylinky do koupelí

bylinkové octy, vína, likéry

bylinkové medy, rosoly – džemy, šťávy a sirupy

bylinkové bonbóny

bylinkové olejíčky, pleťové vody, voňavky

bylinková mýdla, šampóny, krémy a masti na pleť, kůži

Kompetence

sociální a personální: Dítě naslouchá zásadám správného používání bylin, prostřednictvím bylinek pomáhá kamarádům z pracovního listu.

k učení: Dítě pracuje pod vedením učitele – učitelky.

k řešení problémů: Dítě lepí bylinky na pracovní listy.

komunikativní: Dítě sděluje své zkušenosti z rodiny.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Bylinky ve voňavém pytlíku, čichové pexeso

Děti se dozvídají, jak bylinky uchovat na zimu, když je na louce a ani na zahrádce nenajdou, jak je sušit a dále zpracovávat. Usušené bylinky dávají do látkového pytlíčku a tvoří voňavý pytlík se stužkou. Hrají čichové pexeso, snaží se rozpoznat jednotlivé vůně a najít ještě jednu stejnou.

Víla:

Rostliny rostou na jaře, v létě a na podzim se ukládají ke spánku. Většinu z nich potřebujeme v zimě. Co s nimi můžeme udělat?

Aktivita

Bylinky si můžeme uchovat sušením, mražením či vařením různých medů a sirupů.

My si naložíme nasbírané bylinky do cukru a vznikne nám léčivý sirup. Děti dávají do třílitrové sklenice celé čisté rostliny bylinek meduňky, dobromysli, máty a prosypávají cukrem. Při této činnosti se děti střídají. Nechají stát v místnosti – ve třídě. Děti pozorují proces kvašení. Vnímají i zvláštní bylinkovou vůni. Po 1 až 2 týdnech scedíme a sirup je hotový. Zbylé bylinky děti rozloží na papír a usuší na čaj.

Aktivita

Usušené bylinky jsou voňavé. Vůni bylin schováme do látkového sáčku. Každý dostane látkový sáček, který naplní usušenými bylinami dle jejich výběru – máta, brotan, meduňka, dobromysl.

Děti se učí pytlík převázat stužkou. Některé se pokouší udělat i mašličku, pomáhá jim vyučující.

Aktivita

Čichové pexeso – děti poznávají naplněné textilní sáčky bylinami po čichu. Poznájí dvě stejné vůně? Mateřídoušku, mátu, brotan, meduňku, tymián. Bylinky se stejnými vůněmi řadí do dvojic. Zjišťují, že některé vůně jsou si podobné. Co je nejtěžší? Rozeznat vůni mateřídoušky od tymiánu.

Děti zopakují, co všechno během dopoledne prožily s léčivými rostlinami a poznaly všemi smysly.

Loučí se s dětmi písní Jaro, léto, podzim, zima, to je celý rok.

(Příloha č. 4.21)

Kompetence

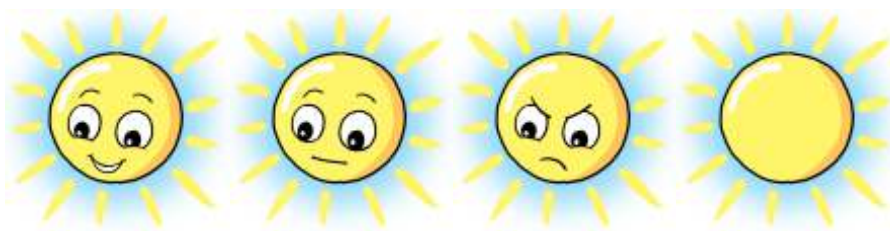
činnostní a občanské: Dítě se podílí na výrobě sirupu.

k řešení problémů: Dítě připravuje bylinky k sušení, plní pytlíčky bylinami, zavazuje pytlíček stužkou.

k učení: Dítě hraje čichové pexeso, třídí pytlíčky podle vůně.

Zpětná vazba dítěte

Dokreslí sluníčko tak, aby ostatní věděli, jak se po prožitém dopoledni cítí.

Fotokoláže z průběhu hodin (Příloha č. 4.41 a 4.42)

Čím navázat na výuku a co lze ještě pozorovat?

Pracovní listy

Pracovní listy shrnují obsah poznaného učiva v daném ročním období. Listy dětem nakopírujeme ve velikosti A4. Učitelka dětem čte jednotlivá zadání, děti pracují pod jejím vedením. S dětmi si vypráví o společných prožitcích

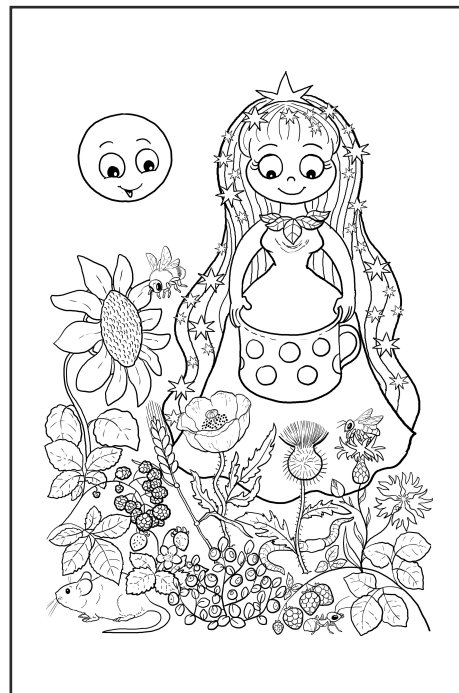
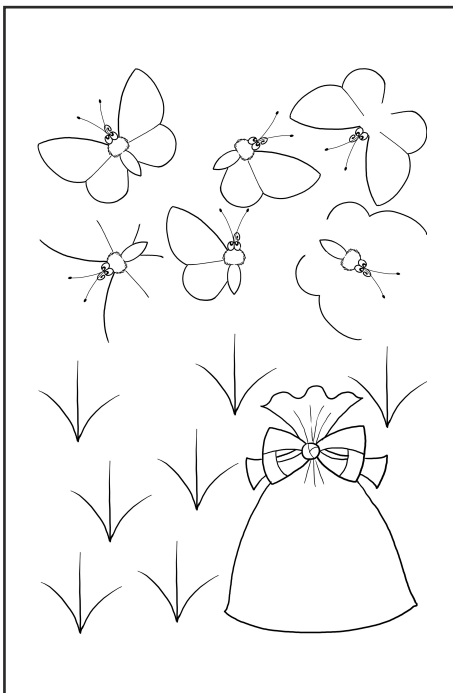
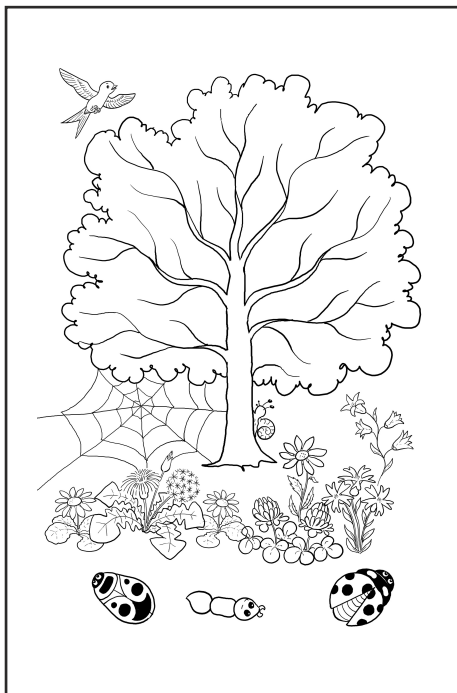
EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

z pobytu v přírodě. Pozn. Některé letní aktivity jsou úzce propojeny s jarním obdobím.

Reflexe

S pracovním listem je dobré pracovat průběžně. Jsou pro učitele námětem, otázky si lze upravovat a přizpůsobovat dle prožitých aktivit v přírodě, vyspělosti a zájmu dětí. V nápadech a realizaci se meze nekladou. V závěru školního roku lze všech dvanáct pracovních listů slepit v jedno leporelo. Další variantou je vložení do průsvitných obalů a vložit je do jejich herbáře či portfolia. Je na učiteli, jaký druh zpětné vazby zvolí. Zkušenosti se založením alb, do kterého si děti ukládají veškeré práce, jsou velice dobré. Děti se k nim rády vrací, často v nich listují. Vzpomínají na společné prožitky, vybavují si získané poznatky a zkušenosti. Vytváří si vztah nejen k přírodě, ale i k vlastní práci.

Příloha č. 5.54, 5.55 a 5.56

Část první

1. Které plody dozrávají na začátku léta? Dokresli plody na strom, potom je spočítej.
2. Dokresli do pavučiny pavouka. Kolik má nohou?
3. Dokresli sluníčko sedmítečné. Co mu chybí? Kolik má nohou?
4. Dokresli ploštici ruměnici. Kolik má nohou?
5. Dokresli mravence. Co mu chybí? Kolik má nohou?

Část druhá

1. Spočítej motýly. Něco jim chybí. Dokresli motýlům chybějící části. Vymaluj je.
2. Dokresli rostlinám, listy, květy a spočítej je.
3. Nakresli mezi ně další živočichy žijící na louce dle tvého výběru i fantazie.
4. Do pytlíčku domaluj bylinky dle tvé fantazie.

Část třetí

1. Dokresli sluníčku paprsky.
2. Jmenuj lesní plody léta a nakresli je víle do hrnku. Vílu vybarvi.
3. Vymaluj květiny a plody, pojmenuj je.
4. Kolik je u víly květin, kolik plodů léta, kolik hmyzu?
5. Kdo je schovaný pod jahůdkou a borůvkami?
6. Která rostlina má klas a v něm schovaná zrníčka?

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Závěrečné shrnutí vzdělávacího programu:

Milé děti,

posledním programem naše setkávání končí. Prožili jsme společně s vílou Šumavěnkou a vaší paní učitelkou celý školní rok. Co všechno jsme spolu prožili a co všechno jsme se naučili?

V podzimním období jsme navštívili ZOO koutek Feferské rybníčky a zažili hry související s přípravou zvířátek na zimu, poznali jsme živá zvířata žijící v oboře a pana ředitele Lesů, který nás zoo koutkem provázel. Na zahradě mateřské školy a v hájíčku jsme si užili her s podzimním listím, oblékli vílu do podzimních šatů, vyrobili ochránkyni úrody Andělku, napekli mětyňky z obřadního pečiva i na pískovišti pro ptáčky, uspali semínka a zakopali poklad.

V zimním období jsme oblékli Šumavěnkou do teplého oblečení z ovčí vlny, prožili Schovánky a radovánky na zahradě a v Hájíčku. Vytvořili jsme stromové skřítky a víly, zjistili pomocí písničky, jak dokáže být barevná ZEMĚ i když krajinu a město zasypal bílý sníh. Malovali jsme stopami, starali se o ptáčky a do krmítka sypali zrníčka, mráz nám vyzdobil střechu mateřské školy rampouchy a víme, co umí mráz. Poznali jste Centrum ekologické výchovy Dřípatka, které jste si prohlédli a navíc zde naslouchali vyprávění o Snížkovi a Sněžence. V příběhu jste poznali vrabce Bohouše a už víte, kdo v zimě přilétá na krmítko, co ptáků do krmítka dát a poznat některé stopy zvířat ve sněhu.

V jarním období jsme navštívili Živný potok, rozloučili jsme se se zimou vhozením Mořeny do vody a přivítali jaro létečkem. Poznali život kolem vody, udělali si hnízdečka pro ptáčky, poznali, že i myšky mají své cestičky. Vyrobili lodičky, do kterých jste dali semínka rostlin, poslali po vodě a pomohli jejich rozšíření. Pozorovali jsme vodu v potoce, život kolem něj a oblékli vílu do jarních šatů.

V letním období jsme prožili život semínka od jeho probuzení až do dospělosti. Vykopali náš poklad, pozorovali a objevovali život na louce od země až nad ní. Poznali jsme hodně rostlin – bylin, hmyz, brouky, prožili vývoj motýla a zahráli si hry na ně. Vyrobili si bylinkovou voňavku, zažili různé pokusy s bylinkami, pomocí rostlin vytvořili ubrousek, voňavý bylinkový pytlíček a oblékli vílu do bylinkových voňavých šatů. Poznali jste, jak pomoci kamarádům bylinkou při malém poranění či píchnutí včelou. Ochutnali bylinkový čaj a víte, jak se dělá z bylinek sirup. Naučili jste se hodně říkanek, písniček a her.

Zdaleka jsem nevyjmenovala vše, co jsme společně prožili a zažili. Přípomínkou a památkou bude vaše portfolio – album či knížka. Obsahuje vaše pracovní listy, recepty, obrázky, vylisované bylinky, ubrousek s bylinkovou batikou, obrázek víly Šumavěnkou a říkanku o ní.

Všichni jste byli velice šikovní a vnímaví. Pobývejte v přírodě co nejčastěji, objevujete, pozorujte co se kolem vás děje, protože příroda je nejúžasnější učitelka, dokonalá kniha a učebna. Stačí do ní vcházet a otvírat ji co nejčastěji, za každého počasí a v každém ročním období. Nezapomínejte na důležitou zásadu: Dívej se, poslouchej, čichej, dotýkej se a znáš-li i ochutnávej. Víme, že příroda je i naše živitelka a že ochrana přírody je přímo naší povinností.

Víla dětem předává na rozloučenou dárek v podobě vystřihovánky zvířat a napečená srdíčka z obřadního kynutého pečiva.

Poznámka pro pedagogy:

Na shrnutí celého vzdělávacího programu se významně podílí děti a vyučující je pouze doplňuje o ty aktivity, na které si děti nemohou vzpomenout. Pomáhá jim k tomu nahlížení do jejich portfolio.

Zaznamenat průběh nebylo možné, jejich reakce a průběžné hodnocení jsou v 1.12.

Zpětná vazba na závěr

Pro vaši zpětnou vazbu lze ve třídě zařadit hru - aktivitu, která nese název LOĎ (pro šestileté děti)

Motivace:

Představte si nádherný den. Jsme na výletě. Plujeme po řece v lodi. Je nám všem moc hezky. Najednou

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

se do našeho klidu a pohody vloudí něco nepříjemného. Loď zavadila o ostrý kámen v řece. Je tam díra. Do lodi teče voda a loď se začíná potápět. Máme s sebou několik těžkých zavazadel – kufry (batohy). Co můžeme udělat, abychom se zachránili?

Některý z nich vyhodit, aby se loď rychle nepotápěla a stihli doplout ke břehu.

Který vyhodíme první?

Který druhý?

Dokážeme se zachránit?

Cíle a průběh hry:

Postupně vyhazujeme zavazadla, až nám tam zůstane jedno jediné. Které to bude?

Zvolíme si počet kufrů. (poslouží nám namalované obrázky) Příklad: Jeden kufr bude obsahovat hračky, druhý lásku a cit, třetí jídlo a vodu, čtvrtý čistý vzduch, pátý vlastní pokojíček, šestý kapesné, sedmý kufr....Dokážeme se dohodnout? Kufry řadíme pod sebe – vzniká žebříček hodnot.

S dětmi si o něm povídáme.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY